

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Jakub Suchomel

**VYČERPÁNÍ PRÁV V PRÁVU AUTORSKÉM,
ZEJMÉNA VE VZTAHU K POČÍTAČOVÝM
PROGRAMŮM**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Dobřichovský, Ph.D.

Katedra: Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15. 04. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Jakub Suchomel

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Tomáši Dobřichovskému, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce, za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

Obsah

Úvod.....	4
1 Základní pojmy.....	6
1.1 Duševní vlastnictví.....	6
1.2 Autorské právo.....	9
1.2.1 Historie, vývoj a pojetí autorského práva.....	9
1.2.2 Úprava autorského práva v České republice.....	13
1.3 Autorské dílo, autor a subjektivní autorské právo.....	14
1.3.1 Autorské dílo.....	14
1.3.2 Autor.....	15
1.3.3 Obsah subjektivního autorského práva.....	16
2 Princip vyčerpání práv.....	19
2.1 Teoretické základy principu vyčerpání.....	20
2.2 Základní otázky principu vyčerpání práv.....	21
3 Princip vyčerpání práv v judikatuře SDEU.....	22
3.1 Dovození principu komunitárního vyčerpání.....	23
3.2 Souhlas nositele práv s prvním prodejem.....	26
3.3 Rozsah vyčerpaných práv.....	29
3.4 Potvrzení komunitárního rozsahu vyčerpání práv.....	33
3.5 Shrnutí.....	35
4 Princip vyčerpání práv v pramenech autorského práva.....	36
4.1 Prameny mezinárodního práva.....	36
4.2 Prameny komunitárního práva.....	37
4.3 Autorský zákon.....	40

5	Princip vyčerpání autorských práv ve vztahu k dílům v nehmotné podobě v kontextu sítě internet	42
5.1	Argumentace ohledně uplatnění vyčerpání práv v digitálním prostředí	43
5.1.1	Argumenty proti uplatnění	43
5.1.2	Argumenty podporující uplatnění	44
5.2	Užití díla v prostředí internetu podle pozitivního práva	45
5.3	Vyloučení aplikace principu vyčerpání práv	47
6	Počítačový program a jeho právní ochrana	48
6.1	Pojem počítačový program z právního hlediska	48
6.2	Koncepce ochrany počítačových programů	50
6.3	Ochrana počítačových programů v pramenech práva	51
7	Princip vyčerpání práv ve vztahu k počítačovým programům	53
7.1	Vyčerpání práv u počítačových programů na hmotných nosičích	53
7.2	Vyčerpání práv ve vztahu k počítačovým programům bez hmotného nosiče	55
7.2.1	<i>UsedSoft v Oracle</i>	56
7.2.2	Shrnutí rozsudku, otevřené otázky a navazující judikatura	59
7.3	Kritická analýza rozsudku ve věci <i>UsedSoft</i>	61
7.3.1	Interpretace licenční smlouvy jako prodeje	62
7.3.2	Právo na zpřístupnění veřejnosti a směrnice 2009/24/ES	63
7.3.3	Zásah do výlučného práva na rozmnožování	65
7.3.4	Předmět ochrany, <i>lex specialis</i> a teorie funkční ekvivalence	66
7.3.5	Otázka počítačových programů obsahujících jiná autorská díla	67
8	Úvahy k budoucímu vývoji uplatnění vyčerpání práv v digitálním prostředí	70
8.1	Ekonomické aspekty	72

8.2	Otázka ochrany práv autorů.....	73
8.3	Technologické zajištění fungování sekundárního trhu.....	74
8.4	Shrnutí	75
	Závěr	76
	Seznam použitých zkratk.....	78
	Seznam použité literatury.....	79
	Seznam použité judikatury SDEU	86
	Resumé (CZ)	88
	Resumé (EN).....	89

Úvod

V dnešní době dochází v důsledku technologického pokroku a celosvětového rozšíření sítě internet k neustálému zrychlování výměny informací a zlepšování jejich dostupnosti. V této tzv. informační společnosti vzrůstá význam duševní tvůrčí činnosti člověka, jejíž výsledky v podobě patentů tvoří základ samotných technologií nezbytných pro rozvoj informační společnosti. Dnes jsme obklopeni různými předměty běžné denní potřeby, k nimž se vážou rozličná průmyslová práva, která se promítají do jejich funkčnosti, vzhledu a označení. Vývoj se však nedotýká pouze práv průmyslových, nýbrž i práva autorského. Předpokladem fungování moderních zařízení je softwarové vybavení, kterému je přiznána autorskoprávní ochrana. Mimo to tvoří autorská díla významnou a důležitou část obsahu, který je prostřednictvím moderních technologií konzumován. V důsledku miniaturizace technických prvků, která umožnila vzniknout přenosným zařízením, díky nimž je možné konzumovat digitální obsah kdekoli, a zlepšení bezdrátové síťové infrastruktury, které učinilo internet dostupným téměř kdykoli a to v kvalitě, jež není překážkou jeho plnohodnotnému využití, došlo v oblasti dostupnosti informací k odstranění posledních časových a místních limitů. Tento pokrok do značné míry proměnil tradiční společenské vztahy a procesy, což s sebou nese řadu pozitivních aspektů, zejména neporovnatelně efektivnější, rychlejší a jednodušší šíření a sdílení informací v globálním měřítku.

Na druhou stranu je zřejmé, že tento rychlý vývoj klade nemalé výzvy pro právo, které se musí vyrovnávat s množstvím nových situací a problémů, které v souvislosti s ním vznikají. Autorské právo lze považovat za jedno z odvětví, které je v tomto kontextu nejvíce zkoušeno. Nehmotná povaha autorských děl umožnila masivní digitalizaci, v jejímž důsledku došlo k výrazné změně způsobů jejich distribuce a užití. Koncepce autorského práva se však tradičně vytvářela okolo hmotně vyjádřeného díla, přesun do nehmotné sféry vyvolal otázky, zda a jak je možné uplatnit tradiční instituty v digitálním prostředí. Jedním z důležitých principů, který umožňuje nalézt rovnováhu mezi zájmy autora a jinými zájmy společnosti, je princip vyčerpání práv, který je předmětem této práce.

Prvním cílem této práce je přiblížit čtenářům vznik, vývoj a podstatu principu vyčerpání práv, zejména s důrazem na jeho formování v judikatuře Soudního dvora

Evropské unie. Druhým a hlavním cílem je pak poskytnout náhled na uplatnění principu vyčerpání práv v digitálním prostředí ve světle nedávné judikatury SDEU a nabídnout posouzení možnosti jeho uplatnění *de lege ferenda*.

Předně, po vymezení některých základních pojmů, se snažím nastínit kontext, ve kterém došlo ke konstituování principu vyčerpání práv, a základní filosofická východiska, na nichž byl vystavěn. Obsáhlá kapitola je pak věnována uplatnění principu vyčerpání práv jako prostředku vyvážení společenského zájmu na ochraně práv k nehmotným statkům a požadavku na volný pohyb zboží na jednotném vnitřním trhu Evropského hospodářského společenství. Za pomoci jednotlivých kauz je v této kapitole ilustrováno uvažování Soudního dvora, které je základem pro definování principu vyčerpání práv. V následující kapitole je stručný přehled pramenů práva na mezinárodní, komunitární a české úrovni, které obsahují úpravu vyčerpání práv v oblasti autorského práva. Dále se v práci věnuji právní koncepci užití autorských děl v digitálním prostředí a úvahám ohledně uplatnění doktríny vyčerpání v oblasti internetu. Závěrečná část práce úzce souvisí s počítačovými programy. Proto nejprve poskytují definici počítačového programu jako pojmu a popisují průběh hledání vhodného systému ochrany. Následuje kapitola věnující se vyčerpání práv ve vztahu k počítačovým programům, přičemž hlavní důraz je kladen na kritickou analýzu průlomového rozsudku SDEU ve věci *UsedSoft*. Poslední kapitola je zaměřena nad možnostmi změny současné právní úpravy dotýkající se uplatnění principu vyčerpání práv v prostředí internetu.

1 Základní pojmy

1.1 Duševní vlastnictví

Lidská duševní činnost je významnou a nezastupitelnou hybnou silou pokroku a rozvoje společnosti, právě duševní schopnost člověka umožnila lidstvu dosažení současné technologické úrovně. Tato lidská činnost však není směřována jen a pouze k dosažení pokroku na poli vědeckém, technickém a technologickém, nýbrž, jak je z pohledu do historie patrné, již od počátku naplňuje i poptávku po obohacení duševní sféry člověka působením na jeho psychiku a emoce. „*Lidstvo definuje samo sebe prostřednictvím kulturní a technické tvořivosti, která je výrazem duševních tvůrčích schopností, kterými je v obou těchto sférách člověk nadán a jež co do jejich výsledku lze označovat za duševní vlastnictví*“¹. Duševní vlastnictví tak lze vnímat jako právní a ekonomickou abstrakci tvořenou souhrnem různých objektivně vyjádřených ideálních předmětů, které jako nehmotné majetkové hodnoty jsou způsobilé být samostatným předmětem právních a ekonomických vztahů.²

Obsah pojmu duševní vlastnictví je prostřednictvím výčtu jednotlivých práv podřazených pod tento pojem definován v článku druhém *Úmluvy o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví* jako práva k literárním, uměleckým a vědeckým dílům, k výkonům výkonných umělců, zvukovým záznamům a rozhlasovému vysílání, práva k vynálezům, vědeckým objevům a průmyslovým vzorům, práva k továrním, obchodním známkám a známkám služeb, jakož i k obchodním jménům a obchodním názvům a dále také práva na ochranu proti nekalé soutěži a všechna ostatní práva vztahující se k duševní činnosti v oblasti průmyslové, vědecké, literární a umělecké³. Obecnější vymezení můžeme nalézt ve *Světové deklaraci o duševním vlastnictví*, která

¹ cit. RADVANOVÁ, Senta, Jan KŘÍŽ, Irena HOLCOVÁ, Michaela ZUKLÍNOVÁ, Veronika KŘEŠŤANOVÁ, Vladimír PÍTRA, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9., str. 157 - 158

² srov. TELEČEK, Ivo. *Tvořící práva duševního vlastnictví*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-11-X., str. 20

³ srov. *Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví*, podepsána 14. července 1967 ve Stockholmu, v ČR vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 69/1975 Sb. ve znění vyhl. č. 80/1985 Sb., čl. 2 bod viii)

definuje pojem duševní vlastnictví jako „*jakékoli vlastnictví, které se na základě obecného souhlasu považuje jak za duševní svou povahou, tak i zasluhující ochrany*“⁴.

Pro oblast práva duševního vlastnictví je charakteristický zvláštní předmět právních vztahů, který je tradičně označován jako nehmotný statek. Ten můžeme vnímat jako originální a jedinečný výsledek tvůrčí nebo jiné duševní činnosti osoby⁵, vyjádřený v podobě vnímatelné lidskými smysly, který je z hlediska vnímání a užívání nezávislý na hmotném substrátu. Typickou vlastností nehmotného statku je tzv. potenciální ubiquita, tedy možnost být využíván kdykoli, kdekoli a kýmkoli, současně i následně, aniž by došlo k jeho spotřebování či opotřebení⁶. Nehmotný statek jako společný jmenovatel je východiskem pro označení skupiny práv, jejichž je předmětem, jako *práv k nehmotným statkům*, tato však nelze vnímat jako synonymum k pojmu duševní vlastnictví, který je užší a tvoří pouhou podmnožinu práv k nehmotným statkům.⁷

Samotný pojem duševní vlastnictví byl a do značné míry stále je z hlediska vhodnosti předmětem právně-teoretické diskuze. Termín vlastnictví ve spojitosti s nehmotnými statky se pod vlivem mezinárodních smluv⁸ dostal do rakouské a potažmo české právní nauky za účinnosti občanského zákoníku 1811⁹, který vlastnictví definoval jako vše, co někomu náleží, všechny jeho hmotné nebo nehmotné věci¹⁰ a právě pod vlastnictví nehmotné věci bylo tradičně řazeno vlastnictví duševní¹¹. Teoretický rozpor pojmu duševní vlastnictví s pozitivní právní úpravou vlastnictví na našem území vyvstal s přijetím občanského zákoník z roku 1950¹², který ve své koncepci nadále nepočítá s kategorií nehmotných věcí jako předmětů právních vztahů,

⁴ srov. *Světová deklarace duševního vlastnictví*, dostupná z <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=394>

⁵ duševní tvůrčí činností nejsou vzhledem ke své povaze nadány osoby právnické, která tak mohou dát vzniknout nehmotným majetkovým hodnotám výhradně činností netvůrčí, srov. TELEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-11-X., str. 20

⁶ Srov. TELEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-11-X., str. 21

⁶ Srov. TELEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-11-X., str. 21

⁷ srov. RADVANOVÁ, Senta, Jan KRÍŽ, Irena HOLCOVÁ, Michaela ZUKLÍNOVÁ, Veronika KŘEŠŤANOVÁ, Vladimír PÍTRA, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9., str. 162

⁸ *Pařížská unijní úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví z roku 1883*

⁹ *Všeobecný zákoník občanský, německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, zkráceně ABGB 1811*

¹⁰ srov. § 353 ABGB

¹¹ srov. TELEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-11-X., str. 12

¹² zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

toto pojetí následně převzala i úprava z roku 1964¹³. Nehmotný statek tak z hlediska občanskoprávní úpravy pozbyl způsobilosti být předmětem úzce pojatého vlastnictví. Přes tento nesoulad s převládajícím doktrinárním výkladem vlastnického práva byl termín duševní vlastnictví, pod vlivem mezinárodních předpisů a dokumentů pojímajících vlastnictví v širším slova smyslu než české platné právo, užíván v odborné literatuře zejména v oblasti práv průmyslových. Úzké pojetí vlastnictví bylo opuštěno s přijetím nového občanského zákoníku¹⁴, který se v úpravě věci a vlastnictví vrací k tradičnímu romanistickému pojetí ABGB a v českém platném právu se opět objevuje kategorie nehmotných věcí jako předmětů věcných práv. Ani na základě aktuálně účinné úpravy zřejmě není možné všechny předměty duševního vlastnictví chápat jako věci nehmotné ve smyslu občanského zákoníku¹⁵.

V současné době je právo duševního vlastnictví považováno za relativně samostatný právní obor, jenž sice není uceleně kodifikován v jediném právním předpisu, ale jednotlivá práva pod něj spadající jsou upravena ve zvláštních právních normách. Z hlediska obecné právní systematiky je řazeno do oblasti práva soukromého, nicméně je zde v určitých oblastech patrný i veřejnoprávní prvek¹⁶. Práva duševního vlastnictví lze vnitřně dělit do dvou skupin, první tvoří práva k předmětům průmyslového vlastnictví, která zahrnují práva k předmětům ochrany využitelným v průmyslu, včetně práv k označení využívaných při hospodářské činnosti. Druhá skupina je označována jako práva k ostatním předmětům duševního vlastnictví¹⁷, pro tato práva se užívá pojmu autorská práva a práva s nimi související, jež chrání díla vznikající při umělecké tvorbě, vědeckém bádání či uměleckém projevu včetně práv, která vznikají při šíření takových děl či uměleckých výkonů¹⁸.

¹³ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

¹⁴ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁵ detailně BOHÁČEK, Martin. *Nehmotné věci v duševním vlastnictví podle nového občanského zákoníku* publikováno v: *Nový občanský zákoník a práva k duševnímu vlastnictví*. První vydání. Praha: Metropolitan university Prague Press, 2014. ISBN 978-80-87956-01-4., str. 29 - 63

¹⁶ příkladem je úprava kolektivní správy práv autorských a práv souvisejících v autorském zákoně, 121/2000 Sb, srov. RADVANOVÁ, Senta, Jan KŘÍŽ, Irena HOLCOVÁ, Michaela ZUKLÍNOVÁ, Veronika KŘEŠŤANOVÁ, Vladimír PÍTRA, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9., str. 160

¹⁷ dělení na průmyslové a jiné duševní vlastnictví obsahoval výslovně zákon č. 513/1991 Sb., *Obchodní zákoník*

¹⁸ srov. JAKL, Ladislav. *Právní ochrana duševního vlastnictví*. 1. vyd. Praha: Metropolitan univerzita Praha, 2011. ISBN 978-80-86855-78-3., str 36 - 37

1.2 Autorské právo

Jak je zmíněno výše, autorské právo, včetně práv s ním souvisejících, je vedle práv průmyslových jedním ze subsystémů práv duševního vlastnictví. Na autorské právo jako pojem lze nahlížet ve smyslu objektivním, kdy je chápáno jako soubor právních norem, které upravují vztahy při vytváření a uplatnění autorských děl, či subjektivním, kdy se autorským právem rozumí konkrétní oprávnění autora k dílu, které svou duševní činností vytvořil¹⁹.

1.2.1 Historie, vývoj a pojetí autorského práva

Základy moderního konceptu kontinentálního autorského práva lze spatřovat v období Velké francouzské revoluce, kdy došlo ke zrušení do té doby existujícího systému státních vydavatelských privilegií, k jehož postupnému utváření v evropských zemích docházelo v souvislosti s vynálezem a rozšířením knihtisku, zpočátku zejména za účelem zjednodušení kontroly a cenzury vydávaných děl státní autoritou²⁰. S ohledem na ustanovení Deklarace práv člověka a občana nově konstituované pojetí autorského práva jako práva přirozeného vyústilo v přijetí prvních právních předpisů dotýkajících se práv autorů v oblasti kontinentálního práva²¹, ač se jejich koncepce v mnoha ohledech lišila od té dnešní²² a důraz byl kladen spíše na prospěch veřejnosti než zájmy autora²³, je třeba právě zde spatřovat základní kámen vývoje autorského práva v kontinentální Evropě. V průběhu 19. století docházelo v právní nauce k postupnému odklonu od čistě vlastnického pojetí autorského práva, jak bylo uzákoněno

¹⁹ srov. RADVANOVÁ, Senta, Jan KŘÍŽ, Irena HOLCOVÁ, Michaela ZUKLÍNOVÁ, Veronika KŘEŠŤANOVÁ, Vladimír PÍTRA, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9., str. 159

²⁰ Srov. STERLING, J. *World copyright law*. London: Sweet and Maxwell, 1998. ISBN 0-421-58290-1., str. 5 a násl.

²¹ dekret Ústavodárného shromáždění z ledna 1791 a dekret Konventu z července 1793 (*Décret de la Convention Nationale du dix-neuf juillet 1793 relatif aux droits de propriété des Auteurs d'écrits en tout genre, des Compositeurs de musique, des Peintres et des Dessinateurs*)

²² za zmínku stojí především vlastnické pojetí autorského práva, kdy dílo je chápáno jako věc a zcizením přechází plně do vlastnictví nabyvatele a autorovi nezůstávají žádná práva, srov. čl. 1, 2 dekretu Konventu 1793, a dále požadavek uložení kopie díla u státní autority pro přiznání právní ochrany, srov. čl. 6 dekretu Konventu 1793, v anglickém překladu dostupný z http://copy.law.cam.ac.uk/cam/tools/request/showRepresentation?id=representation_f_1793&pagenumber=1_2&show=translation

²³ srov. detailně GINSBURG, J. C.: *A Tale of Two Copyrights: Literary Property in Revolutionary France and America*, *Tulane Law Review*, 64 (5), May 1990, str. 1005-1014, dostupné z http://www.compilerpress.ca/CW/Library/Ginsberg%20Tale%20of%20Two%20Copyrights%20TLR%201990.htm#III._THE_FRENCH_ENACTMENTS_OF_1791_TO_1793_

dekretem z roku 1793, a větší akcentaci teorií založených na osobnostněprávním pojetí autorských práv a jejich vysvětlení jako vlastnictví duševního, které stavěly na právně-filosofickém učení I. Kanta, G. W. F. Fichteho, J. G. Hegela a dalších, kteří odlišovali hmotný substrát díla od díla samého, které chápali jako ryze osobní projev osobnosti a svobody autora²⁴. „Charakteristickými znaky tohoto vývoje, který později vedl k formování jednoho ze dvou základních autorskoprávních systémů, bylo oprošťování ochrany autorského práva od formálních podmínek a zvýrazňování osobnostněprávních prvků autorského práva“.²⁵ Koncem 19. století se začaly výrazně prosazovat dualistické teorie, které vycházely z rozlišení práv autorů do dvou skupin, a to zaprvé práv osobnostních, která jsou velmi úzce spjata s osobou autora, proto jsou nezczizitelná a časově neomezená, případně vázána na život autora, a zadruhé práv majetkových spojených s ekonomickou povahou výsledků duševní činnosti autora, která jsou v zásadě převoditelná a jejichž trvání je omezeno na stanovenou dobu²⁶. Takto chápaný dualistický princip se postupem času stal převládajícím pojetím v evropském právním prostoru, dodnes z něj v zásadě vychází právní úpravy většiny evropských států včetně práva Evropské unie.

Poněkud odlišným vývojem prošel systém ochrany autorských práv v oblasti anglosaského práva, známý jako *copyright*, jehož základy byly položeny v Anglii zákonem královny Anny z roku 1710²⁷, odlišnost spočívala zejména v podmínění ochrany díla jeho hmotným zachycením a významné převaze majetkoprávní povahy oproti té osobnostněprávní, která zůstala upozaděna a v zásadě upravena pouze v rámci *Common Law*. Přes tyto počáteční rozdíly se koncepce autorského práva Velké Británie postupem času v mnoha institutech přiblížila kontinentálnímu pojetí²⁸. Odlišný právně-teoretický základ se však plně uplatnil a rozvinul ve Spojených státech amerických, kde byl na základě článku 1 Ústavy Spojených států amerických²⁹ přijat první federální

²⁴ srov. TELEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-11-X., str. 75

²⁵ cit. KNAP, Karel a Otto KUNZ. *Mezinárodní právo autorské*. 1. vyd. Praha: Academia, 1981., str. 23

²⁶ srov. TELEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-11-X., str. 76

²⁷ *Statute of Anne*, plným názvem *Act for the Encouragement of Learning*

²⁷ *Statute of Anne*, plným názvem *Act for the Encouragement of Learning*

²⁸ srov. KNAP, Karel a Otto KUNZ. *Mezinárodní právo autorské*. 1. vyd. Praha: Academia, 1981., str. 23 - 24

²⁹ v rámci úpravy moci zákonodárné svěřuje Ústava Kongresu Spojených států amerických legislativní pravomoc k podpoře vědy a umění zajištěním časově omezených výlučných práv autorů a vynálezců

zákon týkající se ochrany autorů již roku 1790³⁰. Obsahově americká úprava ve značné míře vycházela z anglického *Statute of Anne*³¹, avšak další vývoj autorského práva na území USA byl zcela nezávislý, významně zdůrazňoval ekonomický rozměr autorského díla, které vnímal jako prostředek pokroku. K pozvolnému sblížení s přirozenoprávním kontinentálním systémem dochází až ve druhé polovině 20. století v důsledku reflexe mezinárodněprávní úpravy.

Přestože první legislativní akty obou právních oblastí sdílejí některé významné prvky³², dalším vývojem v průběhu 19. století se, zejména pod vlivem odlišných přístupů právní teorie a praxe založených na rozdílných filosofických východiscích, zformovaly dva značně odlišné, svébytné systémy. Jusnaturalistický kontinentální systém vychází z konceptu, kdy již prosté vytvoření díla zakládá autorovi k němu pouto, které je spravedlivé chránit bez ohledu na užitečnost takové ochrany pro společnost. Do popředí staví osobu autora jako fyzickou osobu, jejíž duševní tvůrčí činnost dala vzniknout jedinečnému dílu. Naproti tomu utilitaristicky pojatý angloamerický *copyright* akcentuje v první řadě společenské zájmy a poskytuje autorům ochranu za účelem společenského pokroku a veřejného blaha, ochrana je tak ospravedlnitelná po dobu, po kterou plní tuto roli. Na rozdíl od *droit d'auteur* zde v tradiční podobě byly vyžadovány formální postupy a náležitosti k přiznání právní ochrany, od těchto požadavků se však v souladu s vývojem mezinárodní úpravy postupně ustupovalo³³. Významnou odlišnost lze spatřovat z hlediska okamžiku vzniku subjektivního autorského práva, zatímco v přirozenoprávním pojetí je konstituováno již vyjádřením jakýmkoli, lidskými smysly, objektivně vnímatelným způsobem, čímž je dostatečně

k jejich dílům respektive objevům, srov. *Constitution of the United States, Article I, Section 8*, dostupné z http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html

³⁰ *The 1790 Copyright Act*

³¹ jako jedna z významných odlišností stojí za zmínku výslovné vyloučení autorskoprávní ochrany děl zahraničních autorů vytvořených mimo území USA, srov. *Copyright Act, May 31, 1790 (1 Stat. 124, 1st Cong., 2d Sess., c.15), section 5*

³² detailně GINSBURG, J. C.: *A Tale of Two Copyrights: Literary Property in Revolutionary France and America*, *Tulane Law Review*, 64 (5), May 1990, dostupné z http://www.compilerpress.ca/CW/Library/Ginsberg%20Tale%20of%20Two%20Copyrights%20TLR%201990.htm#III._THE_FRENCH_ENACTMENTS_OF_1791_TO_1793_

³³ V Anglii formální princip zrušil *Copyright Act 1911*, v USA od něj bylo upuštěno až v souvislosti s přistoupením k Bernské konvenci v roce 1989 a to původně pouze ve prospěch zahraničních děl, srov. LEWINSKI, Silke von. *International copyright law and policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-920720-6., str. 43-44

³⁴ „Original“ in this sense simply means that the work must originate from the author, from his skill, labour, and judgement.“ cit. z LEWINSKI, Silke von. *International copyright law and policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-920720-6., str. 46

odlišeno dílo od pouhé myšlenky, je v pojetí angloamerickém zpravidla vyžadováno zachycení díla způsobem trvalého charakteru. V důsledku částečného či úplného potlačení vývoje osobnostních práv není dílo chápáno jako „otisk osobnosti“ autora, není proto kladen takový důraz na vklad tvořivosti a jedinečnosti výsledku. Originalita jako předpoklad přípustnosti ochrany v rámci *copyright* je zde chápána spíše ve smyslu původnosti³⁴, toto pojetí se promítá i do způsobilosti být autorem, která je, na rozdíl od kontinentálního systému, přiznána i právnickým osobám. Odlišné pojetí obou systémů může mít značné dopady pro praxi a věcně shodné případy mohou dojít zcela rozdílných výsledků³⁵.

Již během 19. století byla v evropských zemích patrná vzrůstající poptávka po mezinárodní úpravě autorských práv, zejména po sblížení úpravy ohledně ochrany cizích děl. V rámci teritoriální působnosti národních předpisů autorského práva byla ochrana zahraničních děl svěřena tzv. cizineckému právu, které bylo součástí vnitřního zákonodárství jednotlivých států, z čehož plynula značná odlišnost co do existence a případně rozsahu ochrany cizích děl. Tento nevyhovující stav zpočátku překonávaly dvoustranné smlouvy uzavírané mezi státy, jejichž cílem bylo recipročně zajistit ochranu autorským dílům v zahraničí. Přelomovým momentem je podpis *Bernské úmluvy o ochraně děl literárních a uměleckých* dne 9. září 1886, která se stala základním dokumentem pro vznik a vývoj mezinárodního práva autorského. Započala tak cestu k překonání do té doby fungujícího, striktně teritoriálního systému³⁶. Během 20. století došlo na mezinárodní úrovni k přijetí celé řady významných smluv, stejně jako k založení Světové organizace duševního vlastnictví. Mezinárodní právo bezpochyby hraje významnou jednotící roli v ochraně práv autorů k jejich výtvorům, dalo vzniknout minimální úrovni ochrany, která je mandatorním společným základem národních úprav autorských práv a přispělo k překonávání teritoriální působnosti³⁷.

³⁴ „Original“ in this sense simply means that the work must originate from the author, from his skill, labour, and judgement.“ cit. z LEWINSKI, Silke von. *International copyright law and policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-920720-6., str. 46

³⁵ srov. BELŠÁN, Eduard. *Autorské právo z pohledu kontinentálního a angloamerického*, publikováno 11. července 2013, dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/autorske-pravo-z-pohledu-kontinentalniho-a-angloamerickeho-91680.html>

³⁶ srov. KNAP, Karel a Otto KUNZ. *Mezinárodní právo autorské*. 1. vyd. Praha: Academia, 1981., str. 24 - 25

³⁷ autorské právo je nadále ovládáno zásadou teritoriality z hlediska působnosti národních předpisů, mezinárodní úprava však v rámci minimální úrovně ochrany vylučuje vyjmutí zahraničních děl z národního režimu

K sblížení právních předpisů pod vlivem mezinárodního práva nedochází výlučně u států vycházejících z kontinentálního konceptu autorských práv, nýbrž jeho působením došlo i k setření některých rozdílů mezi evropským a angloamerickým pojetím.

Autorské právo se od počátku 90. let stalo jednou z významných oblastí zájmu legislativy Evropské unie a to zejména v návaznosti na vznik a utváření jednotného vnitřního trhu. V rozdílné národní úpravě byla spatřována, i pod vlivem dřívější judikatury Evropského soudního dvora, potenciální překážka rozvoje základních principů jednotného trhu, zejména volného pohybu zboží a služeb. Evropská unie proto přijala několik harmonizačních směrnic³⁸, jejichž cílem bylo sjednotit základní aspekty autorského práva členských států a zajistit tak jejich kompatibilitu s jednotným vnitřním trhem. Dalším významným motivem harmonizační činnosti bylo přizpůsobení úpravy rozvíjejícímu se fenoménu informační společnosti. Snaha o dosažení těchto nelehkých cílů vyústila v relativně široký rozsah harmonizace³⁹.

1.2.2 Úprava autorského práva v České republice

Česká republika může stavět na poměrně dlouhé a bohaté tradici úpravy autorských práv na svém území, prvním předpisem zde byl Císařský patent z 19. října 1846, který stanovil zásady ochrany děl proti neoprávněnému mechanickému rozmnožování, případně neoprávněnému veřejnému provozování u děl dramatických. Nahrazen byl zákonem o právu původském z roku 1895⁴⁰. Během minulého století se na našem území vystřídaly v platnosti další tři zákony, a to zákon č. 218/1926 Sb. z. a n., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým, který sjednotil úpravu pro celé území Československa, zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském a konečně zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, jež tvořil základ české právní úpravy až do roku 2000, kdy jej s účinností od 1. prosince nahradil zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

³⁸ z hlediska zaměření této práce jsou významné zejména směrnice Rady 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

³⁹ srov. RADVANOVÁ, Senta, Jan KRÍŽ, Irena HOLCOVÁ, Michaela ZUKLÍNOVÁ, Veronika KŘEŠŤANOVÁ, Vladimír PÍTRA, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9., str. 169 - 172

⁴⁰ zák. č. 197/1895 ř. z., o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým

Současný autorský zákon byl od počátku tvořen se záměrem dosáhnout maximální harmonizace s komunitárním právem a již v době vzniku, tedy před přistoupením k Evropským společenstvím, přiměřeně zapracoval evropské směrnice v oblasti autorských práv. Úprava tradičně vychází z kontinentálního pojetí autorského práva, na rozdíl od předchozího autorského zákona postaveného na monistickém pojetí práv osobnostních a majetkových jako nedílného celku, upřednostňuje dualistický koncept, který je v odborné literatuře, vzhledem k nepřevoditelnosti nejen osobnostních, ale i majetkových práv⁴¹, označován za kvazidualistický. V souladu s mezinárodním právem a kontinentální tradicí staví česká úprava na zásadě neformální ochrany, její vznik je tak spojen se samotným vytvořením díla způsobilého ochrany. Předmětem autorských práv může být každé dílo vyhovující tzv. generální klauzuli⁴², explicitně je vyjádřeno, že nezáleží na jeho rozsahu, účelu ani významu. Přirozenoprávní základ pojetí práv autora k výsledku své tvůrčí činnosti se u nás, stejně jako v celém kontinentálním systému, promítá do autorského principu⁴³, který stanoví, že originálním subjektem autorského práva může být výhradně fyzická osoba, která dílo vytvořila, pouze tato osoba, na rozdíl od osoby právnické, je nadána schopností svou vlastní tvůrčí činností takový výsledek stvořit.

1.3 Autorské dílo, autor a subjektivní autorské právo

Autorské právo v subjektivním smyslu můžeme popsat prostřednictvím definování základních znaků, ke kterým řadíme předmět autorského práva, tedy autorské dílo, subjekt autorského práva, kterým je autor a jeho obsah, jenž je tvořen souborem výlučných osobnostních a majetkových oprávnění.

1.3.1 Autorské dílo

Obecně vyjádřeno je autorské dílo jednotlivě určený ideální, nehmotný statek, vyjádřený v jakékoli lidskými smysly vnímatelné podobě⁴⁴. Pro přesné určení co je

⁴¹ je nutno odlišit převod, ve smyslu zřízení, od zřízení oprávnění třetí osobě k určitému nakládání s konkrétním dílem na základě licence

⁴² § 2 odst. 1 věta první zákona č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

⁴³ § 5 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

⁴⁴ srov. TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-608-4., str. 5

předmětem autorského práva obsahuje autorský zákon tzv. generální klauzuli⁴⁵, která stanovuje tyto pojmové znaky autorského díla:

- 1) dílo je výsledkem tvůrčí činnosti fyzické osoby (autora),
- 2) jedinečnost díla jako výsledku tvůrčí činnosti,
- 3) vlastnost díla být objektivně vnímáno jako výsledek tvůrčí kategorie vědy nebo tvůrčí kategorie umění,
- 4) vyjádření v jakékoli lidskými smysly vnímatelné podobě⁴⁶.

Zákon mimo výsledky tvůrčí činnosti, které splňují uvedené definiční znaky a jsou tak autorskými díly podle § 2 odst. 1 autorského zákona, vymezuje pod vlivem komunitárního práva i kategorii výsledků lidské činnosti, které generální klauzuli nevyhovují, avšak status díla jako předmětu autorského práva je jim přiznán na základě fikce⁴⁷. Pro tzv. fiktivní díla, kterými z hlediska druhu mohou být pouze počítačové programy, databáze a fotografie, je charakteristické nahrazení pojmového znaku jedinečnosti kritériem původnosti, ve smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvorem. Důvod pro zavedení fikce pro zmíněné druhy děl lze spatřovat v jejich specifickém charakteru a značné podmíněnosti objektivními skutečnostmi, které omezují prostor pro tvůrčí vyjádření autora, a tudíž je zde značně zvýšena pravděpodobnost nezávislého dosažení shodných výsledků, požadavek jedinečnosti by tak v jejich případě působil značně restriktivně.

1.3.2 Autor

Autorský zákon staví na zásadě objektivní pravdivosti autorství, podle které je originárním subjektem autorského práva vždy autor, tedy fyzická osoba, která vlastní tvůrčí činností vytvořila dílo naplňující výše uvedené pojmové znaky⁴⁸. Česká právní úprava akceptuje přirozenoprávní východisko, které je vlastní celému kontinentálnímu

⁴⁵ srov. § 2 odst. 1 věta první zákona č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), který obsahově vychází z definice díla v čl. 2 odst. 1 Bernské úmluvy

⁴⁶ detailně TELEČEK, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-608-4., str. 16 - 22

⁴⁷ srov. § 2 odst. 2 zákona č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

⁴⁸ srov. § 5 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon): „Autorem je fyzická osoba, která dílo vytvořila.“

systemu autorských práv, pro něž je charakteristické pojetí díla jako otisku osobnosti autora. Schopností vytvořit autorské dílo vlastní tvůrčí činností tak nemohou být nadány právnické osoby.

V souladu se zásadou neformálnosti se autor stává subjektem autorského práva okamžikem vzniku díla, tedy jeho vyjádřením v jakékoli vnímatelné podobě. Vytvoření díla nemá charakter právního jednání, ale jedná se o jinou právní skutečnost, způsobilost být autorem tak není vázána na dosažení svéprávnosti. Autorem může být každá fyzická osoba bez ohledu na věk, duševní stav apod., nesvéprávný autor však nemůže sám vykonávat autorská oprávnění v rozsahu, ve kterém jde o právní jednání ve smyslu občanského zákoníku⁴⁹.

Vzhledem k tomu, že autorský zákon ve svém kvazidualistickém pojetí vychází z nezczizitelnosti jak osobnostních, tak i majetkových autorských práv *inter vivos*⁵⁰, je autor subjektem těchto práv po celou dobu svého života. Zcizení majetkových práv je však možné pro případ smrti, § 26 odst. 2 autorského zákona explicitně označuje majetková práva autorská jako předmět dědictví, v případě smrti autora se tak dědic na základě dědického titulu stává odvozeným subjektem majetkových autorských práv, která původně náležela zůstaviteli⁵¹. Osoba odlišná od autora může i za jeho života v některých zákonných případech nabýt oprávnění k výkonu majetkových autorských práv jako celku⁵², v těchto případech však nabyvatel nenabývá autorské právo jako takové, nýbrž jen oprávnění k jeho výkonu. Nelze tak o něm hovořit jako o subjektu majetkových práv autorských, tím je nadále autor, přestože mu v důsledku zcizení oprávnění k jejich výkonu fakticky zůstává tzv. holé autorství⁵³.

1.3.3 Obsah subjektivního autorského práva

Autorské právo v subjektivním smyslu je právem absolutní povahy působící *erga omnes*, zakládá tak autorovi výlučné právo se svým dílem nakládat či jinak ovlivňovat

⁴⁹ srov. TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-608-4., str. 94

⁵⁰ srov. § 11 odst. 4 a § 26 odst. 1 zák. č. 121/2000 Sb. Autorem je fyzická osoba, která dílo vytvořila.

⁵¹ srov. TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-608-4., str. 92

⁵² srov. *zaměstnanecká díla*, § 58 zákona č. 121/2000 Sb. *o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)*

⁵³ detailně TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-608-4. str. 556 - 568

jeho osud v rozsahu vymezeném zákonem a s tím související oprávnění vyloučit ostatní z takové činnosti. Česká právní úprava vychází z dualistické, resp. kvazidualistické koncepce, autorské právo v souladu s ní zahrnuje jednak s osobou a životem autora úzce spjatá výlučná osobnostní práva a dále pak výlučná práva majetková, u nichž je patrný značný ekonomický význam.

Důraz na výlučná osobnostní práva je typickým prvkem kontinentálního pojetí autorských práv, které do popředí zájmu staví osobu autora. Těsné napojení osobnostních práv na osobu autora se projevuje jejich nepřevoditelností, nemožností se jich vzdát a trváním pouze po dobu autorova života. Do osobnostních práv patří právo autora na zveřejnění díla, které lze chápat jako zvláštní formu ústavně zakotveného práva na ochranu soukromí, pouze autor je totiž oprávněn rozhodnout o prvním zpřístupnění díla veřejnosti, tedy o jeho přesunu z ryze soukromé sféry do té veřejné. Dalším právem z kategorie osobnostních je právo osobovat si autorství, jehož obsahem je zejména právo autora bránit se osobování svého autorského práva jinými osobami, právo na označení díla při jeho užití a právo rozhodnout o způsobu takového označení. V důsledku přirozenoprávního pojetí, které chápe dílo do jisté míry jako součást autorovi osobnosti, je v rámci nedotknutelnosti díla chráněna integrita díla jak po stránce obsahové, tak formální. Autorský zákon demonstrativně vymezuje součásti práva na nedotknutelnost díla jako právo autora udělit svolení ke změně či jinému zásahu do díla, zákaz užití díla třetí osobou způsobem snižujícím hodnotu díla a právo na autorský dohled. V souvislosti s uplatněním koncepce zániku osobnostních práv autorských okamžikem smrti autora, je k nim přidružena tzv. postmortální ochrana⁵⁴, která poskytuje časově neomezenou obecnou ochranu některých osobnostních prvků tvorby a které se mohou domáhat osoby autorovi blízké, případně právnická osoba sdružující autory či kolektivní správce. Jejím obsahem nejsou všechna osobnostní práva náležející autorovi za jeho života, ale pouze zákaz osobovat si autorství, zákaz užití díla způsobem snižujícím jeho hodnotu a povinnost uvést jméno autora, je-li to obvyklé.

Majetková práva mají významný ekonomický význam, jejich výkon skýtá pro autora potenciál hospodářského prospěchu. Přestože kvazidualistické pojetí autorského zákona jejich osobnostní prvky v porovnání s důsledně pojatou dualistickou koncepcí posiluje,

⁵⁴ srov. § 11 zákona č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

je oproti právům osobnostním jejich pouto s osobou autora výrazně volnější. Obdobně jako osobnostních práv se jich nelze vzdát a zákon stanovuje jejich nepřevoditelnost⁵⁵, jejich existence však není omezena po dobu života autora, ale je prodloužena o určité časové období po jeho smrti⁵⁶. Zásadní odlišnost majetkových práv lze spatřovat v možnosti smluvně zřídit oprávnění třetí osobě k jejich výkonu, toto oprávnění je označováno jako licence⁵⁷.

Majetková práva tvoří právo dílo užít, právo udělit licenci k jeho užití a dále jiná majetková práva uvedená v autorském zákoně⁵⁸. „Právo dílo užít je z hospodářského hlediska nejvýznamnějším a hlavním majetkovým autorským právem, které vyjadřuje majetkoprávní panství autora nad svým dílem“⁵⁹. Autorský zákon vymezuje jednotlivá práva, která jsou obsahem pojmu užití díla, jedná se o právo na rozmnožování díla, právo na rozšiřování, pronájem, půjčování či vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla a dále právo na sdělování díla veřejnosti. Před novelou autorského zákona z roku 2006⁶⁰ byl tento výčet taxativní a plnil tak definiční funkci, po doplnění § 12 odst. 5 autorského zákona o větu druhou, která vylučuje taxativní chápání výše zmíněného výčtu, jednoznačná definice užití díla chybí.

⁵⁵ srov. § 26 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

⁵⁶ obecně 70 let po smrti autora, srov. § 27 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon

⁵⁷ srov. RADVANOVÁ, Senta, Jan KRÍŽ, Irena HOLCOVÁ, Michaela ZUKLÍNOVÁ, Veronika KŘEŠŤANOVÁ, Vladimír PÍTRA, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné. 5., jubilejní a aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9., str. 196 - 197

⁵⁸ k nim se řadí nejen právo na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla, právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro vlastní potřebu a právo na odměnu v souvislosti s pronájmem originálu nebo rozmnoženiny díla, ale i další práva na odměnu výslovně neuvedená v příslušném oddílu autorského zákona, srov. RADVANOVÁ, Senta, Jan KRÍŽ, Irena HOLCOVÁ, Michaela ZUKLÍNOVÁ, Veronika KŘEŠŤANOVÁ, Vladimír PÍTRA, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné. 5., jubilejní a aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9., str. 196

⁵⁹ cit. TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentář. 1. vyd.* Praha: Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-608-4., str. 165

⁶⁰ zákon č. 216/2006 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

2 Princip vyčerpání práv

Pro právo duševního vlastnictví je charakteristické, že se váže k nehmotným statkům, které jsou specifickým předmětem právních vztahů. Jako takové jsou však zpravidla inkorporovány v nějakém hmotném substrátu, jenž je způsobilý být předmětem jiných právních vztahů, zejména vlastnictví. Dochází tak k situaci, kdy na jednom konkrétním objektu právních vztahů vážnou různá práva, tedy vlastnické právo k hmotnému nosiči na jedné straně a právo k nehmotnému statku, který je v něm inkorporován, na straně druhé, přičemž zájmy osob oprávněných z těchto práv mohou být diametrálně rozdílné.

Samotný rozvoj práv duševního vlastnictví dokládá existenci společenského zájmu na podpoře tvůrčí, vynálezecké a podobné duševní činnosti, v níž je spatřován základní prostředek pokroku. Bezvýjimečné uplatnění těchto absolutních práv by však jejich nositelům umožňovalo plně kontrolovat ekonomické uplatnění zboží, s nímž je jejich právo spojeno, na trhu. Každý prodej, pronájem či jakákoli jiná transakce by v takovém případě podléhala povolení nositele práv z duševního vlastnictví, takto široké uplatnění výlučných práv by však značně zasahovalo do jiných právních odvětví, zejména pak do práva vlastnického a soutěžního⁶¹. Ukázalo se tak nezbytné nalézt rovnováhu mezi přirozenými právy k výsledkům duševní činnosti⁶² a jinými společenskými zájmy, za tímto účelem postupně vznikaly výjimky a omezení, mezi které patří i princip vyčerpání práv⁶³. Jeho základy lze objevit v teoretických úvahách významného německého právníka přelomu 19. a 20. století Josefa Kohlera⁶⁴ a pak zejména v soudní praxi národních soudů z počátku 20. století⁶⁵.

⁶¹ Srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 24, odst. 5, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

⁶² srov. čl. 34 odst. 1 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*

⁶³ Srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 23, odst. 2, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

⁶⁴ Srov. RUBÍ PUIG, Antoni. *Copyright Exhaustion Rationales and Used Software: A Law and Economics Approach to Oracle v. UsedSoft*. 4 (2013) JIPITEC, str. 162, dostupné z <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-4-3-2013/3842/rubi-puig.pdf>

⁶⁵ srov. např. v Německu rozsudky Říšského soudu (*Reichsgericht*) 1902 RGZ 50, 229 (*Kölnisch Wasser*), 1902 RGZ 51, 263 (*Mariani*), 1906 RGZ 63, 394 (*Koenigs Kursbuch*) v USA precedenční případy *Bobbs-Merrill Company v. Straus, et al. doing business as R. H. Macy & Company*, 210 U.S. 339 z 1.6. 1908

Podstata principu vyčerpání práv leží v tezi, že prvním prodejem nebo jiným převodem vlastnictví provedeným se souhlasem nositele práv z duševního vlastnictví dojde k vyčerpání jeho výlučného práva povolit nebo zakázat každý další prodej dotčeného originálu či rozmnoženiny.

2.1 Teoretické základy principu vyčerpání

Základy konstituování principu vyčerpání jako omezení výlučných práv náležejících nositeli práv z duševního vlastnictví, jehož cílem bylo nalézt rovnováhu mezi různými ekonomickými a společenskými zájmy, lze spatřovat ve třech teoriích⁶⁶.

První z nich je teorie odměny, která vychází z předpokladu, že nositel práv prvním prodejem již plně realizoval své právo na spravedlivou odměnu a není oprávněn dále profitovat z následných převodů vlastnictví. V důsledku uplatnění vyčerpání práva může od počátku počítat se vznikem sekundárního trhu, který je způsobilý omezit okruh jeho zákazníků, a tuto skutečnost promítnout do ceny, za kterou první prodej uskuteční⁶⁷.

Další je teorie nepodmíněného vlastnictví, podle které je podstatou principu vyčerpání práv poskytnout nabyvateli předmětu, na němž váznou práva z duševního vlastnictví, všechna práva tradičně spojená s vlastnictvím. Toto východisko bylo zásadní v počátcích vývoje principu vyčerpání, následně však bylo v zásadě opuštěno. Dnes přirozeně akceptujeme existenci institutů, které omezují rozsah vlastnického práva, mezi něž je možno řadit i práva k nehmotným statkům⁶⁸.

Poslední je teorie ochrany trhu a právní jistoty, která spatřuje hlavní význam principu vyčerpání práva v ochraně volného pohybu zboží na trhu a v zajištění právní jistoty tržních subjektů v otázce, jak mohou s nabytým zbožím dále nakládat⁶⁹.

pro oblast autorského práva, *Bauer & Cie. and the Bauer Chemical Company v. James O'Donnell*, 229 U.S. 1 z 26. 5. 1913 pro patentové právo

⁶⁶ Srov. RUBÍ PUIG, Antoni. *Copyright Exhaustion Rationales and Used Software: A Law and Economics Approach to Oracle v. UsedSoft*. 4 (2013) JIPITEC, str. 162 - 163, dostupné z <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-4-3-2013/3842/rubi-puig.pdf>

⁶⁷ srov. tamtéž, str. 167 – 168, odst. 55

⁶⁸ srov. tamtéž, str. 162, odst. 18

⁶⁹ srov. tamtéž, str. 162, odst. 19

2.2 Základní otázky principu vyčerpání práv

Z konstrukce principu vyčerpání, je možno abstrahovat tři základní otázky, jejichž zodpovězení stanoví rozsah jeho uplatnění, jsou jimi:

1) Na základě jakého právního jednání k vyčerpání práv dochází?

Od prvních rozsudků dovozujících princip vyčerpání práv je za jeho předpoklad považován prodej. Nicméně autorské dílo, jeho rozmnoženina, případně jiný předmět, na něž se vážou práva z duševního vlastnictví, může být předmětem i jiných typů závazků. Z teoretického hlediska nelze vyloučit konstrukci, že základem pro vyčerpání bude mimo prodeje i jiný druh transakce, otázkou je, zda by pak vyčerpání práva naplňovalo cíl vyrovnávání ekonomických zájmů.

2) Jaká výlučná práva se vyčerpávají?

Tato otázka řeší věcný rozsah vyčerpání, nositelům práv k nehmotným statkům jsou přiznána rozličná výlučná práva. Vyčerpání je od prvopočátku spojováno s právem povolit či zakázat prodej či jiný převod vlastnictví dotčeného předmětu, tedy s výlučným právem na rozšiřování. Obdobně jako v předchozí otázce si lze představit vztažení vyčerpání i na jiná výlučná práva.

3) Na jakém území k vyčerpání dojde?

Právní teorie rozeznává z hlediska teritoriálního uplatnění tři koncepce vyčerpání. Pokud stát uplatňuje národní koncepci, výlučné právo na rozšiřování se vyčerpá prvním prodejem uskutečněným se souhlasem nositele práv na národním trhu, ten je nadále oprávněn bránit dovozu zboží, které uvedl na zahraniční trh. Regionální koncepce je ve své podstatě shodná, s tím rozdílem, že rozhodné není území státu, ale regionu. V případě, že je aplikována mezinárodní koncepce, dochází k vyčerpání prvním prodejem kdekoli na světě⁷⁰.

⁷⁰ srov. International Exhaustion and Parallel Importation. *World Intellectual Property Organization*, dostupné z: http://www.wipo.int/sme/en/ip_business/export/international_exhaustion.htm

3 Princip vyčerpání práv v judikatuře SDEU

Zásadním fenoménem ovlivňujícím vývoj práva na evropském kontinentu v poválečném období je proces evropské integrace. Evropské hospodářské společenství⁷¹ od počátku proklamuje snahu zabezpečit společným postupem hospodářský a sociální růst členských zemí odstraněním překážek, které rozdělují Evropu, jako jeden ze svých základních cílů. Praktickým dopadem tohoto hodnotového východiska bylo postupné odstraňování překážek obchodu mezi členskými státy s cílem vytvořit společný trh, jehož základní ideu reprezentují čtyři principy, kterými jsou volný pohyb osob, služeb, zboží a kapitálu. V zájmu volného pohybu zboží zakládací smlouva výslovně zakázala členským státům zavádět množstevní omezení dovozu či vývozu zboží, jakož i další opatření s rovnocenným účinkem⁷², s výjimkou případů odůvodněných „*veřejnou mravností, veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností, ochranou zdraví a života lidí a zvířat, ochranou rostlin, ochranou národního kulturního pokladu, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu, nebo ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví*“. Tyto zákazy nebo omezení však nesmějí sloužit jako prostředky svévolné diskriminace nebo zastřeného omezování obchodu mezi členskými státy“⁷³. Právě tyto články se staly základem pro rozhodovací činnost SDEU v oblasti duševního vlastnictví.

Práva k nehmotným statkům se dlouho vyvíjela v jednotlivých členských státech relativně samostatně a v zásadě s ohledem na národní rozměr. Ve většině států byl v té době akceptován princip národního vyčerpání práv, nositel práv z duševního vlastnictví tak, poté, co jím nebo s jeho souhlasem bylo zboží uvedeno na trh v konkrétní zemi, nemohl bránit dalšímu prodeji takového zboží v rámci území daného státu. Nadále mu tak z titulu práv duševního vlastnictví zůstávalo oprávnění bránit paralelnímu dovozu zboží, které bylo s jeho souhlasem umístěno na zahraniční trh. Naopak u některých dílčích práv k nehmotným statkům, zejména u ochranných známek, vycházela většina

⁷¹ vzniklo na základě *Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství* podepsané v Římě v roce 1957, v účinnosti od 1. 1. 1958

⁷² srov. články 34 a 35 *Smlouvy o fungování Evropské unie*, dříve články 28 a 29 *Smlouvy o založení Evropského společenství*, původně články 30 a 34 *Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství*

⁷³ cit. článek 36 *SFEU*, dříve článek 30 *Smlouvy o založení ES*, původně článek 36 *Smlouvy o založení EHS*

států z mezinárodní koncepce vyčerpání⁷⁴, kdy k pozbytí výlučného distribučního oprávnění dochází uvedením na trh kdekoli na světě. Aplikace národního principu vyčerpání členskými státy nepochybně tvořila překážku volnému pohybu zboží na společném trhu, bylo tak na SDEU, aby posoudil, zda taková překážka je či není ospravedlnitelná podle článku 36 SFEU. Započal tak proces sbližování právních řádů členských států ohledně principu vyčerpání, ten je možno označit jako období „negativní harmonizace“⁷⁵.

3.1 Dovození principu komunitárního vyčerpání

Základním rozhodnutím pro oblast duševního vlastnictví, ve kterém je poprvé řešena otázka, zda úprava autorského práva v právním řádu členského státu může být překážkou uplatnění principu volného pohybu zboží na společném trhu, se stal rozsudek SDEU o předběžné otázce ve věci *Deutsche Grammophon*⁷⁶. Nahrávací společnost *Deutsche Grammophon* na území Německa distribuovala hudební nahrávky prostřednictvím sítě prodejců, kteří se museli smluvně zavázat k dodržování jednotné cenové politiky stanovené společností *Deutsche Grammophon*. Ve smlouvách s prodejci mimo jiné podmínila dovoz předmětných nahrávek ze zahraničí svým souhlasem, jehož udělení podmiňovala aplikací cenové politiky i na dovezené nahrávky. Kromě toho *Deutsche Grammophon* distribuovala své nahrávky i ve Francii prostřednictvím své dceřiné společnosti *Polydor SA*. Zde je nakoupila společnost *Metro*, která nebyla součástí distribuční sítě vytvořené nahrávací společností, a začala je na německém trhu nabízet za nižší cenu, než odpovídalo cenové politice *Deutsche Grammophon*. Nahrávací společnost se domáhala soudního zákazu takového jednání, přičemž argumentovala zásahem do výlučného práva na rozšiřování, k jehož vyčerpání mohlo dojít z pohledu tehdejšího německého autorského zákona výhradně prvním oprávněným prodejem na území Německa, k čemuž v daném případě nedošlo. V rámci navazujícího soudního řízení se odvolací soud obrátil s předběžnými otázkami na SDEU, aby

⁷⁴ srov. TROGH, Ramses. *The International Exhaustion of Trade Mark Rights after Silhouette: the End of Parallel Imports?*. 2002. Master thesis. University of Lund, Faculty of Law. vedoucí práce prof. Hans Henrik Lidgard., str. 17, dostupné z <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1554568&fileId=1563370>

⁷⁵ srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 27, odst. 25, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

⁷⁶ C-78/70 *Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH v Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG*.

posoudil soulad takového zákazu distribuce s články *Smlouvy o založení EHS* upravujícími hospodářskou soutěž.

SDEU se při posuzování předložených otázek neomezil pouze na články týkající se pravidel hospodářské soutěže, jak vyplývalo z žádosti německého soudu, nýbrž zahrnul do rozsahu přezkoumání souladu se *Smlouvou o založení EHS* i hledisko volného pohybu zboží a zákazu jeho omezení. Článek 36 zmíněné smlouvy mimo jiné umožňuje omezení dovozu zboží odůvodněné ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví, takové omezení však nesmí sloužit jako prostředek omezování obchodu mezi členskými státy⁷⁷. SDEU dospěl k závěru, že přestože se smlouva nedotýká samotné existence práv duševního vlastnictví v členských státech, je zřejmé, že na výkon takových práv se vztahují zákazy dané smlouvou⁷⁸. Omezení volného pohybu zboží za účelem ochrany duševního vlastnictví je ospravedlnitelné pouze v rozsahu, ve kterém zabezpečuje práva, jež tvoří podstatu duševního vlastnictví⁷⁹. Pokud by výlučné právo na rozšiřování umožňovalo svému nositeli zamezit distribuci dotčeného zboží na území členského státu, přestože jej sám umístil na trh v jiném členském státě nebo se tak stalo s jeho souhlasem, pak by jeho výkon v důsledku znamenal izolaci národních trhů, což je v přímém rozporu se základním cílem EHS, kterým je vytvoření jednotného trhu⁸⁰. Tímto rozsudkem je poprvé dovozena neslučitelnost národní koncepce vyčerpání práv na rozšiřování s principem volného pohybu zboží na společném trhu a je tak konstituována koncepce regionální, respektive komunitární.

Stanovisko vyjádřené v rozsudku ve věci *Deutsche Grammophon*, jenž se primárně dotýkal práv souvisejících s právem autorským, následně SDEU vztáhl i na oblast průmyslového vlastnictví. K potvrzení dříve judikovaného názoru došlo v rozhodnutích

⁷⁷srov. článek 30 (bývalý článek 36) Smlouvy o založení ES: „Články 28 a 29 nevyklučují zákazy nebo omezení dovozu, vývozu nebo tranzitu odůvodněné veřejnou mravností, veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností, ochranou zdraví a života lidí a zvířat, ochranou rostlin, ochranou národního kulturního pokladu, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu, nebo ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví. Tyto zákazy nebo omezení však nesmějí sloužit jako prostředky svévolné diskriminace nebo zastrněného omezování obchodu mezi členskými státy.“

⁷⁸ tzv. „existence v. exercise doctrine“, srov. TRITTON, Guy. *Intellectual property in Europe*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002. ISBN 0-421-64150-9., str. 466 - 468

⁷⁹ „specific object“ případně „specific subject-matter“, srov. bod 11 rozsudku ve věci C-78/70 *Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH v Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG.*, podrobně TRITTON, Guy. *Intellectual property in Europe*. 2nd ed. London: Sweet and Maxwell, 2002. ISBN 0-421-64150-9., str. 468 – 470

⁸⁰ srov. bod 12 téhož rozsudku

o souvisejících kauzách nizozemské společnosti *Centrafarm BV*, která bez souhlasu majitele patentu a majitele ochranné známky uváděla na domácí trh léky dovezené z jiného členského státu, kde byly dříve legálně distribuovány. Soudnímu dvoru byla nizozemským soudem předložena předběžná otázka směřující k objasnění vztahu národního patentového⁸¹, resp. známkového práva⁸² a komunitárních pravidel volného pohybu zboží. SDEU dospěl k závěru, že na základě práv k průmyslovému vlastnictví aplikovaný zákaz dovozu zboží, které již bylo uvedeno na trh v jiném členském státě majitelem patentu resp. ochranné známky nebo s jeho souhlasem, by ve svém důsledku znamenal omezení obchodu mezi členskými státy v situaci, kdy takové omezení není nezbytné k zajištění podstaty těchto práv⁸³ a jako takový není slučitelný s ustanoveními *Smlouvy o založení EHS* o volném pohybu zboží. Soud tak potvrdil tezi, že zájem na vytvoření společného evropského trhu je natolik významný, že je nutné u duševního vlastnictví vycházet z komunitární koncepce vyčerpání distribučních práv, neboť koncepce národní tvoří neopodstatněné překážky volnému pohybu zboží a stojí tak v cestě vzniku jednotného trhu.

Nevyjasněná zůstávala otázka, zda lze judikovaný princip komunitárního vyčerpání zcela aplikovat i na autorské právo, které se od předchozích případů liší významnou osobnostní složkou. Na existenci výlučných osobnostních práv založila svou námitku proti užití závěrů z ustálené judikatury na autorské právo i francouzská vláda ve věci *Musik-Vertrieb Membran v GEMA*⁸⁴. V této věci soud řešil předběžnou otázku předloženou spolkovým soudním dvorem, týkající se sporu, ve kterém požadoval německý kolektivní správce *GEMA* náhradu škody, způsobené porušením výlučného práva autorů na rozšiřování, po dvou společnostech, jež na území Německa dovážely hudební nahrávky z jiných členských států. Během řízení zástupce francouzské vlády vyjádřil přesvědčení, že je nezbytné odlišovat právo autora od práva výrobce zvukového záznamu, protože autor má mimo majetková i morální práva, na základě kterých může bez ohledu na ekonomický účel zakázat nebo omezit export svých děl⁸⁵. SDEU však dospěl k závěru, že existence osobnostních práv autora neodůvodňuje odlišný přístup,

⁸¹ rozsudek *C-15/74 Centrafarm BV et Adriaan de Peijper v Sterling Drug Inc.*

⁸² rozsudek *C-16/74 Centrafarm BV et Adriaan de Peijper v Winthrop BV*

⁸³ srov. bod 11 rozsudku *C-16/74* a bod 12 rozsudku *C-15/74*

⁸⁴ spojené případy *C-55/80* a *C-57/80 Musik-Vertrieb membran GmbH et K-tel International v GEMA - Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte*

⁸⁵ rozsudek *C-55/80 - Musik-Vertrieb Membran GmbH v GEMA*, str. 159

výlučné právo autora na rozšiřování rozmnoženiny je podle jeho názoru čistě ekonomického charakteru a tak je k němu nutné přistupovat stejně jako k právům výrobce zvukového záznamu či právům průmyslovým⁸⁶.

3.2 Souhlas nositele práv s prvním prodejem

Judikatura SDEU se ustálila na názoru, že národní předpisy dotýkající se práv k nehmotným statkům v zásadě nelze využít jako překážky volného pohybu zboží na společném trhu. Tento závěr však nemohl být brán zcela absolutně, vzhledem k značné rozdílnosti úpravy těchto práv v jednotlivých členských státech bylo nezbytné zpřesnit podmínky, za kterých je vyloučeno či případně umožněno bránit dovozu zboží na základě průmyslového či jiného duševního vlastnictví. V tomto kontextu Evropský soud například dovodil, že je v souladu s článkem 36 *Smlouvy o založení EHS*, pokud majitel ochranné známky zapsané v členském státě brání dovozu zboží označeného podobnou ochrannou známkou zapsanou v jiném členském státě, pokud v daném případě je dáno opodstatněné nebezpečí záměny a mezi majiteli ochranných známek neexistuje žádná dohoda omezující hospodářskou soutěž či jiné právní nebo ekonomické pouto a práva z ochranných známek tak vznikla na sobě nezávisle⁸⁷. Přestože v takovém případě došlo k právoplatné distribuci zboží na území členského státu, byla zde překážka jeho volného pohybu na společném trhu vyplývající z národní legislativy v oblasti práv k nehmotným statkům. Ta se dlouhodobě vyvíjela převážně v národním měřítku, a proto nebylo možno zcela zaručit uplatnitelnost práv přiznaných právním řádem jednoho členského státu v rámci celého společného trhu.

Rozdílně upravená práva duševního vlastnictví v členských státech se projevovala i v případech, kdy se jednotlivé národní právní řády lišily v přípustnosti a podmínkách ochrany některých výsledků lidské duševní činnosti⁸⁸, případně v délce doby, po kterou je tato ochrana poskytována. Soudní dvůr se tak musel vypořádat s otázkou, zda na základě práv k nehmotným statkům může být konstituováno omezení dovozu zboží z členského státu, na jehož území není z titulu duševního vlastnictví žádná překážka

⁸⁶ srov. body 12 a 13 rozsudku ve věci *C-55/80 - Musik-Vertrieb Membran GmbH v GEMA*

⁸⁷ srov. bod 8 rozsudku ve věci *C-119/75 Société Terrapin (Overseas) Ltd. v Société Terranova Industrie CA Kapferer & Co.*

⁸⁸ např. Itálie dlouho neumožňovala v rámci patentového práva chránit farmaceutické výrobky a jejich výrobní postupy, srov. rozsudek ve věci *C-24/67 Parke, Davis & Co. v Probel, Reese, Beintema-Interpharm and Centrafarm*, str. 56

jeho zákonného uvedení na trh. Již ve věci *Parke, Davis & Co.*⁸⁹ soudní dvůr nepřímou vyjádřil názor, že majitel patentu je oprávněn opakovat paralelnímu dovozu zboží, na něž se jeho patent vztahuje, z členského státu, kde je dotčené zboží pro nemožnost ochrany v rámci patentového práva volně uváděno na trh třetími osobami⁹⁰. Později soudní dvůr dovodil, že rozhodujícím faktorem pro posouzení, jestli uvedením na trh v členském státě neposkytujícím patentovou ochranu došlo k vyčerpání práva zamezit paralelnímu dovozu či nikoli, je otázka, zda bylo dotčené zboží distribuováno majitelem patentu či s jeho souhlasem. V takovém případě je na majiteli patentu rozhodnout, za jakých podmínek uvede zboží do distribuce, včetně rozhodnutí, zda tak učiní na území státu, jehož právní řád mu neposkytuje dostatečnou ochranu. Musí však přijmout důsledky takového rozhodnutí vyplývající z principu volného pohybu zboží v rámci společného trhu. Využití patentu uděleného na základě národního práva k zamezení paralelního dovozu by mělo za následek izolaci národních trhů, což je v přímém rozporu s cílem *Smlouvy o založení EHS*⁹¹.

Obdobné stanovisko zaujal SDEU v rozhodnutí ve věci *Keurkoop v Nancy Kean Gifts*⁹², v němž mimo jiné řešil předběžnou otázku předloženou nizozemským soudem, zda je možné v souladu s právem Společenství uplatnit právo k průmyslovému vzoru za účelem zamezení dovozu zboží, vzhledově odpovídajícímu chráněnému designu, z členského státu, kde jeho distribuce neporušovala výlučná práva vlastníka průmyslového vzoru. Soudní dvůr podotkl, že ochrana průmyslového a jiného duševního vlastnictví by postrádala smysl, pokud by osobě odlišné od vlastníka průmyslového vzoru v členském státu bylo umožněno uvádět na daný národní trh zboží identického vzhledu. Na čemž nic nemění ani fakt, že takové zboží pocházelo z jiného členského státu, kde bylo legálně umístěno na trh, to však pouze za předpokladu, že jej

⁸⁹ rozsudek ve věci *C-24/67 Parke, Davis & Co. v Probel, Reese, Beintema-Interpharm and Centrafarm*

⁹⁰ srov. stanovisko generálního advokáta Reischla k věci *C-187/80 Merck & Co. Inc. proti Stephar BV a Petrus Stephanus Exler*, str. 2087, obdobně také stanovuje bod 11 rozsudku ve věci *C-15/74 Centrafarm BV et Adriaan de Peijper v Sterling Drug Inc.*, který zní „Whereas an obstacle to the free movement of goods of this kind may be justified on the ground of protection of industrial property where such protection is invoked against a product coming from a Member State where it is not patentable and has been manufactured by third parties without the consent of the patentee [...] a derogation from the principle of the free movement of goods is not, however, justified where the product has been put onto the market in a legal manner, by the patentee himself or with his consent [...]“

⁹¹ srov. body 9 – 14 rozsudku ve věci *C-187/80 Merck & Co. Inc. v Stephar BV a Petrus Stephanus Exler*

⁹² rozsudek ve věci *C-144/81 Keurkoop BV v Nancy Kean Gifts BV*

do oběhu v tomto státě neuvedl přímo vlastník průmyslového vzoru či se tak nestalo s jeho souhlasem⁹³.

Rozdílná doba trvání výlučných majetkových práv na rozšiřování a reprodukci autorských děl v jednotlivých členských státech byla základem sporu společnosti *EMI Electrola*, které svědčila výlučná distribuční práva ke skladbám britského zpěváka Cliffa Richardse pro německé území, se společnostmi *Patricia Im-und Export a Lüneton*, jež na území Německa prodávaly nahrávky zmíněného umělce dovezené z Dánska. *EMI Electrola* u zemského soudu v Hamburku namítala, že zmíněné společnosti zasahují do jejích výlučných práv, a požadovala zákaz prodeje dovezených nahrávek spolu s náhradou škody, která jí touto činností vznikla. Žalované společnosti se bránily tím, že dotčené nahrávky byly v Dánsku uváděny na trh v souladu s tamním zákonem, neboť podle něj již uplynula doba, po kterou jsou výlučná práva chráněna. Německý soud předložil SDEU předběžnou otázku, zda uplatnění výlučných práv výrobce zvukového záznamu způsobem, který na území členského státu zamezuje prodeji nahrávek, jejichž autorskoprávní ochrana v jiném členském státě již vypršela, je v souladu s články o volném pohybu zboží⁹⁴. Soudní dvůr konstatoval, že na tento případ nelze aplikovat komunitární vyčerpání podle ustálené judikatury, protože zákonnost uvedení dotčených nahrávek na trh v členském státě spočívala ve vypršení doby ochrany poskytované tamní legislativou a nikoli v souhlasu osoby, jíž svědčí výlučné distribuční právo⁹⁵. Doba ochrany je neoddělitelně spjata se samou existencí výlučných práv výrobců zvukových záznamů, a proto její rozdílná úprava v právních řádech členských států může být důvodem k omezení volného pohybu zboží podle článku 36 *Smlouvy o založení EHS*, za předpokladu, že takové omezení nebude sloužit jako prostředek svévolné diskriminace nebo zastřeného omezování obchodu mezi členskými státy.

Z uvedených rozsudků je patrné, že základní podmínkou pro uplatnění komunitárního principu vyčerpání práv je souhlas osoby, jíž svědčí práva k nehmotným statkům, s prvním prodejem na území Společenství. Rozdílná úprava duševního vlastnictví v národních právních řádech, zejména v době před harmonizací, umožňovala

⁹³ srov. body 21 – 29 rozsudku ve věci *C-144/81 Keurkoop BV v Nancy Kean Gifts BV*

⁹⁴ rozsudek ve věci *C-341/87 EMI Electrola GmbH v Patricia Im- und Export and others*

⁹⁵ srov. bod 10 rozsudku ve věci *C-341/87 EMI Electrola GmbH v Patricia Im- und Export and others*

za určitých okolností umístit dotčené zboží v souladu se zákonem na trh členského státu i bez souhlasu oprávněné osoby, takové uvedení do oběhu však samo o sobě nezakládá vyčerpání jejich výlučných distribučních práv a na jejich základě tak může být konstituována překážka volného pohybu zboží.

3.3 Rozsah vyčerpaných práv

Zmíněná judikatura SDEU dotýkající se principu vyčerpání práv řešila situaci, kdy k rozhodnému prvnímu uvedení na trh ve členském státě došlo prodejem hmotného nosiče, v němž je nehmotný statek inkorporován. Autorské dílo však lze užít i jinými způsoby, otázkou tak bylo, zda i na způsoby užití odlišné od rozšiřování díla v hmotné podobě bude možné aplikovat princip vyčerpání práv. Prvním významným rozsudkem týkajícím se této otázky bylo rozhodnutí ve věci *Coditel I*⁹⁶. Podstata sporu spočívala v tom, že belgická společnost *Ciné Vog* nabyla na základě smlouvy s produkční společností *La Boétie* časově omezené výlučné právo na veškeré veřejné promítání konkrétního francouzského filmu na území Belgie. Televizní vysílání daného filmu bylo v licenci podmíněno uplynutím doby 40 měsíců od prvního promítání v kině. Nedlouho po uvedení filmu do belgických kin odvysílala film německá televize na základě licence udělené pro území Spolkové republiky Německo. Její signál však přebíraly belgické společnosti provozující kabelovou televizi, souhrnně označované jako *Coditel*, a umožnily tak svým předplatitelům shlédnout dotýčný film bez souhlasu společnosti *Ciné Vog*. Ta shledala v takovém jednání porušení svých výlučných práv a podala žalobu, v níž požadovala náhradu vzniklé újmy. Společnosti *Coditel* se bránily tvrzením, že na území Společenství již došlo k odvysílání filmu se souhlasem držitele práv a výkon práv společností *Ciné Vog* je tak v rozporu s ustanovením *Smlouvy o založení EHS* o volném pohybu služeb. V rámci řízení předložil belgický odvolací soud SDEU otázku, zda je možné uplatnit princip vyčerpání práv i v oblasti volného pohybu služeb.

Soudní dvůr konstatoval, že problematika veřejného provozování díla, tedy způsobu sdělování veřejnosti, který lze neomezeně opakovat, se liší od situace, kdy je autorské

⁹⁶ rozsudek ve věci *C-62/79 SA Compagnie générale pour la diffusion de la télévision, Coditel, and others v Ciné Vog Films and others*

dílo do veřejné sféry umístěno jako neoddělitelná součást hmotného nosiče⁹⁷. Právo povolit televizní vysílání filmu v členském státě až po uplynutí určité doby od prvního promítání v kině v daném státě je v tomto případě součástí mechanismu, kterým je zabezpečována odpovídající autorská odměna⁹⁸. Ustanovení o volném pohybu služeb⁹⁹ zakazují omezení svobody jejich poskytování, tento zákaz se však nedotýká výkonu určitých ekonomických aktivit vyplývajících z legislativy na ochranu duševního vlastnictví, pokud takový výkon není prostředkem svévolné diskriminace nebo zastřeného omezování obchodu mez členskými státy¹⁰⁰. SDEU tak dospěl k závěru, že princip vyčerpání práv nelze uplatnit na případy, kdy jsou díla sdělována veřejnosti v nemateriální podobě prostřednictvím služby.

V 80. letech se s širokým rozšířením standardu VHS objevil nový způsob, jak umožnit veřejnosti konzumaci audiovizuálních děl. Vedle tradičních způsobů sdělování veřejnosti prostřednictvím promítání v kině či televizního vysílání tak bylo nyní možno distribuovat dílo nahrané na videokazetách, které umožňovaly jeho opakované přehrávání na standardizovaných domácích videorekordérech. Tento nový fenomén umožnil vzniknout specifickému trhu s pronájmem videokazet. Následně byl vzrůstající význam takového trhu reflektován v právních rádech některých členských států, které definovaly výlučné právo autora na pronájem svého díla. Otázkou, zda jde na právo na pronájem aplikovat komunitární princip vyčerpání, se SDEU zabýval v kauze *Warner Brothers v Christiansen*¹⁰¹. Na britský trh byly se souhlasem společnosti *Warner Bros.* uvedeny do prodeje videokazety s filmem, k němuž zmíněná společnost držela autorská práva. Dánský provozovatel videopůjčovny, pan *Christiansen*, dotčené videokazety nakoupil a dovezl je do Dánska za účelem jejich pronájmu. Na základě dánského autorského zákona, který umožňoval nositeli autorskoprávních oprávnění podmínit pronájem díla svým souhlasem, podala společnost *Warner Brothers* žalobu proti činnosti pana *Christiansena*. V tomto sporu následně dánský soud předložil SDEU

⁹⁷ srov. bod 12 rozsudku ve věci *C-62/79 SA Compagnie générale pour la diffusion de la télévision, Coditel, and others v Ciné Vog Films and others*

⁹⁸ srov. body 13, 14 téhož rozsudku

⁹⁹ článek 59 *Smlouvy o založení EHS* stanoví „V rámci dále uvedených ustanovení budou v průběhu přechodného období postupně zrušena omezení pro volné poskytování služeb uvnitř Společenství, pokud jde o příslušníky členských států, kteří sídlí v některém jiném státě Společenství než příjemce služeb.“

¹⁰⁰ srov. bod 15 rozsudku ve věci *C-62/79 SA Compagnie générale pour la diffusion de la télévision, Coditel, and others v Ciné Vog Films and others*

¹⁰¹ rozsudek ve věci *C-158/86 Warner Brothers Inc. and Metronome Video ApS v Erik Viuff Christiansen*

předběžnou otázku, zda články o volném pohybu zboží zamezují aplikaci národního práva, které autorovi umožňuje autorizovat pronájem svého díla, v případě, že autor již dotčené dílo umístil na trh ve členském státě, jehož právní řád mu takové právo nepřiznává.

Soudní dvůr konstatoval, že literární a umělecká díla mohou být obchodně využívána, buď způsobem veřejného provozování, nebo cestou výroby rozmnoženin a jejich následným uváděním na trh. Rozličné důvody daly vzniknout specifickému trhu spočívajícímu v pronájmu videokazet, který je třeba odlišit od jejich prodeje. Jejich pronájem se v té době dotýkal širší veřejnosti než prodej a nabízel tak velký potenciál jako zdroj tržeb filmových tvůrců. Je zřejmé, že pokud autorovi bude přiznáno právo vybírat autorské poplatky pouze z prodeje svých děl, nebude mu taková praxe zaručovat odměnu, která reflektuje skutečný rozsah užití jeho díla¹⁰². Soudní dvůr tak vyloučil možnost aplikovat princip vyčerpání na výlučné právo na pronájem rozmnoženiny autorského díla.

Rozhodnutí v této věci následně významně ovlivnilo přijetí harmonizační směrnice Rady 92/100/EHS o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem, která přímo stanovuje, že výlučné právo autora udělit svolení nebo zakázat pronájem a půjčování svého díla se prodejem nevyčerpá¹⁰³. Přesto SDEU i za účinnosti zmíněné směrnice musel své stanovisko v navazující judikatuře několikrát potvrdit. Ve věci *Metronome Musik proti Music Point Hokamp*¹⁰⁴ tak v rozsudku konstatoval soulad článku 1 dotčené směrnice s primárním právem Společenství, zejména ustanoveními o svobodě podnikání a svobodě výkonu povolání, jež měly být podle tvrzení společnosti *Music Point Hokamp* zavedením výlučného práva autora udělit svolení k pronájmu díla porušeny.

¹⁰² srov. body 14 - 16 rozsudku ve věci *C-158/86 Warner Brothers Inc. and Metronome Video ApS v Erik Viuff Christiansen*

¹⁰³ srov. čl. 1 odst. 4 směrnice 92/100/EHS o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem

¹⁰⁴ rozsudek ve věci *C-200/96 Metronome Musik GmbH v Music Point Hokamp GmbH*.

V dalším rozsudku¹⁰⁵ pak konstatoval, že na jeho stanovisku vyjádřeném v rozhodnutí ve věci *Warner Brothers v Christiansen* nic nemění fakt, že pro území členského státu, z něž směřuje dovoz do jiného členského státu, byl udělen souhlas s pronájmem dotčených rozmnoženin. Výlučné právo na pronájem rozmnoženiny může být uplatněno opakovaně v potenciálně neomezeném počtu transakcí, přičemž každá z nich zahrnuje právo autora na odměnu. Výlučné právo povolit či zakázat pronájem rozmnoženiny by bylo bezvýznamné, jestliže by došlo k jeho vyčerpání první nabídkou k pronájmu¹⁰⁶.

Z uvedené judikatury vyplývá, že k vyčerpání práv na rozšiřování rozmnoženiny díla dochází pouze na základě transakce, kterou lze charakterizovat jako prodej, pokud byla provedena na území členského státu nositelem autorských práv nebo s jeho souhlasem. Tento koncept nelze vztáhnout na výlučná práva odlišná od práva na rozšiřování, jako jsou právo na sdělování díla veřejnosti a právo povolit nebo zakázat jeho pronájem, k jejichž vyčerpání prvním prodejem nedochází. Je třeba připomenout, že SDEU ve velmi specifickém případě *Parfums Christian Dior v Evora*¹⁰⁷ vztáhl princip vyčerpání i na výlučné právo na rozmnožování autorského díla. V tomto případě došlo k zhotovení fotografií zboží, jež podléhalo ochraně na základě známkového a zároveň autorského práva, pro účely propagace jeho prodeje. SDEU soud nejprve dovodil, že majitel ochranné známky nemůže bránit jejímu užití pro reklamní účely, pokud takové užití závažně nepoškozuje její reputaci. Následně konstatoval, že ochrana poskytovaná autorským právem nemůže být širší než ta, která je poskytována na základě ochranné známky¹⁰⁸. Za těchto okolností nemohl nositel autorského práva oponovat vytvoření fotografické rozmnoženiny chráněného díla. Vzhledem k velmi konkrétní situaci, která byla v této věci řešena, je závěr SDEU nutno považovat spíše za výjimku než za obecné pravidlo.

¹⁰⁵ rozsudek ve věci *C-61/97 Foreningen af danske Videogramdistributører, acting for Egmont Film A/S, Buena Vista Home Entertainment A/S, Scanbox Danmark A/S, Metronome Video A/S, Polygram Records A/S, Nordisk Film Video A/S, Irish Video A/S and Warner Home Video Inc. v Laserdisken*

¹⁰⁶ srov. bod 18 rozsudku ve věci *C-61/97 Foreningen af danske Videogramdistributører v Laserdisken*

¹⁰⁷ rozsudek ve věci *C-337/95 Parfums Christian Dior SA and Parfums Christian Dior BV v Evora BV*

¹⁰⁸ srov. body 54 – 58 rozsudku ve věci *C-337/95 Parfums Christian Dior SA and Parfums Christian Dior BV v Evora BV*

3.4 Potvrzení komunitárního rozsahu vyčerpání práv

Harmonizační směrnice v oblasti duševního vlastnictví, jejichž cílem bylo sblížit některé aspekty práv k nehmotným statkům v právních řádech členských států, zakotvily princip komunitárního vyčerpání. Následně však vyvstala otázka slučitelnosti mezinárodní koncepce vyčerpání, dosud aplikované v legislativě některých členských států, s úpravou poskytovanou příslušnými směrnicemi. Prvně se k této problematice vyjádřil soud v rozsudku ve věci *Silhouette v Hartlauer*¹⁰⁹, ve kterém vyloučil možnost interpretovat směrnici, kterou se sblížují právní předpisy členských států o ochranných známkách¹¹⁰, tak, že ponechává členským státům možnost v rámci národní legislativy upravit vyčerpání práv z ochranné známky na základě uvedení na trh mimo Evropský hospodářský prostor. Takový výklad by nevyhnutelně vedl k vytvoření překážek volného pohybu zboží na vnitřním trhu¹¹¹. Soudní dvůr tak dovodil, že je v rozporu s dotčenou směrnicí, aby členské státy ve své národní legislativě zakotvily tzv. mezinárodní princip vyčerpání.

Tento svůj závěr následně potvrdil rozsudkem ve spojených věcech *Zino Davidoff v Tesco*¹¹², ve kterém se mimo to zabíral i otázkou souhlasu s uvedením na jednotný trh, přičemž konstatoval, že souhlas majitele ochranné známky k uvedení chráněných výrobků na trh v EHP, byly-li tyto výrobky předtím již uvedeny na trh mimo EHP, může být konkludentní pouze v případě, pokud jednoznačně vyjadřuje vůli majitele ochranné známky vzdát se svého práva vznést námitky proti uvedení na trh v EHP. Břemeno prokázat existenci takového souhlasu leží na subjektu, jenž se ho dovolává, a majitel ochranné známky tak nemusí prokazovat, že takový souhlas neudělil.

Výše zmíněné judikáty, které vylučují uzákonění mezinárodního principu vyčerpání, se dotýkaly výkladu směrnice o sblížování národních předpisů o ochranných

¹⁰⁹ rozsudek ve věci *C-355/96 Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG v Hartlauer Handelsgesellschaft mbH*

¹¹⁰ článek 7 odst. 1 směrnice Rady 89/104/EHS, kterou se sblížují právní předpisy členských států o ochranných známkách stanovuje: „Ochranná známka neopravňuje majitele, aby zakázal její užívání pro zboží, které bylo pod touto ochrannou známkou uvedeno majitelem nebo s jeho souhlasem na trh ve Společenství.“

¹¹¹ srov. body 26 a 27 rozsudku ve věci *C-355/96 Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG v Hartlauer Handelsgesellschaft mbH*

¹¹² rozsudek ve spojených věcech *C-414/99, C-415/99 a C-416/99 Zino Davidoff SA v A & G Imports Ltd and Levi Strauss & Co. and Others v Tesco Stores Ltd and Others*

známkách¹¹³. Obdobnou úpravu přijaly i směrnice harmonizující určité aspekty autorského práva¹¹⁴, v souvislosti s jejich transpozicí do právních řádů členských států vyvstala otázka, zda neslučitelnost mezinárodního konceptu vyčerpání s komunitárním právem, dovozenou pro ochranné známky ve věci *Silhouette*, je nezbytné aplikovat i v případě práva autorského. Touto problematikou se SDEU zabýval ve věci *Laserdisken v Kulturministeriet*¹¹⁵. Obchodní činnost dánské společnosti *Laserdisken* spočívala v prodeji rozmnoženin kinematografických děl, z nichž některá pocházela ze států vně EHP, přičemž se jednalo převážně o díla, která nikdy nebyla určena pro evropský trh. V důsledku legislativních změn, které do dánského právního řádu transponovaly článek 4 tzv. informační směrnice¹¹⁶, došlo k nahrazení dosud platného mezinárodního konceptu vyčerpání konceptem komunitárním, v čemž zmíněná společnost spatřovala omezení rozsahu své obchodní činnosti. V tomto kontextu *Laserdisken* podala žalobu proti ministerstvu kultury Dánského království (*Kulturministeriet*) v níž se domáhala nepoužitelnosti ustanovení zákona o autorském právu, které provádí článek 4 odst. 2 informační směrnice. SDEU byla předložena předběžná otázka, zda zmíněný článek směrnice brání zachování mezinárodního vyčerpání v legislativě členského státu. SDEU konstatoval, že dotčený článek je nezbytné vykládat v souladu s odůvodněním směrnice, které v bodu 28 mimo jiné stanoví, že výlučné právo na kontrolu distribuce díla „[...] by nemělo být vyčerpáno ve vztahu k originálu díla nebo k jeho rozmnoženinám prodaným nositelem autorského práva nebo s jeho souhlasem mimo Společenství“¹¹⁷. Je tak zřejmé, že článek 4 odst. 2 směrnice 2001/29 musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátním pravidlům stanovícím mezinárodní koncept vyčerpání¹¹⁸. SDEU tak pro autorské právo potvrdil stanovisko, které zaujal v judikatuře týkající se vyčerpání práv z ochranných známek.

¹¹³ směrnice Rady 89/104/EHS, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách

¹¹⁴ srov. např. článek 4 písm. c) směrnice Rady 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů; článek 4 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

¹¹⁵ rozsudek ve věci C-479/04 *Laserdisken ApS v Kulturministeriet*

¹¹⁶ směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

¹¹⁷ cit. bod 28 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

¹¹⁸ srov. body 18 – 27 rozsudku ve věci C-479/04 *Laserdisken ApS v Kulturministeriet*

Z judikatury SDEU tak jednoznačně vyplývá, že zakotvení mezinárodního vyčerpání legislativou členského státu, je v harmonizovaných oblastech v rozporu s komunitárním právem, které vyžaduje užití komunitárního principu vyčerpání.

3.5 Shrnutí

SDEU na základě ustanovení o volném pohybu zboží konstituoval svou rozhodovací činností princip komunitárního vyčerpání práva na rozšiřování, k němuž dochází prvním prodejem originálu nebo rozmnoženiny díla na území EHP, který byl učiněn autorem nebo s jeho souhlasem. Základní prvky konstrukce tohoto principu vyplývající z judikatury SDEU lze spatřovat v tom, že:

- 1) k vyčerpání dochází prodejem nebo srovnatelným uvedením na trh,
- 2) je vyžadován jednoznačný souhlas nositele práv s takovým prodejem,
- 3) dochází pouze k vyčerpání výlučného práva na rozšiřování, ostatní výlučná majetková a osobnostní práva nejsou dotčena,
- 4) týká se pouze rozmnoženiny díla v hmotné podobě (zboží) a nikoli díla sdělovaného v rámci služeb,
- 5) je omezen na území EHP.

4 Princip vyčerpání práv v pramenech autorského práva

Jak již bylo řečeno, vůdčí roli ve formování principu vyčerpání práv k nehmotným statkům sehrála rozhodovací činnost soudů, v níž byla prvně dovozena podstata principu vyčerpání a podmínky jeho uplatnění. Ustálená judikatura byla následně reflektována zákonodárnou mocí a došlo k jejímu promítnutí do pramenů práva.

4.1 Prameny mezinárodního práva

Mezinárodní právo již od přijetí *Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl*¹¹⁹ v roce 1886 hraje důležitou roli v oblasti autorských práv, primárním cílem mezinárodních úmluv je stanovení minimálního společného standardu ochrany práv autora k vlastnímu dílu. Vzhledem k velkému počtu signatářských států vycházejících z rozdílných systémů autorských práv bývá text úmluv zpravidla značně obecný a nekonkrétní. To je patrné i v otázce principu vyčerpání autorských práv, který zmiňují pouze tři významné mezinárodní dohody, žádná z nich však neposkytuje jeho přímou úpravu.

Na mezinárodní úrovni byla zmínka o vyčerpání práv poprvé obsažena v *Dohodě o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví*¹²⁰, jejíž článek 6 stanovuje: „*Pro účely řešení sporů v rámci této Dohody, s výhradou ustanovení článků 3 a 4, nebude nic v této Dohodě použito k jednání o otázce vyčerpání práv k duševnímu vlastnictví*“¹²¹. Z ustanovení je patrné, že Dohoda akceptuje existenci principu vyčerpání práv, nesnaží se však o jeho přímou úpravu a pouze potvrzuje právo signatářských států upravit princip vyčerpání práv podle svého.

O něco podrobnější úpravu obsahuje *Úmluva WIPO o právu autorském*¹²², která ve svém článku 6 přiznává autorům výlučné právo udílet svolení k prodeji nebo jinému převodu vlastnictví rozmnoženiny nebo originálu svého díla, načež v druhém odstavci

¹¹⁹ v českém právním řádu zakotvena vyhláškou č. 133/1980 Sb., o *Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl* ve znění vyhlášky č. 19/1985 Sb.

¹²⁰ *The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS)*, spravována WTO, v účinnosti od 1. ledna 1995, v ČR příloha 1C sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb., o *sjednání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO)*

¹²¹ cit. čl. 6 *Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví*

¹²² *WIPO Copyright Treaty*, přijata 20. prosince 1996 v Ženevě, v účinnosti od 6. března 2002, v ČR sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 Sb.m.s., o *přístupu České republiky ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském*

zmíněného článku stanoví, že „Žádné ustanovení této Smlouvy neomezuje volnost Smluvních stran, aby popřípadě stanovily podmínky, za nichž se po prvním prodeji nebo jiném převodu vlastnictví originálu nebo rozmnoženiny díla, uskutečněném se svolením autora, uplatní vyčerpání práva uvedeného v odstavci 1“¹²³. Na rozdíl od Úmluvy TRIPS je v tomto případě volnost smluvních stran omezena tím, že ustanovení přímo stanovuje první prodej nebo jiný převod vlastnictví jako rozhodný úkon pro vyčerpání práv a dále výslovně vyžaduje souhlas autora s takovým úkonem. Z přijatého společného prohlášení k článkům 6 a 7 Smlouvy WIPO o právu autorském dále vyplývá, že vyčerpání práva na rozšiřování se uplatní pouze „na trvalé rozmnoženiny, které lze uvádět do oběhu jako hmotné předměty“¹²⁴. Obsahově shodnou úpravu poskytuje i druhá z tzv. internetových smluv, tedy Smlouva WIPO o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech¹²⁵ ohledně práv výkonných umělců v článku 8 a práv výrobců zvukových záznamů v článku 12, totožné je i společné prohlášení k těmto článkům.

4.2 Prameny komunitárního práva

Primární právo EU princip vyčerpání výslovně nezakotvuje, nicméně na základě ustanovení o volném pohybu zboží, zejména článků 34¹²⁶ a 36¹²⁷ SFEU, vznikla v této oblasti poměrně bohatá judikatura SDEU¹²⁸. Na počátku 90. let navázala na činnost SDEU fáze „pozitivní harmonizace“¹²⁹ v rámci sekundárního práva.

Prvním sekundárním předpisem, který výslovně upravoval princip vyčerpání v oblasti autorských práv, byť pouze ve vztahu k počítačovým programům, byla směrnice Rady 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů. Ta v článku 4 mimo jiné

¹²³ cit. čl. 6 odst. 2 Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském

¹²⁴ cit. společné prohlášení k čl. 6 a7 k Smlouvě WIPO o právu autorském přijaté diplomatickou konferencí dne 20. prosince 1996

¹²⁵ WIPO Performances and Phonograms Treaty, přijata 20. prosince 1996 v Ženevě, v účinnosti od 20. května 2002, v ČR sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 Sb.m.s., o přístupu České republiky ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech

¹²⁶ čl. 34 SFEU: „Množstevní omezení dovozu, jakož i veškerá opatření s rovnocenným účinkem, jsou mezi členskými státy zakázána.“

¹²⁷ čl. 36 SFEU: „Články 34 a 35 nevylučují zákazy nebo omezení dovozu, vývozu nebo tranzitu odůvodněné [...] ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví. Tyto zákazy nebo omezení však nesmějí sloužit jako prostředky svévolné diskriminace nebo zastřeného omezování obchodu mezi členskými státy.“

¹²⁸ podrobně v předchozí kapitole této práce

¹²⁹ srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 27, odst. 25, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

přiznává nositeli práv oprávnění udělovat svolení k jakékoliv formě veřejného šíření originálu nebo rozmnoženiny počítačového programu, s tím, že „*první prodej rozmnoženiny počítačového programu ve Společenství provedený nositelem práv nebo s jeho svolením je vyčerpáním práva na šíření této rozmnoženiny v rámci Společenství s výjimkou práva na kontrolu dalšího pronájmu počítačového programu nebo jeho rozmnoženin.*“¹³⁰. Totožně byla úprava přejata i v kodifikovaném znění *směrnice o právní ochraně počítačových programů* vedené pod číslem 2009/24/ES¹³¹. Směrnice blíže nijak nekonkretizuje obsah pojmu veřejné šíření, pouze značně neurčitě stanovuje, že je dotčeno veřejné šíření v jakékoliv formě. Výjimkou je explicitní zahrnutí práva na pronájem rozmnoženiny počítačového programu pod zmíněný pojem. V této směrnici tak, na rozdíl od všech následujících, není vyčerpání práv výslovně vázáno na prodej rozmnoženiny v hmotné podobě.

Přímá úprava vyčerpání práv se následně objevila ve *směrnici Rady o právu na pronájem a půjčování*¹³². Článek 1 této směrnice říká, že výlučné právo udělit svolení k pronájmu a půjčování díla a jeho rozmnoženiny se nevyčerpá jejich „*prodejem ani jakýmkoli jiným rozšiřováním*“¹³³. Dále pak v článku 9 odst. 2 výslovně zakotví komunitární princip vyčerpání ve vztahu k právům souvisejícím s právem autorským. Tato směrnice byla stejně jako směrnice o právní ochraně počítačových programů znovu vydána v kodifikovaném znění pod číslem 2006/115/ES¹³⁴, nicméně úprava vyčerpání práv zůstala obsahově shodná s původním zněním.

Specificky pro databáze pak vyčerpání práv upravuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES o právní ochraně databází, jež v článku 5 stanovuje, že „*První prodej rozmnoženiny databáze nositelem práv nebo s jeho souhlasem ve Společenství vyčerpá právo na kontrolu opětného prodeje této rozmnoženiny ve*

¹³⁰ cit. čl. 4 písm. c), druhá věta směrnice Rady 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů

¹³¹ srov. čl. 4 odst. 1 písm. c) a odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES o právní ochraně počítačových programů (kodifikované znění)

¹³² směrnice Rady 92/100/EHS o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem

¹³³ cit. čl. 1 odst. 4 směrnice Rady 92/100/EHS o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem

¹³⁴ směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem (kodifikované znění)

*Společenství*¹³⁵. Z odůvodnění směrnice pak vyplývá záměr omezit uplatnění principu vyčerpání pouze v případě prodeje rozmnoženiny inkorporované v hmotném nosiči¹³⁶.

Z hlediska principu vyčerpání práv poskytuje nejrozsáhlejší úpravu tzv. informační směrnice¹³⁷, která mimo jiné v rámci komunitárního práva provádí mezinárodní závazky vyplývající pro Evropské společenství z tzv. internetových smluv WIPO¹³⁸. Základním cílem směrnice je přizpůsobit úpravu autorského práva na území společenství rozvíjejícímu se fenoménu tzv. informační společnosti, v tomto kontextu výslovně zavádí nové způsoby užití díla, zejména právo na sdělování děl veřejnosti a právo na zpřístupnění jiných předmětů ochrany veřejnosti.

Vyčerpání práv na rozšiřování upravuje v článku 4 odst. 2 takto: „*Právo na rozšiřování se u originálu nebo rozmnoženin díla ve Společenství nevyčerpá s výjimkou případu, kdy je první prodej nebo jiný převod vlastnictví takového předmětu ve Společenství uskutečněn nositelem práv nebo s jeho souhlasem*“¹³⁹. Přestože se úprava na první pohled může jevit obsahově shodná s článkem 4 odst. 2 *směrnice o právní ochraně počítačových programů*, je zde zásadní odlišnost, která spočívá v konkretizaci významu pojmu rozšiřování, který je ve světle odůvodnění směrnice¹⁴⁰ nutno vykládat tak, že se vztahuje výhradně na autorská díla, která jsou součástí hmotného předmětu.

Situaci, kdy jsou autorská díla veřejně šířena, aniž by byla součástí hmotného předmětu, zahrnuje směrnice pod výlučné právo autora na sdělování veřejnosti, jehož obsahem je možnost udělit svolení k jakémukoli sdělení vlastního díla veřejnosti po drátě nebo bezdrátově včetně jeho zpřístupnění na vyžádání. Dále je výslovně

¹³⁵ cit. čl. 5 písm. c) druhá věta směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES o právní ochraně databází

¹³⁶ srov. body 33 a 43 odůvodnění téže směrnice

¹³⁷ směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

¹³⁸ Smlouva WIPO o právu autorském a Smlouva WIPO o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech

¹³⁹ cit. čl. 4 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

¹⁴⁰ odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, bod 28: „Ochrana autorského práva podle této směrnice zahrnuje výlučné právo na kontrolu distribuce díla, které je součástí hmotného předmětu.“, bod 29: „Otázka vyčerpání nevyvstává v případě služeb, a zejména v případě služeb on-line. Tato skutečnost se rovněž týká hmotné rozmnoženiny díla nebo jiného předmětu ochrany vyrobeného uživatelem takové služby se souhlasem nositele autorského práva. Otázka vyčerpání proto nevyvstává ani v případě pronájmu a půjčování originálu a rozmnoženin děl nebo jiných předmětů ochrany, které jsou svou povahou službami.“

stanoveno, že toto právo se žádným sdělením a ani zpřístupněním nevyčerpá¹⁴¹. S významem pro další kapitoly této práce je na místě podotknout, že *směrnice o právní ochraně počítačových programů* žádné obdobné ustanovení v původním ani kodifikovaném znění neobsahuje.

4.3 Autorský zákon

Do právního řádu České republiky se princip vyčerpání práv na rozšiřování poprvé dostal s přijetím autorského zákona č. 121/2000 Sb.¹⁴², ten od počátku, vzhledem k podepsané asociační dohodě mezi ČR a Evropskými společenstvími, značně reflektoval požadavky komunitární legislativy. V původním znění § 14 odst. 2 zakotvil princip národního vyčerpání, který se, jak vyplývá z důvodové zprávy, měl se vstupem ČR do EU proměnit v princip komunitárního vyčerpání, k čemuž došlo novelou č. 81/2005 Sb.¹⁴³ Transpozice komunitárních směrnic byla později zpřesněna novelou č. 216/2006 Sb.¹⁴⁴, která mimo jiné upravila § 14 odst. 2 tak, že výslovně upravoval vyčerpání pouze ve vztahu k dílu v hmotné podobě a dále přímo upravila nezbytnost souhlasu autora s prvním prodejem. Autorský zákon ve znění všech novel účinných k 1. lednu 2015 upravuje v § 14 odst. 2 vyčerpání práv na rozšiřování takto: „*Prvním prodejem nebo jiným prvním převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě, který byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem na území některého z členských států Evropské unie nebo některého ze států tvořících Evropský hospodářský prostor, je ve vztahu k takovému originálu nebo rozmnoženině díla právo autora na rozšiřování pro území členských států Evropské unie a států tvořících Evropský hospodářský prostor vyčerpáno; právo na pronájem díla a právo na půjčování díla zůstává nedotčeno*“¹⁴⁵. Ze znění autorského zákona je patrná maximální snaha o co nejpřesnější transpozici autorskoprávních směrnic, ta se promítá i

¹⁴¹ srov. čl. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

¹⁴² zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

¹⁴³ zákon č. 81/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

¹⁴⁴ zákon č. 216/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony

¹⁴⁵ cit. § 14 odst. 2 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

do ustanovení upravujících právo na sdělování veřejnosti, kde shodně s tzv. informační směrnicí přímo vylučuje vyčerpání tohoto práva¹⁴⁶. Vzhledem k tomu, že autorský zákon v otázce vyčerpání práv v zásadě přesně přejímá úpravu komunitární, bude se další text této práce soustředit převážně na výklad ustanovení sekundárního práva EU.

¹⁴⁶ srov. § 18 odst. 4 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) a čl. 3 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

5 Princip vyčerpání autorských práv ve vztahu k dílům v nehmotné podobě v kontextu sítě internet

Princip vyčerpání práva na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny byl prvotně formulován ve vztahu k autorským dílům vyjádřeným ve hmotné podobě, jeho počátky totiž sahají do doby, kdy jiná úvaha vzhledem k dobovému kontextu počátku 20. století nebyla možná. Technický pokrok však od té doby značně proměnil tradiční způsoby užití autorského díla. Například rozšíření rozhlasového a televizního vysílání umožnilo sdělovat dílo v nehmotné podobě současně většímu počtu osob, stejně jako vznik domácích a přenosných přehrávačů spolu se standardizací nosičů a formátů proměnily tradiční způsoby konzumace hudebních a filmových děl. Na všechny aspekty technologického rozvoje muselo autorské právo nějakým způsobem reagovat. Docházelo tak k vzniku nových, případně zpřesnění stávajících, výlučných práv autorů. Jako vrchol tohoto vývoje je možno chápat rozvoj osobních počítačů a zejména rozšíření internetu¹⁴⁷.

Otázky související s internetem jsou v posledních desetiletích jednou ze základních výzev, se kterou se musí vyrovnávat téměř všechny obory práva. V oblasti práva autorského internet otevřel cestu novým způsobům užití autorských děl bez hmotného nosiče a umožnil tak vznik alternativního trhu s autorsky chráněnými díly. Oproti tradičnímu trhu s materiálně fixovanými rozmnoženinami přináší digitální prostředí určité odlišnosti. V první řadě u díla v nehmotné podobě nedochází použitím k jeho opotřebení, v důsledku toho je existence nehmotné rozmnoženiny v podstatě časově neomezená. Další významný rozdíl spočívá v odbourání tradičních bariér panujících na trhu s hmotným zbožím. Prostředí sítě Internet umožňuje, na rozdíl od tradičního trhu, provádět přenos souboru na libovolnou vzdálenost, v zanedbatelném čase s naprosto minimálními náklady. S příchodem tohoto „digitálního trhu“ vyvstala i otázka aplikace principu vyčerpání práv na rozšiřování v prostředí internetu.

¹⁴⁷ srov. MEZEL, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 24, odst. 7, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

5.1 Argumentace ohledně uplatnění vyčerpání práv v digitálním prostředí

V této otázce se střetávají dva protichůdné názorové proudy. První se k aplikaci vyčerpání práv v prostředí internetu staví odmítavě, přičemž jeho argumentace často zmiňuje více či méně opodstatněné obavy z narušení fungujícího systému ekonomického uplatnění autorských děl. Druhý proud na zavedení vyčerpání práv v digitálním prostředí nahlíží pozitivně a zdůrazňuje, že pouhý fakt, zda je rozmnoženina ve hmotné nebo nehmotné podobě, by neměl být určující pro rozsah práv nabyvatele.

5.1.1 Argumenty proti uplatnění

Jedním z argumentů proti aplikaci principu vyčerpání na sféru digitálního trhu je samotná ochrana práv autorů. Hmotná podoba díla slouží svým způsobem jako přirozená překážka nelegálního užití autorského díla, např. vytvoření kopie díla ve hmotné podobě zpravidla vyžaduje investici času, znalostí a finančních prostředků. V digitálním prostředí tato bariéra z velké části odpadá, vytvořit rozmnoženinu souboru v zásadě nevyžaduje žádné speciální znalosti ani vybavení, v podstatě každý uživatel je tak potenciálně schopen neoprávněně zasáhnout do autorských práv. Mimo to u nematerializovaných děl v zásadě nedochází kopírováním ke snížení kvality, každá další rozmnoženina je tak shodná s původním souborem. Výhody digitálního trhu, které přináší prostředí internetu, tedy odstranění územních, časových a nákladových limitů distribuce, se pak v kontextu nelegálního užití mění v nevýhody¹⁴⁸.

S tím souvisí argument, který se soustředí na zákonitosti sekundárního trhu. U hmotných nosičů dochází jejich oběhem na sekundárním trhu v souvislosti s opakovaným používáním k opotřebení, to v určité fázi dosáhne úrovně, kdy použitelnost takového hmotného nosiče je natolik ztížena případně zcela vyloučena, že zájemce svou poptávku raději uspokojí na primárním trhu¹⁴⁹. Omezenou životnost

¹⁴⁸ srov. DIRIYAI, Nengimote D. *To Be or Not To Be? Constructing a Digital Exhaustion Doctrine in the EU and US*. Master Thesis. Tilburg University. 2013 – 2014, str. 38, dostupné z: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=132801>

¹⁴⁹ srov. SERRA, Theodore. *Rebalancing at Resale: ReDigi, Royalties, and the Digital Secondary Market*. Boston University Law Review. 2013. Vol. 93. str. 1785 – 1787, dostupné z: http://www.bu.edu/bulawreview/files/2013/10/SERRA_Resale.pdf

hmotných rozmnoženin tak lze v tomto kontextu považovat za součást mechanismu, kterým autor dosahuje odpovídající odměny. Autorská díla v nehmotné podobě však podobnou limitaci postrádají, užíváním se neopotřebovávají a jejich reálná životnost je v zásadě neomezená¹⁵⁰. Sekundární trh s digitalizovanými díly by tak postrádal výše zmíněnou motivaci se s určitou pravidelností obracet na prvotní distribuci.

Další směr argumentace je možné nalézt v rovině právní. Princip vyčerpání práv se etabloval ve vztahu k výlučnému právu autora na rozšiřování. Technická řešení aplikovaná v oblasti počítačů a internetu jsou příčinou faktu, že každý přenos digitálních dat implicitně zahrnuje vytvoření rozmnoženiny. Ve vztahu k výlučnému právu na rozmnožování se doktrína vyčerpání nevyvinula¹⁵¹.

5.1.2 Argumenty podporující uplatnění

Základním východiskem argumentace podporující vztahení principu vyčerpání na digitální trh je podobnost digitální distribuce s tradičním modelem distribuce na hmotných nosičích z hlediska svého účelu. Oba způsoby naplňují stejnou poptávku zájemců o konkrétní dílo a rozdíl spočívá pouze ve formě jejího uspokojení. Z teoretického hlediska se pak jeví neopodstatněné, aby někteří zákazníci na základě rovnocenné transakce získali užší práva pouze z důvodu, že upřednostnili digitální distribuci. Základní filosofická východiska, která stála u zrodu principu vyčerpání na počátku 20. století, jsou v zásadě relevantní i v prostředí digitální distribuce. Pouhá změna technologie by podle této argumentace neměla vést k zavržení podstaty principu vyčerpání a k návratu monopolu autora¹⁵².

Další z argumentů zdůrazňuje fakt, že pozitivní aspekty, které přináší sekundární trh s hmotně vyjádřenými autorskými díly, se mohou shodně uplatnit v oblasti trhu digitálního. Možnost autora prvním prodejem realizovat své právo na odpovídající odměnu se v prostředí internetu nijak neliší od tradičního trhu.¹⁵³ Prostřednictvím

¹⁵⁰ v úvahu připadá pouze „morální životnost“ či „morální zastarávání“, které se však značně liší u různých typů děl

¹⁵¹ srov. DIRIYAI, Nengimote D. *To Be or Not To Be? Constructing a Digital Exhaustion Doctrine in the EU and US*. Master Thesis. Tilburg University. 2013 – 2014, str. 39, dostupné z: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=132801>

¹⁵² srov. tamtéž, str. 41 - 42

¹⁵³ srov. WALTER, Michel M a Silke von LEWINSKI. *European copyright law: a commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-922732-7., str. 138

sekundárního trhu jsou autorská díla zpřístupňována i zájemcům, kteří si nemohou dovolit, popřípadě nejsou ochotni, zaplatit cenu stanovenou na primárním trhu. V této souvislosti je zmiňován symbiotický vztah primárního a sekundárního trhu, kdy se prostředky získané druhotným prodejem z určité části znovu uplatní na trhu prvotním. Obdobně může hrát existence sekundárního trhu roli při rozhodování o uskutečnění nákupu autorského díla, kdy transakce může být prováděna s vidinou budoucí návratnosti části vynaložených prostředků, přičemž lze mít za to, že určitá část takových nabyvatelů nakonec nikdy druhotný prodej nerealizuje a rozhodne se si dílo ponechat. Existence sekundárního trhu tak nemusí automaticky mít negativní dopad na trh primární, mimo to může nabídka cenově dostupnějších „použitých“ děl posloužit jako alternativa k jejich nelegálnímu stahování.¹⁵⁴

5.2 Užití díla v prostředí internetu podle pozitivního práva

Adaptovat autorské právo na technologickou výzvu spojenou s rozvojem internetu si za cíl vytkla diplomatická konference pořádaná v roce 1996 pod hlavičkou WIPO. Ta 20. prosince vyústila v podepsání dvou smluv, *Smlouvy WIPO o právu autorském*¹⁵⁵ a *Smlouvy WIPO o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech*¹⁵⁶, které jsou často označovány jako tzv. *internetové smlouvy*. Projevovala se snaha začlenit nově vzniklé způsoby užití do existujícího systému práv a výjimek, v tomto kontextu se nabízela dvě odlišná práva, v jejichž rámci by mělo být užití v prostředí sítě internet postíženo, právo na rozšiřování, které bylo prosazováno zejména USA, a výlučné právo na sdělování veřejnosti podporované evropskými státy¹⁵⁷. Ani jedno z uvažovaných práv však v tradičním pojetí plně nevystihovalo podstatu nového fenoménu a jejich

¹⁵⁴ srov. DIRIYAI, Nengimote D. *To Be or Not To Be? Constructing a Digital Exhaustion Doctrine in the EU and US*. Master Thesis. Tilburg University. 2013 – 2014, str. 42 - 44, dostupné z: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=132801>

¹⁵⁵ *WIPO Copyright Treaty*, přijata 20. prosince 1996 v Ženevě, v účinnosti od 6. března 2002, v ČR sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 *Sb.m.s., o přístupu České republiky ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském*

¹⁵⁶ *WIPO Performances and Phonograms Treaty*, přijata 20. prosince 1996 v Ženevě, v účinnosti od 20. května 2002, v ČR sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 *Sb.m.s., o přístupu České republiky ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech*

¹⁵⁷ srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 26, odst. 21, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

využití by si žádalo značné úpravy a zpřesnění¹⁵⁸. Z tohoto důvodu bylo nakonec zvoleno kompromisní řešení¹⁵⁹. V prvé řadě bylo výlučné právo na sdělování veřejnosti vztaheno na všechny kategorie děl a dále bylo přímo stanoveno, že zahrnuje interaktivní přenosy typické pro síť internet¹⁶⁰. Druhým krokem bylo ponechání svobody smluvním stranám, aby upravily zpřístupnění díla veřejnosti v rámci jiného výlučného práva či kombinace několika takových práv¹⁶¹. Bylo tak formulováno technologicky neutrální právo na zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, kdy každý má přístup k těmto dílům v místě a čase podle své individuální volby¹⁶².

Jak již bylo poznamenáno výše, závazky z tzv. internetových smluv WIPO provádí v komunitárním právu informační směrnice¹⁶³, evropští zákonodárci se nerozhodli využít možnosti upravit otázku zpřístupnění děl v rámci internetu odlišně. Článek 3 tak vychází ze znění článku 8 *Smlouvy WIPO o právu autorském* a upravuje výlučné právo na zpřístupnění děl veřejnosti jako podkategorii práva na sdělování děl veřejnosti. Je tak jasně patrná vůle ES vypořádat se s užitím děl v digitálním prostředí mimo rámec výlučného práva na rozšiřování¹⁶⁴.

¹⁵⁸ srov. FICSOR, Mihály. *WIPO National Seminar on Copyright, Related Rights, and collective management*. 2005. str. 13, odst. 56, dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/arab/en/wipo_cr_krt_05/wipo_cr_krt_05_7.pdf

¹⁵⁹ tzv. „umbrella solution“, srov. tamtéž str. 14, odst. 60

¹⁶⁰ čl. 8 *Smlouvy WIPO o právu autorském*: „Bez újmy práv podle článků 11 odst. 1 bodu (ii), 11bis odst. 1 bodů (i) a (ii), 11ter odst. 1 bodu (ii), 14 odst. 1 bodu (ii) a 14bis odst. 1 *Bernské úmluvy*, mají autoři literárních a uměleckých děl výlučné právo udílet svolení k jakémukoli sdělování svých děl veřejnosti po drátě nebo bezdrátovými prostředky, včetně zpřístupňování svých děl veřejnosti takovým způsobem, že každý může mít přístup k těmto dílům na místě a v čase podle své individuální volby.“

¹⁶¹ společné prohlášení k čl. 8 *Smlouvy WIPO o právu autorském*: „Rozumí se, že pouhé provozování hmotného zařízení k umožnění nebo uskutečnění sdělování samo o sobě není totéž co sdělování ve smyslu této *Smlouvy* nebo *Bernské úmluvy*. Má se dále za to, že v článku 8 nic nebrání *Smluvní straně*, aby použila článek 11bis odst. 2.“ ve spojení s čl. 11bis, odst. 2 *Bernské úmluvy*: „*Zákonodárstvím států Unie se vyhrazuje, aby stanovila podmínky výkonu práv uvedených v odstavci 1, avšak účinnost těchto podmínek bude přísně omezena na státy, které je stanovily. V žádném případě nesmějí být na újmu osobních práv autora ani na újmu práv autora na přiměřenou odměnu, kterou určí, není-li dohody, příslušný státní orgán.*“; srov. FICSOR, Mihály. *WIPO National Seminar on Copyright, Related Rights, and collective management*. 2005. str. 14, odst. 60, dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/arab/en/wipo_cr_krt_05/wipo_cr_krt_05_7.pdf

¹⁶² srov. čl. 8 *Smlouvy WIPO o právu autorském*, čl. 10 a 14 *Smlouvy WIPO o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech*

¹⁶³ směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

¹⁶⁴ srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 31, odst. 46, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

5.3 Vyloučení aplikace principu vyčerpání práv

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole této práce, mezinárodní právo princip vyčerpání neupravuje přímo. Internetové smlouvy WIPO teoreticky ponechávají možnost signatářským státům upravit zpřístupnění děl veřejnosti v rámci práva na rozšiřování, u kterého je jim přiznána možnost upravit vyčerpání práv na národní úrovni. Většinový výklad textu článků, ve světle společných prohlášení k nim, týkajících se výlučného práva na rozšiřování je však takový, že svoboda smluvních stran upravit princip vyčerpání se dotýká pouze trvalých rozmnoženin vyjádřených jako hmotné předměty. V této věci je však možné setkat se i s menšinovým názorem, který říká, že podstatou společného prohlášení je pouze možnost zachytit dílo v hmotné podobě a nikoli to, že již v této podobě fixováno být musí¹⁶⁵.

Jednoznačně naopak v tomto směru hovoří text směrnice 2001/29/ES. Bod 29 jejího odůvodnění stanoví: „*Otázka vyčerpání nevyvstává v případě služeb, a zejména v případě služeb on-line [...] Na rozdíl od CD-ROM nebo CD-I, kde je duševní vlastnictví součástí nosiče, jmenovitě položky zboží, je ve skutečnosti každá on-line služba úkonem, který by měl podléhat schválení, pokud tak autorské právo nebo právo s ním související stanoví*“¹⁶⁶. Toto ustanovení se pak promítá do textu článku 3, který v odstavci 3 přímo stanoví, že k vyčerpání práva na sdělování veřejnosti včetně práva na zpřístupnění prostřednictvím sítě internet za žádných okolností nedochází. Směrnice spojuje uplatnění principu vyčerpání pouze s výlučným právem na rozšiřování, do jehož rámce jsou zahrnuty pouze díla vyjádřená v hmotné podobě¹⁶⁷. U děl nezachycených na hmotném nosiči je tak podle informační směrnice aplikace principu vyčerpání práv vyloučena.

¹⁶⁵ srov. RUFFLER, Friedrich. *Is trading in used software an infringement of copyright? The perspective of European law. European intellectual property review*. [online]. Oxford, [United Kingdom]: ESC Pub. 2011/6. ISSN 0142-0461. str. 380 – 381, dostupné z: http://sfx.is.cuni.cz/sfx1cl3?url_ver=Z39.88-2004&ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-8&rfr_id=info:sid/sfxit.com:opac_856&url_ctx_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:ctx&sfx.ignore_date_threshold=1&rft.object_id=110978977740233&svc_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:sch_svc&svc.fulltext=yes&

¹⁶⁶ cit. bod 29 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

¹⁶⁷ srov. bod 28 odůvodnění téže směrnice

6 Počítačový program a jeho právní ochrana

V minulém století, zejména v jeho druhé polovině, došlo k zásadnímu rozvoji na poli výpočetních technologií, počítač se během pouhých několika desítek let proměnil z obrovského, veřejnosti zcela nedostupného přístroje¹⁶⁸ ve spotřební zboží, které je běžnou součástí vybavení většiny domácností. V posledním desetiletí pokračující miniaturizace umožnila rozšíření tradiční funkcionality počítačů do oblasti moderní tzv. chytré elektroniky, jako jsou mobilní telefony, tablety, televize a další. Ruku v ruce s pokrokem na poli hardware však nevyhnutelně jde i rozvoj a rozšíření počítačových programů, které jsou neodmyslitelnou součástí počítačů. Právě počítačový program zprostředkovává komunikaci mezi uživatelem a počítačem a umožňuje tak počítači přijímat a plnit požadované úkoly, bez něj je počítač pouhým souborem elektrických obvodů bez pokročilejších funkcí. Vznik a rychlý vývoj nového druhu předmětu duševního vlastnictví nemohl zůstat nepovšimnut právem. V 70. letech tak započaly právně-teoretické diskuze, jejichž cílem bylo postihnout počítačový program jako výsledek duševní činnosti člověka a konstituovat způsob jeho právní ochrany.

6.1 Pojem počítačový program z právního hlediska

Přestože je pojem počítačový program ve společnosti značně rozšířen a pravděpodobně se s ním naprostá většina populace běžně setkává, přesné chápání jeho obsahu se může u každého jednotlivce výrazně lišit. Jako obecně užívaný výraz pronikl počítačový program i do textů právních norem¹⁶⁹, jeho přímou legální definici však žádný český právní předpis ani navazující judikatura neposkytuje. S přesným vymezením pojmu se nesetkáme ani na nadnárodní úrovni, mezinárodní úmluvy stejně jako právo EU definici neobsahují a obdobně jako česká právní úprava se v některých případech omezují pouze na stanovení forem vyjádření počítačového programu, kterým je poskytována ochrana. Záměrné vypuštění definice počítačového programu v unijní legislativě je odůvodněno nemožností dostatečně širokého a pružného vymezení, které

¹⁶⁸ ENIAC, první elektronkový počítač zkonstruovaný v USA pro armádní využití, byl představen v roce 1946, vážil 30 tun, zabíral prostor 63 m³ a k jeho chlazení bylo třeba dvou leteckých motorů., srov. <https://cs.wikipedia.org/wiki/ENIAC>

¹⁶⁹ mimo *autorský zákon* např.: § 19 zákona č. 586/1992 Sb. o daních z příjmu, § 1837 písm. h) zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*; srov. MAISNER, Martin. *Základy softwarového práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-638-7., str. 3

bude schopno reflektovat technologický pokrok a nestane se v jeho důsledku obsolentním¹⁷⁰. Lze se domnívat, že stejná úvaha převládla při tvorbě mezinárodních norem, stejně tak jako u zákonodárců na úrovni národních států. Přes výše zmíněné úskalí se však v právních řádech některých států můžeme s definicí setkat, například autorský zákon Spojených států amerických definuje počítačový program jako soubor příkazů a instrukcí určených k přímému či nepřímému použití počítačem k dosažení určitých výsledků¹⁷¹. Obdobně jako soubor příkazů a instrukcí použitých přímo nebo nepřímo v počítači upravuje počítačový program i slovenský autorský zákon¹⁷². V českém právním prostředí je nutné spoléhat na mimoprávní technické normy¹⁷³ a zejména na doktrinální výklad. Jedna z definic, kterou nabízí prof. Telec, vymezuje počítačový program jako „soubor instrukcí vyjádřených formou textu, kódů, schémat nebo jiným způsobem, na jejichž základě samočinný počítač plní určitý úkol nebo dosahuje určitého výsledku“¹⁷⁴. Ač se jednotlivé definice do jisté míry liší, je patrné, že obsahují některé společné prvky, z čehož lze dovodit obecnou charakteristiku počítačového programu pomocí následujících znaků: Jde o 1) soubor instrukcí a příkazů, 2) v jakékoli formě, 3) určený výpočetnímu zařízení, 4) k vykonání určitého předepsaného úkolu¹⁷⁵.

V souvislosti s počítačovými programy se často lze setkat s pojmy *software* a programové vybavení. Ač tomu jejich použití v právních předpisech mnohdy nenavědčuje, nelze je dle převládajícího doktrinálního výkladu chápat jako obsahově shodné. *Software* je nejobecněji vykládán jako protiklad k pojmu *hardware*, který

¹⁷⁰ srov. *Commission Proposal for a Council Directive on the legal protection of computer programs*, COM(88) 816 final – SYN 183, str. 3, 17, dostupné z [http://aei.pitt.edu/13138/1/COM_\(88\)_816_final.pdf](http://aei.pitt.edu/13138/1/COM_(88)_816_final.pdf)

¹⁷¹ „A „computer program“ is a set of statements or instructions to be used directly or indirectly in a computer in order to bring about certain results,“ cit. § 101 The Copyright Act of 1976, Pub. L. No. 94-553, 90 Stat. 2541 (Oct. 19, 1976)

¹⁷² 185/2015 zb., Autorský zákon, § 87 odst. 1: *Počítačový program, ktorým je súbor príkazov a inštrukcií vyjadrených v akejkoľvek forme použitých priamo alebo nepriamo v počítači alebo v podobnom technickom zariadení*

¹⁷³ např.: ČSN ISO 2382: počítačový program je „posloupnost instrukcí, jejichž vykonání realizuje algoritmus“, ČSN 36 9001: počítačový program je „úplná, logicky skloubená posloupnost instrukcí a dat pro řešení dané úlohy“, srov. TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-608-4., str. 39

¹⁷⁴ cit. TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-608-4., str. 39

¹⁷⁵ srov. ŠA VELKA, J. *Autorskopravní ochrana funkcionality softwaru* [online]. Brno, 2013 [cit. 2016-03-16]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Filip Křepelka, dostupné z http://is.muni.cz/th/134449/pravf_r/AutorskopravníOchranaFunkcionalitySoftwaru.pdf

zahrnuje veškeré fyzické součásti počítače, tedy jeho technické vybavení. Oproti počítačovému programu je v literatuře často interpretován jako širší pojem, protože zahrnuje mimo počítačový program samotný (popřípadě jejich soubor) i související dokumentaci jako jsou např. uživatelské příručky, případně i související služby¹⁷⁶. Mimo to, vyjdeme-li ze základní charakteristiky pojmů počítačový program a *software*, můžeme v dnešní době nalézt na počítačích digitální obsah (např. hudební soubory, texty), který nepochybně je *softwarem*, ale jeho zařazení pod pojem počítačový program, vzhledem k absenci instrukce jako definičního znaku, není možné. Výraz programové vybavení je v českém právním řádu tradičně užíván v trestním právu¹⁷⁷, kde se jím rozumí soubor všech jednotlivých počítačových programů, které jsou nainstalovány v konkrétním počítači.

6.2 Koncepce ochrany počítačových programů

Rychlý vývoj na poli výpočetních technologií vyústil v 70. letech minulého století v rozšíření počítačů a zlepšení jejich dostupnosti. Větší míra používání počítačů logicky zvýšila důležitost vyřešení otázky právní ochrany počítačových programů jako nového, ekonomicky významného výsledku lidské duševní činnosti. V teoretické diskuzi se dospělo v zásadě ke třem možným variantám ochrany počítačových programů, a to 1) podřazení režimu patentové ochrany, 2) aplikace režimu autorského práva či 3) vytvoření nového, svébytného systému *sui generis*. Vznik zvláštního práva na ochranu počítačových programů byl v 70. letech prosazován Světovou organizací duševního vlastnictví, její snaha v roce 1978 vyvrcholila vydáním *Vzorových ustanovení k ochraně počítačových programů*, avšak k prosazení tohoto konceptu nakonec pro nedostatečnou podporu států nedošlo. Sílicí tlak na vyřešení této otázky spolu s neochotou k přijetí zvláštní úpravy vyústil v hledání existujícího režimu právní ochrany, pod který by bylo možno počítačový program podřadit. Jedním z uvažovaných systémů bylo patentové právo. Záhy se však ukázalo, že jeho vztažení na počítačové programy by bylo problematické. Hlavní důvod nevhodnosti patentové ochrany lze spatřovat v tom, že počítačový program sám o sobě není technickým řešením problému

¹⁷⁶ srov. MAISNER, Martin. *Základy softwarového práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-638-7., str. 4; KŘÍŽ, Jan. *Ochrana autorských práv v informační společnosti*. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-190-1., str. 59

¹⁷⁷ srov. § 124c, § 124f, § 257a zákona č. 140/196 Sb., *trestní zákon*, dále § 230 a násl., § 264 a násl. zákona č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*

a neodpovídá tak definici vynálezu¹⁷⁸, dále lze mít za to, že na formálním registračním principu postavené patentové právo by jen s obtížemi poskytovalo dostatečně rychlou a pružnou ochranu dynamickému vývoji počítačových programů.

Nejvhodnějším a nejschůdnějším způsobem zajištění ochrany počítačovým programům se ukázalo být jejich zařazení do autorskoprávního režimu. Jedním z prvních států přiklánějících se k této koncepci byly Spojené státy americké, které novelou z roku 1980¹⁷⁹ zahrnuli počítačový program do sféry autorského zákona. Užití režimu autorského práva se však také neobešlo bez problémů. Tím nejvýznamnějším byla nutnost vypořádat se s požadavkem jedinečnosti, která je definičním znakem autorského díla. Počítačový program je však při svém vzniku, na rozdíl od tradičních výsledků tvůrčí činnosti, významně determinován vnějšími faktory, ať již konkrétním zadáním úkolu či prostou logikou. Tato podmíněnost omezuje množství způsobů, kterými lze v rámci počítačového program efektivně řešit konkrétní zadání. Pravděpodobnost, že dva různí tvůrci dojdou nezávisle na sobě ke stejnému či velmi podobnému výsledku je tak neporovnatelně vyšší než u většiny ostatních typů autorských děl. V důsledku tohoto specifika by aplikace požadavku tvůrčí individuality značně limitovala množství počítačových programů spadajících pod věcný rozsah autorského práva¹⁸⁰.

6.3 Ochrana počítačových programů v pramenech práva

Na mezinárodní úrovni po neúspěšné snaze WIPO o prosazení speciálního systému ochrany počítačových programů v 70. letech, převládla koncepce ochrany v režimu autorského práva, která se promítla do pramenů mezinárodního práva. První úmluvou, která se zabývá právní ochranou počítačových programů, je *Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví*¹⁸¹ později následovaná *Úmluvou WIPO o právu*

¹⁷⁸ srov. KRÍŽ, Jan. *Ochrana autorských práv v informační společnosti*. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-190-1., str. 58

¹⁷⁹ *Computer Software Copyright Act of 1980*, Pub. L. No. 96-517, 94 Stat. 3015, 3028 (1980).

¹⁸⁰ detailně KRÍŽ, Jan. *Ochrana autorských práv v informační společnosti*. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-190-1., str. 58 - 73

¹⁸¹ *The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS)*, účinná od 1. ledna 1995, článek 10, odst. 1: „Počítačové programy, ať již ve zdrojovém nebo strojovém kódu, budou chráněny jako literární díla podle Bernské úmluvy (1971)“

*autorském*¹⁸². Obě zmíněné smlouvy shodně staví pojetí ochrany na principu asimilace počítačových programů k dílům literárním. Počítačové programy, bez ohledu na způsob jejich vyjádření, tak požívají stejné ochrany jako literární díla ve smyslu článku 2 Bernské úmluvy.

Evropské právo zakotvilo ochranu počítačových programů směrnicí 91/250/EHS o *právní ochraně počítačových programů*, v kodifikovaném znění byla vydána pod číslem 2009/24/ES. Hlavní cíle úpravy lze spatřovat ve snaze prosadit ochranu počítačových programů v rámci autorského práva ve všech členských státech a harmonizaci již existujících národních předpisů. Stejně jako mezinárodní právo je vybudována na asimilaci počítačových programů k dílům literárním, mimo to však směrnice nahrazuje pro oblast počítačových programů obtížně splnitelný požadavek jedinečnosti jako předpokladu autorskoprávní ochrany a stanovuje, že postačí, pokud je program vlastním duševním výtvořem autora¹⁸³. Snaží se tak překonat výše zmíněný hlavní nedostatek ochrany v režimu autorského práva, který byl patrný zejména v kontinentálním pojetí autorských práv¹⁸⁴.

Český právní řád chránil počítačové programy v rámci autorského práva již před účinností současného autorského zákona, přičemž jim byla ochrana přiznána jen za předpokladu splnění všech definičních znaků autorského díla, včetně tvůrčí individuality. Autorský zákon z roku 2000 již plně reflektuje koncepci směrnice o právní ochraně počítačových programů a přiznává jim ochranu jako literárním dílům za předpokladu jejich původnosti¹⁸⁵.

¹⁸² *WIPO Copyright Treaty*, podepsána 20. prosince 1996 v Ženevě, v účinnosti od 6. března 2002, v ČR sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 *Sb.m.s.*, článek 4: „*Počítačové programy jsou chráněny jako literární díla ve smyslu článku 2 Bernské úmluvy. Tato ochrana se vztahuje na počítačové programy bez ohledu na způsob nebo formu jejich vyjádření.*“

¹⁸³ směrnice Rady 91/250/EHS o *právní ochraně počítačových programů*, čl. 1 odst. 3: „*Počítačový program je chráněn, pokud je původní, v tom smyslu, že je vlastním duševním výtvořem autora. Pro stanovení způsobilosti k ochraně není uplatňováno žádné jiné kritérium.*“, detailně TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-608-4., str. 35 - 38

¹⁸⁴ Zde se projevilo odlišné pojetí originality obou hlavních systémů autorských práv, její koncepce v systému *copyrightu* založená na „*skill and labour*“ působila vůči počítačovým programům mnohem méně restriktivně

¹⁸⁵ srov. § 2 odst. 2 a § 65 zákona č. 121/2000 *Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)*

7 Princip vyčerpání práv ve vztahu k počítačovým programům

Důvod, proč je nezbytné rozebrat aplikaci principu vyčerpání ve vztahu k počítačovým programům odděleně od ostatních autorských děl, je třeba hledat v systematice komunitárního práva, které jejich autorskoprávní ochranu upravuje ve zvláštním předpisu. Problematickou se ukázala být obzvláště nedostatečně jasná a jednoznačná úprava výlučného práva na šíření a jeho vyčerpání ve směrnici 2009/24/ES o právní ochraně počítačových programů, která ani při příležitosti vydání kodifikované verze nereflektovala znění ostatních směrnic z oblasti práva autorského, zejména informační směrnice. Absence výslovného spojení práva na rozšiřování potažmo principu vyčerpání práv pouze s rozmnoženinou počítačového programu vyjádřenou v hmotné podobě a nešťastně formulovaný vztah této a informační směrnice¹⁸⁶, umožnily SDEU dospět k neočekávanému a překvapivému výkladu, který poprvé prolamuje zavedený názor, že v případě užití děl bez hmotného vyjádření v prostředí sítě internet nelze s vyčerpáním práv operovat¹⁸⁷.

7.1 Vyčerpání práv u počítačových programů na hmotných nosičích

Směrnice 2009/24/ES upravuje vyčerpání výslovně v čl. 4 odst. 2 takto: „*První prodej rozmnoženiny počítačového programu ve Společenství provedený nositelem práv nebo s jeho svolením je vyčerpáním práva na šíření této rozmnoženiny v rámci Společenství s výjimkou práva na kontrolu dalšího pronájmu počítačového programu nebo jeho rozmnoženin*“¹⁸⁸. Oproti informační směrnici, která spojuje vyčerpání práva na rozšiřování s prodejem nebo jiným převodem vlastnictví, zde chybí přímá úprava vyčerpání na základě jiného převodu vlastnictví¹⁸⁹. Je tak nejasné, zda lze vyčerpání práv u počítačových programů uplatnit na základě jakéhokoli prvního převodu vlastnictví či výlučně na základě prodeje. Nejasnost záměru evropského zákonodárce se

¹⁸⁶ čl. 1 odst. 2 směrnice 2001/29/ES stanoví: „*S výjimkou případů uvedených v článku 11 nejsou touto směrnicí dotčeny a nijak ovlivněny stávající předpisy Společenství, týkající se: a) právní ochrany počítačových programů*“

¹⁸⁷ srov. rozsudek SDEU ve věci C-128/11 *UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

¹⁸⁸ cit. čl. 4 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES o právní ochraně počítačových programů

¹⁸⁹ shodně se směrnicí 96/9/ES o právní ochraně databází

projevuje do nejednotné transpozice v členských státech, například § 14 odst. 2 autorského zákona České republiky upravuje vyčerpání na základě prodeje či jiného převodu vlastnictví jednotně pro všechny typy děl.

Důležitou otázkou pro posouzení aplikace principu vyčerpání práva na rozšiřování u počítačových programů je posouzení licenčních smluv uzavíraných s uživateli, které jsou tradičním specifickým distribuce software, zejména z hlediska jejich právní kvalifikace a vztahu se zákonem. V první řadě je třeba posoudit, zda je možno distribuci na základě uzavření licenční smlouvy klasifikovat jako první prodej ve smyslu směrnice. Zde je třeba připomenout, že k prvnímu prodeji rozmnoženiny počítačového programu a tedy i k vyčerpání práv na rozšiřování k této rozmnoženině často dochází již v rámci distribuční sítě. Jednoznačnou odpověď na tuto otázku poskytuje až SDEU v rozsudku ve věci *UsedSoft v Oracle*¹⁹⁰, kde stanoví, že podstatou prodeje je převod vlastnictví výměnou za zaplacení ceny. Nabytí rozmnoženiny počítačového programu a následné přijetí licenční smlouvy nelze vykládat odděleně, z hlediska účelu tvoří oba úkony nedílný celek. Poskytnutí časově neomezeného užívacího práva výměnou za zaplacení jednorázové ceny odpovídající hospodářské hodnotě rozmnoženiny je podle názoru SDEU nezbytné vykládat jako prodej ve smyslu směrnice. Dále podotýká, že pokud by bylo rozhodujícím faktorem pouhé formální pojmenování smlouvy, stačila by k vyloučení aplikace principu vyčerpání pouhá změna označení, což považuje za nežádoucí.¹⁹¹

Dalším aspektem, který je třeba v souvislosti s licenčními smlouvami uzavíranými s uživateli počítačových programů zmínit, je případ rozporu ujednání se zákonem. Často se v nich objevuje ustanovení, které vylučuje další prodej konkrétní rozmnoženiny, což je v rozporu s principem vyčerpání práv předjímaným směrnicí. V tomto kontextu je třeba podotknout, že licence uzavírané s koncovým uživatelem jsou v evropském právním prostředí z části nadbytečné. Směrnice 2009/24/ES a na jejím základě pak právní řády členských států přiznávají oprávněnému nabyvateli práva, která mu umožňují počítačový program užívat i bez uzavření licence¹⁹². Případná neexistence

¹⁹⁰ rozsudek SDEU ve věci *C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

¹⁹¹ srov. body 42 – 49 rozsudku ve věci *C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

¹⁹² srov. čl. 5 a 6 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES o právní ochraně počítačových programů; § 66 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon

licenčního ujednání mezi softwarovou společností a oprávněným nabyvatelem tak nevyklučuje legální užití software. Právní teorie se tak v zásadě již před rozsudkem ve věci *UsedSoft* přiklání k výkladu, že vlastník hmotné rozmnoženiny počítačového programu je oprávněn, bez ohledu na ustanovení licenční smlouvy, ji dále prodat a nabyvatel je oprávněn dotčený počítačový program užit¹⁹³. SDEU následně tento názor potvrdil, když stanovil, že „*nehledě na existenci smluvních ujednání zakazujících následný převod již nemůže nositel dotčeného práva bránit dalšímu prodeji této rozmnoženiny*“¹⁹⁴. Z toho plyne, že druhého, jakož i každého dalšího nabyvatele je třeba považovat za oprávněného nabyvatele ve smyslu článku 5 směrnice 2009/24/ES a jako takovému jsou mu přiznána oprávnění umožňující počítačový program užit přímo na základě směrnice, resp. odpovídajícího ustanovení národního právního řádu¹⁹⁵.

Lze konstatovat, že v případě distribuce počítačového programu na hmotném nosiči se princip vyčerpání uplatňuje obdobně jako u ostatních autorských děl. Licenční smlouvy uzavírané s koncovým uživatelem jsou oproti ostatním typům děl atypickým prvkem, ale výklad dovozený SDEU v zásadě vylučuje, aby stály v cestě uplatnění principu vyčerpání práv, v případě, že se obsahově jedná o prodej.

7.2 Vyčerpání práv ve vztahu k počítačovým programům bez hmotného nosiče

V otázce aplikace principu vyčerpání práv na počítačové programy distribuované bez hmotného nosiče dlouho převažoval výklad, který po vzoru ostatních autorskoprávních směrnic vyčerpání spojuje pouze s hmotnou rozmnoženinou. Toto přesvědčení je často patrné i z transpozice příslušných směrnic do zákonů členských států, například český autorský zákon v § 14 odst. 2 výslovně spojuje vyčerpání s prvním převodem vlastnictví k hmotné rozmnoženině, přičemž pro počítačové programy v tomto směru nemá žádnou zvláštní úpravu. Rozsudek SDEU ve věci *UsedSoft* přinesl průlom do tohoto většinového výkladu, kdy bylo poprvé dovozeno vyčerpání práv u děl bez hmotného vyjádření, je třeba podotknout, že argumentace Soudního dvora je v mnoha směrech značně problematická.

¹⁹³ srov. AUJEZDSKÝ, Josef. *Software z druhé ruky*. 28. března 2012, dostupné z: <http://www.e-advokacie.cz/cs/clanky/software-z-druhe-ruky>

¹⁹⁴ cit. bod 77 rozsudku ve věci *C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

¹⁹⁵ srov. body 80 – 85 téhož rozsudku

7.2.1 *UsedSoft v Oracle*¹⁹⁶

SDEU v tomto případě řešil předběžné otázky předložené německým Spolkovým soudním dvorem, jejichž vyjasnění bylo nezbytné pro posouzení sporu týkajícího se druhotného prodeje software. Softwarová společnost *Oracle* distribuovala své počítačové programy nejen tradiční formou ve spojení s hmotným nosičem, nýbrž většina distribuce probíhala prostřednictvím internetu. Před užitím počítačového programu musel nabyvatel odsouhlasit licenční podmínky, které mu přiznávaly nevýlučné, nepřevoditelné a bezplatné užívací právo na dobu neurčitou. Firemním zákazníkům nabízela společnost *Oracle* zvýhodněné balíčky licencí pro více uživatelů. Předmětem činnosti společnosti *UsedSoft* byl druhotný prodej „použitých“ licencí k počítačovým programům, včetně uživatelských licencí k programům společnosti *Oracle*. Takové licence získávala od oprávněných nabyvatelů počítačových programů, kteří uzavřeli licenční smlouvu přímo s nositelem autorských práv k programu. K druhotnému prodeji nabízela i části multilicencí, které na ni byly převedeny v rozsahu překračujícím potřeby prvního nabyvatele. V říjnu 2005 spustila společnost *UsedSoft* slevovou akci na licence k počítačovým programům společnosti *Oracle*, přičemž uváděla, že použité licence jsou aktuální v tom smyslu, že smlouva o údržbě uzavřená původním majitelem licence stále zakládá své účinky¹⁹⁷. Společnost *UsedSoft* vybízela své zákazníky, aby si po nabytí „použité“ licence stáhli rozmnoženinu počítačového programu přímo ze stránek společnosti *Oracle*, sama rozmnoženiny dotčených počítačových programů neposkytovala. Společnost *Oracle* shledala v činnosti společnosti *UsedSoft* zásah do svých výlučných práv a proto podala žalobu k zemskému soudu v Mnichově. Ten, stejně jako později i odvolací soud, potvrdil oprávněnost tvrzení společnosti *Oracle* a žalobě vyhověl. Spor se následně dostal až ke Spolkovému soudnímu dvoru, který se v rámci řízení rozhodl obrátit na SDEU s třemi otázkami.

Za první, zda dojde k vyčerpání práva na rozšiřování rozmnoženiny počítačového programu ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 2009/24/ES, pokud nabyvatel pořídil rozmnoženinu se svolením nositele práv stažením programu z internetu na nosič dat. Za druhé, zda osoba, která se může dovolávat vyčerpání práva na rozšiřování

¹⁹⁶ rozsudek SDEU ve věci *C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

¹⁹⁷ srov. bod 25 téhož rozsudku

rozmnoženiny počítačového programu, je oprávněným nabyvatelem ve smyslu čl. 5 odst. 1 směrnice 2009/24/ES. Konečně za třetí, zda i taková osoba, která nabyla licenci k „použitému“ počítačovému programu, za účelem pořízení rozmnoženiny programu jako oprávněný nabyvatel podle čl. 5 odst. 1 a čl. 4 odst. 2 směrnice 2009/24/ES, se může dovolávat vyčerpání práva na rozšiřování rozmnoženiny počítačového programu pořízené prvním nabyvatelem se svolením nositele práv stažením programu z internetu na nosič dat, pokud tento první nabyvatel svoji rozmnoženinu smazal nebo ji již nepoužívá.

SDEU se nejprve zabýval otázkou, zda a případně za jakých okolností může stažení rozmnoženiny počítačového programu být základem pro uplatnění principu vyčerpání práv. Směrnice 2009/24/ES v článku 4 odst. 2 jako rozhodující skutečnost pro vyčerpání práv výslovně uvádí první prodej. SDEU konstatoval, že „*podle obecně přijímané definice je prodej smlouvou, kterou jedna osoba výměnou za zaplacení ceny na jinou osobu převádí svá vlastnická práva k hmotnému či nehmotnému statku, který jí patří*“¹⁹⁸. V tomto kontextu se vyjádřil, že stažení rozmnoženiny a uzavření uživatelské licenční smlouvy je nezbytné vykládat v jednotě. V případě, že cílem transakce je umožnit nabyvateli trvalé užívání rozmnoženiny výměnou za zaplacení ceny, která má nositeli autorského práva zajistit odpovídající odměnu, zahrnuje tato transakce převod vlastnického práva k rozmnoženině a jedná se tedy o prodej ve smyslu směrnice 2009/24/ES¹⁹⁹.

Dále SDEU zkoumal námitku společnosti *Oracle* a Evropské komise, že umožnění stažení rozmnoženiny počítačového programu z internetové stránky je třeba interpretovat jako zpřístupnění veřejnosti ve smyslu informační směrnice²⁰⁰. Tuto argumentaci však soud odmítl, na základě znění článku 1 směrnice 2001/29/ES²⁰¹ konstatoval, že směrnice o právní ochraně počítačových programů 2009/24/ES představuje *lex specialis* ve vztahu k informační směrnici. Vyjádřil tak přesvědčení, že na dotčený případ je třeba aplikovat pouze ustanovení směrnice 2009/24/ES.

¹⁹⁸ cit. bod 42 rozsudku ve věci *C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

¹⁹⁹ srov. body 35 – 49 téhož rozsudku

²⁰⁰ srov. čl. 3 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

²⁰¹ čl. 1 odst. 2 směrnice 2001/29/ES stanoví: „S výjimkou případů uvedených v článku 11 nejsou touto směrnicí dotčeny a nijak ovlivněny stávající předpisy Společenství, týkající se: a) právní ochrany počítačových programů“

Obsáhle se SDEU věnoval otázce, zda se vyčerpání práva stanovené článkem 4 odst. 2 směrnice 2009/24/ES vztahuje i na nehmotné rozmnoženiny. Zde soud, na základě absence výslovného omezení uplatnění principu vyčerpání na hmotné rozmnoženiny ve směrnici 2009/24/ES, dovedl vůli unijního zákonodárce „*nahlížet pro účely ochrany [...] na hmotné i nehmotné rozmnoženiny počítačového programu jako na rovnocenné*“²⁰², v tomto kontextu se vyčerpání práv podle této směrnice musí vztahovat na nehmotné rozmnoženiny stejně jako na hmotné. Dále uvedl, že prodej počítačového programu na hmotném nosiči a prodej stažením z internetu jsou z ekonomického hlediska rovnocenné alternativy, proto se v souladu se zásadou rovnocenného zacházení jeví nedůvodné činit mezi nimi rozdíl v otázce uplatnění principu vyčerpání práva²⁰³.

Dále se musel vypořádat s tvrzením společnosti *Oracle*, že vyčerpání práva brání smlouva o údržbě programového vybavení, jelikož rozmnoženina převáděná prvním nabyvatelem se v důsledku provedené údržby programu významně liší od té původně nabyté a tudíž se nejedná o rozmnoženinu, která byla předmětem prvního prodeje. SDEU konstatoval, že vyčerpání práva na rozšiřování nelze aplikovat na smlouvy o poskytnutí služeb, jako jsou smlouvy o údržbě, které jsou od prvního prodeje oddělitelné. Avšak funkce opravené, pozměněné či doplněné na základě takové smlouvy jsou nedílnou a trvalou součástí původní rozmnoženiny. SDEU tak stanovil, že vyčerpání práva se „*vztahuje na rozmnoženinu počítačového programu, tak jak byla opravena a aktualizována nositelem autorského práva*“²⁰⁴. Soud dále zdůraznil, že nabyvatel není oprávněn rozdělit multilicenci udělenou pro více uživatelů a její část, v rozsahu přesahujícím jeho potřeby, převést na další osobu. V případě dalšího prodeje je původní nabyvatel povinen učinit svou rozmnoženinu v plném rozsahu nepoužitelnou, aby se vyhnul zásahu do výlučného práva na rozmnožování počítačového programu.

SDEU tak na položenou otázku odpověděl, „*že čl. 4 odst. 2 směrnice 2009/24 musí být vykládán v tom smyslu, že se právo na rozšiřování rozmnoženiny počítačového programu vyčerpá, pokud nositel autorského práva, který udělil svolení být i*

²⁰² cit. bod 58 rozsudku ve věci *C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

²⁰³ srov. bod 61 téhož rozsudku

²⁰⁴ cit. bod. 68 téhož rozsudku

s bezúplatným stažením této rozmnoženiny z internetu na nosič dat, poskytl rovněž – výměnou za zaplacení ceny, která mu má zajistit odměnu odpovídající hospodářské hodnotě rozmnoženiny díla, jehož je vlastníkem – k uvedené rozmnoženině užívací právo bez časového omezení.“²⁰⁵

Jádrem zbylých dvou otázek je výklad pojmu oprávněný nabyvatel ve smyslu čl. 5 odst. 1 směrnice 2009/24/ES. Oprávněný nabyvatel, není-li smluvně sjednáno jinak, má v souladu s výše zmíněným článkem právo na rozmnožení počítačového programu za účelem jeho řádného užití a to i bez výslovného souhlasu nositele autorského práva. Uvedený článek je realizací bodu 13²⁰⁶ odůvodnění směrnice, jenž zdůrazňuje nutnost znemožnit nositelům autorských práv smluvně omezit úkony, které jsou nezbytné k použití programu oprávněným nabyvatelem. Jelikož Soudní dvůr při řešení předchozí otázky dospěl k závěru, že nositel autorského práva nemůže bránit dalšímu prodeji rozmnoženiny, je nezbytné druhého a každého dalšího nabyvatele považovat za oprávněného nabyvatele ve smyslu čl. 5 odst. 1 směrnice 2009/24/ES a přiznat mu oprávnění z něj plynoucí. Vůči druhotným nabyvatelům se tak nelze dovolávat výlučného práva na rozmnožování.

7.2.2 Shrnutí rozsudku, otevřená otázka a navazující judikatura

SDEU svým rozhodnutím konstatoval legálnost prodeje „použitého“ software a to překvapivě i v případě distribuce nezávislé na hmotném nosiči. Došlo-li k poskytnutí časově neomezené licence výměnou za odměnu odpovídající její hospodářské hodnotě, může oprávněný nabyvatel dotyčnou licenci prodat za předpokladu, že učiní svou rozmnoženinu počítačového programu neuživatelnou a že tímto prodejem nedojde k dělení multilicence.²⁰⁷

²⁰⁵ cit. bod 72 rozsudku ve věci *C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

²⁰⁶ bod 13 odůvodnění směrnice 2009/24/ES: „Výlučné právo autora zamezit neoprávněnému rozmnožování jeho díla by mělo vzhledem k počítačovým programům podléhat omezené výjimce umožňující pořízení rozmnoženiny technicky nezbytné pro využití programu oprávněným nabyvatelem. To znamená, že úkony spočívající v nahrávání a provozování nezbytném k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny programu a ani opravování chyb v rozmnoženině nesmí být smluvně zakázáno. Pokud smlouva neobsahuje zvláštní omezení, především pro případ prodeje rozmnoženin programů, může oprávněný nabyvatel provádět jakýkoliv jiný úkon nezbytný k využívání rozmnoženiny programu v souladu s předpokládaným účelem programu.“

²⁰⁷ srov. VLASÁK, Michal. *Aktuální otázky prodeje použitého software*. Revue pro právo a technologie. č. 10/2014, str. 3 – 21, dostupné prostřednictvím Codexis Academia

Rozsudek však ponechává otevřené některé otázky a závěry v něm vyžadují další upřesnění. V první řadě blíže nespecifikuje, jaká výše odměny odpovídá hospodářské hodnotě rozmnoženiny počítačového programu. Absence takového upřesnění vyvolává otázky zejména v případě distribuce zvýhodněných licencí, jako jsou např. studentské a akademické licence, které jsou za splnění určitých podmínek poskytovány za výrazně nižší cenu, u které se zdá být nepravděpodobné, že odpovídá hospodářské hodnotě programu. Situace, kdy by i tato nižší cena byla označena jako odpovídající, by mohla, vzhledem k obavě z dalšího prodeje, vést k omezení podpory vzdělávání poskytováním zvýhodněných licencí. Dále není jednoznačně vyřešena otázka právní konstrukce uživatelských práv druhého nabyvatele a s tím související otázka původního účelu licence²⁰⁸. Dostatečně jasně také není definován vztah časově neomezené licence, tedy ve světle rozsudku *de facto* smlouvy kupní, a smlouvy o údržbě.²⁰⁹

Vyjasnění některých otázek poskytuje navazující rozhodnutí Spolkového soudního dvora²¹⁰. Ten předně dovedl, že uživatelské oprávnění druhého nabyvatele rozmnoženiny, u níž došlo k vyčerpání práva na rozšiřování, vyplývá ex lege z čl. 5 odst. 1 směrnice 2009/24/ES, resp. z odpovídajícího ustanovení německého autorského zákona. Z této konstrukce bylo následně dovozeno, že prodej rozmnoženiny není možný, pokud by ji druhý nabyvatel užíval k jinému než původnímu účelu²¹¹.

Spolkový soudní dvůr se dále vyjádřil k otázce dokazování. Dovedl, že důkazní břemeno leží na straně společnosti *UsedSoft*, tedy na prodejci použitého software. Tak tak byla povinna prokázat, že původnímu nabyvateli byla poskytnuta licence na dobu neurčitou, že měl uzavřenu smlouvu o údržbě, která druhého nabyvatele opravňuje ke stažení aktualizované a opravené verze a konečně že původní nabyvatel učinil ke dni prodeje svou rozmnoženinu nepoužitelnou.²¹²

²⁰⁸ srov. VLASÁK, Michal. *Aktuální otázky prodeje použitého software*. Revue pro právo a technologie. č. 10/2014, str. 3 – 21, dostupné prostřednictvím Codexis Academia

²⁰⁹ srov. MYŠKA, Matěj. *Vyčerpání práv u počítačových programů*. Revue pro právo a technologie. č. 6/2012, str. 48 – 51, dostupné prostřednictvím Codexis Academia

²¹⁰ rozhodnutí BGH I ZR 129/08 *UsedSoft II*, ze dne 17. července 2013

²¹¹ rozsudek LG Frankfurt am Main, 2-06 O 556/09, ze dne 18. června 2014; srov. VLASÁK, Michal. *Aktuální otázky prodeje použitého software*. Revue pro právo a technologie. č. 10/2014, str. 3 – 21, dostupné prostřednictvím Codexis Academia

²¹² srov. OTEVŘEL, Petr. *Podmínky obchodování s použitým softwarem*. [online]. pravoIT.cz. 28. dubna 2014, dostupné z: <http://www.pravoit.cz/novinka/podminky-obchodovani-s-pouzitym-softwarem>

Ve vztahu ke smlouvě o údržbě navázané na prodávaný počítačový program konstatoval, že na jejím základě je druhý nabyvatel oprávněn stáhnout si rozmnoženinu v nejnovější, aktualizované a opravené verzi. Tato smlouva však v důsledku prodeje na druhého nabyvatele automaticky nepřechází a nositel práv autorských není povinen s druhým nabyvatelem takovou smlouvu uzavřít.²¹³

Konečně odmítl argument společnosti *Oracle*, podle níž nebylo možné předvídat skutečnost, že SDEU dovodí princip vyčerpání v tak širokém rozsahu a i ve vztahu k nehmotným rozmnoženinám, a tedy nemohla nastavit cenu produktů, aby plně odražela hospodářskou hodnotu rozmnoženiny počítačového programu. K tomu Spolkový soudní dvůr dodal, že pouhý fakt, že první prodej proběhl za úplatu, je dostatečným naplněním podmínky pro uplatnění principu vyčerpání práv.²¹⁴

Také je třeba zdůraznit, že aplikaci principu vyčerpání práv na digitální rozmnoženiny dovodil SDEU pouze pro počítačové programy. U ostatních autorských děl je určující úprava směrnice 2001/29/ES, podle které dochází k vyčerpání práva na rozšiřování pouze prvním prodejem originálu či rozmnoženiny v hmotné podobě. Tento závěr jednoznačně potvrzuje i německá judikatura.²¹⁵

7.3 Kritická analýza rozsudku ve věci *UsedSoft*

Rozsudek SDEU ve věci *UsedSoft* se setkal s velmi kritickým přijetím ze strany odborné veřejnosti. Kritika spočívá zejména v tom, že SDEU ve své argumentaci nerespektuje mezinárodní právo, konkrétně *Smlouvu WIPO o právu autorském*, a účelově ohýbá text evropských směrnic za účelem rozšíření principu vyčerpání na výlučné právo na rozmnožování a výlučné právo na zpřístupňování veřejnosti, což nemá oporu v mezinárodním ani komunitárním právu. SDEU podle *Smlouvy o fungování Evropské unie* nenáleží pravomoc měnit právo EU, čehož se podle mnohých tímto rozsudkem dopustil. „*Pokud je SFEU svým způsobem pojímána jako „ústava“ EU, pak*

²¹³ srov. VLASÁK, Michal. *Aktuální otázky prodeje použitého software*. Revue pro právo a technologie. č. 10/2014, str. 3 – 21, dostupné prostřednictvím Codexis Academia

²¹⁴ srov. OTEVŘEL, Petr. *Podmínky obchodování s použitým softwarem*. [online]. pravoIT.cz. 28. dubna 2014, dostupné z: <http://www.pravoit.cz/novinka/podminky-obchodovani-s-pouzitym-softwarem>

²¹⁵ srov. OTEVŘEL, Petr. *Je možné prodávat „použité“ e-knihy?* [online]. pravoIT.cz. 28. dubna 2013, dostupné z: <http://www.pravoit.cz/novinka/podminky-obchodovani-s-pouzitym-softwarem>

je rozhodnutí třeba považovat za „neústavní“ a jeho použitelnost za pochybnou“²¹⁶. Základním oblastem kritiky je věnován následující text.

7.3.1 Interpretace licenční smlouvy jako prodeje

Teze, že licenční smlouvu lze za splnění určitých podmínek interpretovat jako prodej, je klíčová pro závěry dovozené SDEU. Licence jako taková umožňuje užití počítačového programu, její uzavření samo o sobě však neznamená přechod vlastnického práva. Ten je ve světle názoru vyjádřeného soudem implikován v případě, že z licenční smlouvy vyplývá užívací právo na dobu neurčitou, které je poskytnuto za cenu odpovídající hospodářské hodnotě rozmnoženiny. V tomto kontextu se může jevit problematické stanovení hospodářské hodnoty rozmnoženiny. Někteří komentátoři zastávají názor, že hlavním cílem autorských práv je zajistit absolutní výlučné právo užít dílo a nikoli pouhé právo na odměnu odpovídající ekonomické hodnotě práva, skutečná hospodářská hodnota může být stanovena pouze tržními mechanismy²¹⁷. Tuto argumentaci je možno odmítnout, teorie odměny je s principem vyčerpání práv v zásadě spjata od počátků jeho uplatňování, nositel autorského práva má možnost předjímat konkurenci sekundárního trhu a v souvislosti s tím upravit cenovou politiku²¹⁸. SDEU v dřívějším rozsudku poznamenal, že předmětem majetkových autorských práv je možnost komerčně využívat předměty ochrany jejich uvedením na trh nebo jejich poskytnutím, nicméně takový „předmět nezaručuje majitelům příslušných práv možnost domáhat se nejvyšší možné odměny. V souladu s tímto předmětem je jim totiž zajištěna jen přiměřená odměna za každé užití předmětů ochrany“²¹⁹.

²¹⁶ cit. FICSOR, Mihály. *Current issues of exhaustion of rights (Kirtsaeng & Quality King, ReDigi v. UsedSoft)*. In: Copyright See-Saw [online]. 28. ledna 2014, str. 4, autorský překlad, dostupné z: http://www.copyrightseesaw.net/archive/?sw_10_item=55

²¹⁷ srov. STOTHERS, Christopher. *When is copyright exhausted by a software licence?: UsedSoft v Oracle*. European Intellectual Property Review. [online]. Oxford, [United Kingdom]: ESC Pub. 2012/11. ISSN 0142-0461. str. 790, dostupné z: http://sfx.is.cuni.cz/sfxlcl3?url_ver=Z39.88-2004&ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-8&rft_id=info:sid/sfxit.com:opac_856&url_ctx_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:ctx&sfx.ignore_date_threshold=1&rft.object_id=11097897740233&svc_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:sch_svc&svc.fulltext=yes&

²¹⁸ k tomuto je možno poznamenat, že „BGH přímo odmítnul argument společnosti Oracle, podle kterého neobdržela odměnu odpovídající hospodářské hodnotě rozmnoženiny, protože nemohla předvídat skutečnost, že princip vyčerpání bude v EU vykládán takto široce a že se s „použitými“ rozmnoženinami softwaru bude následně obchodovat.“ cit. OTEVŘEL, Petr. *Podmínky obchodování s použitým softwarem*. [online]. pravoIT.cz. 28. dubna 2014., dostupné z: <http://www.pravoit.cz/novinka/podminky-obchodovani-s-pouzitym-softwarem>

²¹⁹ cit. bod 108 rozsudku SDEU ve věci C-403/08 - *Football Association Premier League and Others*

Z formálního hlediska se problematickým jeví také definování prodeje jako smlouvy, kterou jsou výměnou za zaplacení ceny převáděna vlastnická práva k hmotnému nebo nehmotnému statku. Toto pojetí však může narazit na fakt, že vlastnictví jako pojem není harmonizováno a je pouze na členských státech, zda ve svých právních řádech upraví nehmotnou věc jako předmět vlastnictví²²⁰.

V zásadě lze souhlasit s pohledem SDEU, že rozhodující pro posouzení transakce má být obsah smlouvy a nikoli její název, proto závěr, že licence poskytnutá na dobu neurčitou výměnou za jednorázovou platbu je ve skutečnosti prodejem, považují za správný.

7.3.2 Právo na zpřístupnění veřejnosti a směrnice 2009/24/ES

Směrnice o právní ochraně počítačových programů, na rozdíl od informační směrnice, neobsahuje zvláštní úpravu práva na zpřístupnění veřejnosti. Pro právní posouzení prodeje digitálního obsahu tak bylo nutné interpretovat pojem šíření upravený v článku 4 směrnice 2009/24/ES. Je třeba podotknout, že touto otázkou se, v souvislosti s přijetím tzv. internetových smluv na půdě WIPO, zabývala Evropská komise, která mimo přípravy informační směrnice zvažovala i úpravu stávajících směrnic. Nakonec se rozhodla ponechat směrnici o právní ochraně počítačových programů beze změny. Ze *Zprávy k implementaci a účinkům směrnice o právní ochraně počítačových programů*²²¹ vyplývá přesvědčení Komise, že soulad s mezinárodní úpravou lze zajistit výkladem stávajícího výlučného práva na šíření ve smyslu, že jako takové není omezeno na rozšiřování hmotných rozmnoženin²²². V kontextu kauzy *UsedSoft* se rozhodnutí Komise ponechat text směrnice 91/250/EHS jeví jako nepříliš šťastné.

²²⁰ např. rakouský občanský zákoník to umožňuje, zatímco německý nikoli; srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 40, odst. 101, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

²²¹ *Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the implementation and effects of Directive 91/250/EEC on the legal protection of computer programs*, COM/2000/0199 final, z 10. dubna 2000

²²² tato úvaha ovlivnila i překlad anglického „distribution“ jako „šíření“ a nikoli jako „rozšiřování“, což je v českém textu ostatních směrnic obvykle používaný překlad, srov. HARTMANOVÁ, Dagmar. *Evropský soudní dvůr k vyčerpání práva u počítačových programů*. [online]. finance.idnes.cz. 29. listopadu 2012, dostupné z: http://finance.idnes.cz/evropsky-soudni-dvur-k-vyčerpani-prava-u-pocitacovych-programu-p8q-/pravo.aspx?c=A121129_155727_pravo_dag

Soudní dvůr v tomto případě posoudil situaci, kdy je trvalá rozmnoženina bez hmotného substrátu poskytnuta výměnou za zaplacení kupní ceny jako součást práva na rozšiřování²²³ a *de facto* tak vymezil nový způsob užití v prostředí internetu a odlišil jej od případu, kdy v důsledku užití díla nedochází k vytvoření trvalé rozmnoženiny, který je nutno posuzovat jako zpřístupnění veřejnosti²²⁴. Tento závěr je značnou částí odborné veřejnosti odmítán²²⁵, podle ní měla být tato situace posuzována stejně jako v případě ostatních děl podle informační směrnice, která na komunitární úrovni provádí závazky z tzv. internetových smluv, jako zpřístupnění počítačového programu veřejnosti. Staví se tak proti posouzení, že směrnice 2009/24/ES obsahuje v této otázce zvláštní úpravu, která má být aplikována.

S touto kritikou se lze plně ztotožnit. Přestože *Smlouva WIPO o právu autorském* přiznává signatářům svobodu zakotvit zpřístupnění díla veřejnosti v digitálním prostředí v rámci jiného výlučného práva, než je právo na sdělování veřejnosti, včetně práva na rozšiřování²²⁶, jeví se mi jako nesmyslné, aby evropští zákonodárci záměrně do komunitárního práva zapracovali obě koncepce, přičemž uplatnění jedné z nich by bylo odvislé pouze od druhu autorského díla. Domnívám se tedy, že vzhledem k pozitivnímu právu měla být situace řešená ve věci *UsedSoft* posouzena jako zpřístupnění veřejnosti ve smyslu směrnice 2001/29/ES. Na druhou stranu je třeba podotknout, že obchodní modely uplatňované v digitálním prostředí se značně liší. Některé z nich, přestože jsou díla v zásadě zpřístupněna všem členům veřejnosti, samotný přístup k dílu podmiňují souhlasem s obchodními podmínkami a zaplacením ceny, čímž značně individualizují transakci, která se tak obsahově značně blíží tradiční distribuci hmotných nosičů.²²⁷

²²³ byt' je tento závěr aplikovatelný pouze na počítačové programy vzhledem k dovozenému vztahu směrnice 2009/24/ES jako *lex specialis* k směrnici 2001/29/ES

²²⁴ srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 43, odst. 120, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

²²⁵ srov. např. LINKLATER, Emma. *UsedSoft and the Big Bang Theory: Is the e-Exhaustion Meteor about to Strike?*, 5 (2014) JIPITEC, str. 15, dostupné z: http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-5-1-2014/3903/jipitec_5_1_linklater.pdf

²²⁶ tzv. „umbrella solution“ srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 42 - 43, odst. 118, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

²²⁷ srov. TJONG TJIN TAI, Eric. *Exhaustion and online delivery of digital works*. European Intellectual Property Review. [online]. Oxford, [United Kingdom]: ESC Pub. 2003/5. ISSN 0142-0461. str. 208 - 209, dostupné z: http://sfx.is.cuni.cz/sfxlcl3?url_ver=Z39.88-2004&ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-

7.3.3 Zásah do výlučného práva na rozmnožování

Jak bylo v této práci opakovaně zmíněno, k vyčerpání dochází pouze u výlučného práva na rozšiřování. SDEU se tak musel vypořádat s faktem, že stažení počítačového programu z internetových stránek v sobě automaticky implikuje vytvoření rozmnoženiny, tedy dochází k zásahu do výlučného práva autora na vytváření rozmnoženin. SDEU tento problém svým způsobem obešel aplikací článku 5 odst. 1 směrnice 2009/24/ES, který stanoví: „*Pokud nejsou ve smlouvě sjednána zvláštní ustanovení, nevyžadují svolení nositele práv úkony uvedené v čl. 4 odst. 1 písm. a) a b), pokud se jedná o úkony nezbytné k tomu, aby umožnily oprávněnému nabyvateli užívat počítačový program způsobem, ke kterému je určen, včetně opravy chyb*“²²⁸.

Tato konstrukce je předmětem kritiky, která se opírá zejména o fakt, že zmíněný článek je do textu směrnice začleněn ze zcela jiného důvodu. Jeho účelem je „*umožnit tomu, kdo již má rozmnoženinu počítačového programu k dispozici, rozmnožit tuto rozmnoženinu za účelem použití tohoto programu způsobem, ke kterému je určen. Toto ustanovení naproti tomu nemůže opravňovat toho, kdo ještě nemá rozmnoženinu programu k dispozici, aby jej rozmnožil nikoli pro účely jeho užití způsobem, ke kterému je určen, ale zkrátka pro účely jeho užití jakýmkoli způsobem*“²²⁹.

Konstrukce uplatněná SDEU působí značně uměle a je z ní patrné, že slouží k obejití omezení principu vyčerpání pouze na právo na rozšiřování. Zde je však třeba konstatovat, že v případě počítačových programů nabízených ke stažení je vcelku běžně uplatňován obchodní model, kdy je umožněno bezplatné stažení časově či funkčně omezené zkušební verze programu, která se zadáním licenčního klíče promění v plnou, nelimitovanou verzi. V takovém případě se, vzhledem ke stažení rozmnoženiny se souhlasem nositele práv, jeví závěry SDEU méně problematické.

8&rfr_id=info:sid/sfxit.com:opac_856&url_ctx_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:ctx&sfx.ignore_date_thresho
ld=1&rft.object_id=110978977740233&svc_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:sch_svc&svc.fulltext=yes&
²²⁸ cit. čl. 5 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES o právní ochraně počítačových
programů

²²⁹ cit. bod 98 Stanoviska generálního advokáta Yvese Bota k věci C-128/11; obdobně srov. FICSOR,
Mihály. *Current issues of exhaustion of rights (Kirtsaeng & Quality King, ReDigi v. UsedSoft)*. In:
Copyright See-Saw [online]. 28. ledna 2014, str. 41, dostupné z:
http://www.copyrightseesaw.net/archive/?sw_10_item=55

7.3.4 Předmět ochrany, *lex specialis* a teorie funkční ekvivalence

Podstatným bodem argumentace SDEU byl závěr, že směrnice 2009/24/ES je *lex specialis* ve vztahu k informační směrnici. V tomto kontextu je však otázkou, zda počítačový program skutečně vyžaduje v otázce výkladu práva na rozšiřování a souvisejícího principu vyčerpání odlišné zacházení než ostatní autorská díla. Odpověď na tuto otázku podle mne musí být záporná. Je pravdou, že směrnice 2009/24/ES se konkrétně věnuje počítačovým programům a obsahuje pro ně specifická ustanovení, v tomto ohledu o ní lze hovořit jako o speciální normě ve vztahu k informační směrnici. Článek 1 odst. 2 písm. a) směrnice 2001/29/ES skutečně nasvědčuje tomu, že směrnice 2009/24/ES je ve vztahu k ní *lex specialis*, tento vztah však tradičně zahrnuje postup, že v případě neexistence úpravy ve zvláštní normě se užije *lex generalis*, tedy v tomto případě informační směrnice²³⁰.

SDEU se však domnívá, že z ustanovení směrnice 2009/24/ES je patrná vůle zákonodárce upravit otázku vyčerpání odlišně²³¹. Tuto argumentaci je podle mého názoru třeba jednoznačně odmítnout. Vzhledem k tomu, že text směrnice o právní ochraně počítačových programů pochází z počátku 90. let²³², je obtížné si představit, že zákonodárce mohl s ohledem na tehdejší stupeň rozvoje internetu předjímat distribuci digitálních rozmnoženin počítačových programů. Zde je třeba připomenout, že *Smlouva WIPO o právu autorském* neobsahuje z hlediska užití žádná zvláštní ustanovení pro počítačové programy. Závazky vyplývající z této smlouvy zapracovává do komunitárního práva informační směrnice, která tak poskytuje obecnou úpravu práva na rozšiřování a jeho vyčerpání bez ohledu na druh autorského díla a toto právo spojuje pouze s vyjádřením díla v hmotné podobě. Bod 20 jejího odůvodnění říká: „*Tato směrnice je založena na zásadách a pravidlech již stanovených ve směrnících platných v současné době v této oblasti, zejména ve směrnících 91/250/EHS, 92/100/EHS, 93/83/EHS, 93/98/EHS a 96/9/ES, přičemž tato směrnice uvedené zásady a pravidla rozvíjí a dává je do souvislosti s informační společností*“²³³. Z uvedeného je patrné, že

²³⁰ srov. FICSOR, Mihály. *Current issues of exhaustion of rights (Kirtsaeng & Quality King, ReDigi v. UsedSoft)*. In: Copyright See-Saw [online]. 28. ledna 2014, str. 40 - 41, dostupné z: http://www.copyrightseesaw.net/archive/?sw_10_item=55

²³¹ srov. body 58 – 60 rozsudku ve věci *C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

²³² směrnice Rady 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů byla přijata 14. května 1991

²³³ cit. bod 20 odůvodnění směrnice 2001/29/ES

rozhodujícím faktorem pro uplatnění principu vyčerpání má být způsob distribuce, tedy zda jde o hmotnou či nehmotnou rozmnoženinu, a nikoli druh autorského díla.²³⁴

Na tomto závěru nic nemění ani teorie funkční ekvivalence konstatovaná SDEU. Soud podle mne správně poznamenal, „že prodej počítačového programu na CD-ROM nebo DVD a prodej počítačového programu stažením z internetu jsou z hospodářského hlediska podobné. Způsob předání on-line je totiž funkčním ekvivalentem předání na hmotném nosiči“²³⁵. Toto tvrzení je však obdobně platné pro některé obchodní modely uplatňované pro digitální hudební nahrávky, elektronické knihy, audiovizuální a jiná autorská díla v prostředí internetu. Funkční ekvivalence mezi prodejem na hmotném nosiči a stažením z internetových stránek tak není specifickým úkazem u počítačových programů a neměla by tak pro ně zakládat odlišný přístup, než který se uplatňuje pro ostatní díla.

7.3.5 Otázka počítačových programů obsahujících jiná autorská díla

V důsledku rozhodnutí SDEU ve věci *UsedSoft* se v komunitárním právu uplatňují dva odlišné právní režimy principu vyčerpání. První z nich vychází ze směrnice 2001/29/ES, v tomto případě dochází k vyčerpání práva na rozšiřování pouze na základě prvního prodeje originálu nebo rozmnoženiny autorského díla v hmotné podobě. Tento režim se uplatňuje pro všechna autorská díla s výjimkou počítačových programů. V jejich případě se uplatňuje režim dovozený SDEU, který rozšířil aplikaci vyčerpání práv i na případy digitální distribuce. V souvislosti s dualitou těchto režimů vyvstala otázka, jak přistupovat k počítačovým programům, které v sobě zahrnují prvky, které podléhají autorskoprávní ochraně v režimu informační směrnice.

Vodítko k vyřešení této otázky lze nalézt v rozsudku ve věci *Nintendo v PC Box*²³⁶, kde SDEU stanovil, že „videohry [...] představují komplexní předmět, který zahrnuje nejen počítačový program, ale i grafické a zvukové prvky, které jsou sice kódovány v programovacím jazyce, ale mají vlastní tvůrčí hodnotu, kterou nelze zúžit na zmíněné kódování. V rozsahu, v němž části videohry, v daném případě tyto grafické a zvukové

²³⁴ srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 47 - 48, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

²³⁵ cit. bod 61 rozsudku ve věci *C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

²³⁶ rozsudek ve věci *C-355/12 Nintendo Co. Ltd and Others v PC Box Srl and 9Net Srl.*

prvky, přispívají k původnosti díla, jsou společně s dílem jako celkem chráněny autorským právem v rámci režimu zavedeného směrnicí 2001/29²³⁷. Soudní dvůr zde *de facto* připodobnil videohry k audiovizuálním dílům²³⁸, zdůraznil, že jednotlivá autorská díla zahrnutá ve videohře mají být chráněna stejně, jako kdyby byla vyjádřena samostatně, a tudíž je třeba podřídít režim směrnicí 2001/29/ES. Přestože se tento rozsudek nezabývá přímo vyčerpáním práv, výše zmíněná argumentace již byla užitá německým soudem jako základ pro rozhodnutí ohledně nepřípustnosti vyčerpání práv v oblasti distribuce počítačových her bez hmotného nosiče.²³⁹

Moderní videohry tvoří svým způsobem zvláštní typ počítačového programu, který je charakteristický tím, že zahrnuje výsledky mnoha odvětví tvůrčí činnosti, v tomto kontextu je jejich podřazení pod režim směrnice 2001/29/ES logické a obtížně zpochybnitelné. Otázkou však může být, kde jsou hranice uplatnění závěru vyjádřeného soudem. V tomto kontextu je možno připomenout rozhodnutí SDEU ve věci *BSA v Ministerstvo kultury*²⁴⁰, kde je v bodu 51 stanoveno, „že grafické uživatelské rozhraní není formou vyjádření počítačového programu ve smyslu čl. 1 odst. 2 směrnice 91/250, a že se na něj nemůže vztahovat autorskoprávní ochrana počítačových programů podle této směrnice. Na takové rozhraní se však může vztahovat jakožto na dílo autorskoprávní ochrana podle směrnice 2001/29, pokud je toto rozhraní vlastním duševním výtvorem autora“²⁴¹. Lze tak dovodit, že pouhé obsazení grafického uživatelského rozhraní v počítačovém programu má potenciál vyloučit uplatnění režimu vyčerpání dovozeného pro počítačové programy v případě *UsedSoft*. Toto rozhraní však, aby podléhalo ochraně podle směrnice 2001/29/ES, musí být vlastním duševním výtvorem autora, což přísluší posoudit národním soudem²⁴². Zde je třeba podotknout, že otázka originality jako předpokladu autorskoprávní ochrany není v informační směrnici přímo harmonizována a posouzení národních soudů by se tak mohlo značně lišit.

²³⁷ cit. bod 23 rozsudku ve věci *C-355/12 Nintendo Co. Ltd and Others v PC Box Srl and 9Net Srl*.

²³⁸ srov. § 62 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon

²³⁹ srov. LG Berlin, 16 O 73/14; OTEVŘEL, Petr. *Je prodej produktových klíčů k počítačovým hrám nepřípustný?*. [online]. pravoIT.cz. 14. květen. 2014, dostupné z: <http://www.pravoit.cz/novinka/je-prodej-produktovych-klicu-k-pocitacovym-hram-nepripustny>

²⁴⁰ rozsudek SDEU ve věci *C-393/09 Bezpečnostní softwarová asociace - Svaz softwarové ochrany v Ministerstvo kultury*

²⁴¹ cit. bod 51 rozsudku ve věci *C-393/09 Bezpečnostní softwarová asociace - Svaz softwarové ochrany v Ministerstvo kultury*

²⁴² srov. body 47 a 48 téhož rozsudku

Na uvedených případech je patrné, že existence dvou odlišných režimů principu vyčerpání práva je značně problematická. V případě plného uplatnění výše zmíněných závěrů by došlo k značnému vyprázdnění okruhu počítačových programů, na které lze aplikovat závěry dovozené SDEU ve věci *UsedSoft*.

8 Úvahy k budoucímu vývoji uplatnění vyčerpání práv v digitálním prostředí

V současné době účinná právní úprava uplatnění principu vyčerpání v digitálním prostředí v zásadě odmítá. Na mezinárodní úrovni je společným prohlášením k článkům 6 a 7 *Smlouvy WIPO o právu autorském* omezena volnost signatářských států v otázce úpravy principu vyčerpání. Dle zmíněného prohlášení se právo na rozšiřování a tím pádem i jeho vyčerpání vztahuje „výlučně na trvalé rozmnoženiny, které lze uvádět do oběhu jako hmotné předměty“²⁴³. I v případě, že připustíme menšinový výklad, podle něžž skutečný smysl společného prohlášení nespočívá v existenci rozmnoženiny v hmotné podobě nýbrž pouze v možnosti takového zachycení²⁴⁴, je úprava přijatá na komunitární úrovni informační směrnici zřejmou překážkou uplatnění principu vyčerpání na díla vyjádřená bez vazby na hmotný nosič²⁴⁵. Jednoznačné odmítání doktríny vyčerpání v digitálním prostředí narušilo rozhodnutí ve věci *UsedSoft*, jehož konstrukce je, jak bylo zdůvodněno výše, přinejmenším velmi diskutabilní, pokud ne přímo chybná. I přes tento průlom je v EU jasně patrné jednoznačné odlišení režimu pro díla v hmotné a nehmotné podobě.

Otázkou je, zda takové jednoznačné rozlišení je v dnešní době stále relevantní. Je třeba mít na paměti, že základní koncepce právní úpravy užití autorských děl v prostředí internetu je stará bezmála 20 let²⁴⁶. Od té doby se však způsoby jakými je v digitálním prostředí s autorskými díly nakládáno velmi proměnily, zejména narostl počet a variabilita takových způsobů. Dnes koncepce užití v digitálním prostředí upravená jako

²⁴³ cit. společné prohlášení k čl. 6 a 7 *Smlouvy WIPO o právu autorském*, ze sdělení MZV 33/2002 *Sb.m.s. o přístupu České republiky ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském*

²⁴⁴ srov. RUFFLER, Friedrich. *Is trading in used software an infringement of copyright? The perspective of European law. European intellectual property review*. [online]. Oxford, [United Kingdom]: ESC Pub. 2011/6. ISSN 0142-0461. str. 380 – 381, dostupné z: [http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-5-1-2014/3903/jipitec_5_1_linklater.pdf](http://sfx.is.cuni.cz/sfxlcl3?url_ver=Z39.88-2004&ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-8&rft_id=info:sid/sfxit.com:opac_856&url_ctx_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:ctx&sfx.ignore_date_threshold=1&rft.object_id=11097897740233&svc_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:sch_svc&svc.fulltext=yes&LINKLATER, Emma. <i>UsedSoft and the Big Bang Theory: Is the e-Exhaustion Meteor about to Strike?</i>, 5 (2014) JIPITEC, str. 16, dostupné z: <a href=)

²⁴⁵ srov. body odůvodnění 28 a 29 v souvislosti s čl. 3 a 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

²⁴⁶ základní adaptace autorského práva na aspekty související se sítí internet proběhla internetovými smlouvami WIPO v prosinci 1996

„zpřístupňování [...] děl veřejnosti takovým způsobem, že každý může mít přístup k těmto dílům na místě a v čase podle své individuální volby“²⁴⁷, musí postihnout pestřejší škálu konkrétních způsobů, jakými jsou autorská díla užívána. V tomto kontextu lze rozeznat dvě základní kategorie, první zahrnuje situace, kdy je digitální obsah poskytován jako součást služby, v tomto případě nedochází ke vzniku trvalé rozmnoženiny na straně uživatele (např. *streaming*, *SaaS*), v případě druhé kategorie dochází ke vzniku trvalé rozmnoženiny na zařízení uživatele, ta se pak dále může vnitřně členit podle toho, zda bylo užívací právo k té rozmnoženině poskytnuto na dobu určitou či neurčitou.²⁴⁸ Zatímco pro první kategorii se vyloučení aplikace principu vyčerpání práv zdá být nezpochybnitelné u druhé je tato otázka aktuální. Je patrné, že druhá kategorie se z funkčního hlediska velmi podobá tradičním způsobům užití autorských děl vyjádřených v hmotné podobě, jako jsou rozšiřování (pro případ užívacího práva na dobu neurčitou) či pronájem a půjčování (v případě udělení práv na dobu určitou).

SDEU podle mne správně poukázal na fakt, že předání v nehmotné podobě prostřednictvím internetu často tvoří rovnocennou alternativu předání na hmotném nosiči²⁴⁹. Z tohoto důvodu se v dnešní době nejeví existence či neexistence hmotného vyjádření jako dostatečně vhodné kritérium pro uplatnění principu vyčerpání práv. V komunitárním právu se uplatňuje i jiné rozlišení, zda se v konkrétním případě jedná o dodání zboží či poskytnutí služby. Toto kritérium se vzhledem k současnému chápání těchto pojmů, které ve vztahu k autorským dílům kopíruje dichotomii hmotného a nehmotného vyjádření²⁵⁰, jeví jako nadbytečné a pravděpodobně se uplatňuje z důvodu, že na základě zásady volného pohybu zboží se princip vyčerpání práv zformoval v judikatuře SDEU²⁵¹. Je patrné, že toto hledisko pro dělení na zboží a služby není v kontextu autorských děl zcela vhodné, přinejmenším postrádá technologickou neutralitu. Jako žádoucí se tak jeví vytvoření nového, přesnějšího kritéria, které by

²⁴⁷ cit. čl. 8 *Smlouvy WIPO o právu autorském*

²⁴⁸ srov. Directorate General For Internal Policies. *The Application of the Consumer Rights Directive to Digital Content*. 2011. str. 4, dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201101/20110113ATT11670/20110113ATT11670EN.pdf>

²⁴⁹ srov. bod 61 rozsudku ve věci *C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp.*

²⁵⁰ srov. čl. 14 odst. 1 a čl. 24 odst. 1 směrnice Rady 2006/112/ES o společném systému daně z přidané hodnoty

²⁵¹ srov. kapitolu 3 této práce

v digitálním prostředí dokázalo odlišit zboží od služby²⁵² a mohlo tak sloužit jako vodítko k jasnému definování způsobů užití autorských děl v prostředí internetu, na které by se princip vyčerpání uplatnil.

V první řadě je však nezbytné uvážit, zda je přenesení principu vyčerpání práv do digitálního prostředí proveditelné a žádoucí. V tomto kontextu je nutno posoudit ekonomické aspekty, otázku ochrany práv autorů a otázku technologického zajištění.

8.1 Ekonomické aspekty

Jako argument proti uplatnění vyčerpání práv v digitálním prostředí je často uváděna obava z negativního ekonomického dopadu na trh s autorsky chráněnými díly. V důsledku existence sekundárního trhu dojde ke snížení poptávky na trhu primárním, což poškodí autory. Jako protiargument lze uvést, že v tomto aspektu se digitální trh nijak neliší od trhu tradičního. Lze si představit, že obdobné námitky proti principu vyčerpání práv předkládali nositelé práv z duševního vlastnictví i při jeho vzniku na počátku 20. století. Uplatnění teorie odměny, která říká, že první prodej poskytuje dostatečnou možnost získat odpovídající odměnu, za podmínky, že v konkrétní čas existuje rozmnoženina pouze u jednoho uživatele, se v digitálním prostředí nijak neliší. Negativní dopad sekundárního trhu může být zmírněn faktem, že jeho prostřednictvím se vrací finanční prostředky prvním nabyvatelům, kteří již prokázali svou ochotu je investovat do nových „nepoužitých“ autorských děl a je pravděpodobné, že tak učiní znovu.²⁵³

V souvislosti s teorií odměny panuje obava z radikálního nárůstu cen, kdy autoři s vědomím konkurence sekundárního trhu v touze po odpovídající odměně nastaví ceny neúměrně vysoko, což povede k utlumení trhu. Takový efekt by se mohl značně lišit podle typu díla, v odvětvích s velkými počty prodaných rozmnoženin nemusí být výrazný, naopak v případě nízkého počtu prodaných kusů by dopad na cenu mohl být

²⁵² srov. DREIER, Thomas. *Online and Its Effect on the 'Goods' Versus 'Services' Distinction*. IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law. Březen 2013, str. 138 – 139, dostupné z: <http://paperity.org/p/33121649/online-and-its-effect-on-the-goods-versus-services-distinction>

²⁵³ srov. KAWABATA, Makao. *Unresolved Textual Tension: Capitol Records v. ReDigi and a Digital First Sale Doctrine*, UCLA Entertainment Law Review, 2014, Vol. 21, str. 76-77, dostupné z: <http://escholarship.org/uc/item/11j4x2cg#page-46>

podstatný²⁵⁴. V tomto směru se však situace od tradičního trhu také v zásadě neliší. Cenová hladina by se pravděpodobně vyřešila v rámci tržních mechanismů, případně by tato situace autory motivovala k hledání alternativních způsobů, jak hospodářsky zhodnotit své dílo.

Základní odlišnost digitálního sekundárního trhu oproti tomu s autorskými díly ve hmotné podobě spočívá ve faktu, že v případě digitálních souborů, na rozdíl od hmotných nosičů, nedochází k opotřebení a jejich životnost je *de facto* neomezená²⁵⁵. Je na autorovi, aby tuto skutečnost uvažil při stanovení ceny. Jako řešení možných negativních dopadů sekundárního trhu se nabízí aplikace určité obdoby *droit de suite*²⁵⁶, kdy z každého prodeje by určitý podíl náležel autorovi, takový model již uplatňovala společnost *ReDigi*²⁵⁷, před tím, než byla její činnost shledána v rozporu s autorským právem, a počítá s ním i patent registrovaný společností *Amazon*²⁵⁸.

8.2 Otázka ochrany práv autorů

Další z obvyklých argumentů proti jakémukoli uvolnění digitálního trhu s autorskými díly pramení ze skutečnosti, že v digitálním prostředí je jednoduché neoprávněně zasahovat do výlučných práv autora, zejména do práva na rozmnožování. Hmotná forma *per se* funguje, resp. spíše fungovala, jako jistá vrstva ochrany proti kopírování, to tradičně vyžadovalo určitý vklad času, znalostí či finančních prostředků. V digitálním prostředí tyto překážky neexistují, vytvoření rozmnoženiny je mimořádně jednoduché. I když pomineme skutečnost, že podstatou této argumentace je presumpce protiprávního jednání ze strany uživatelů, což je samo o sobě problematické, je třeba tuto argumentaci odmítnout. V době existence digitalizačních technologií, které umožňují jednoduše převést dílo z hmotného nosiče do digitální podoby, představa, že hmotný nosič slouží jako překážka kopírování, neodpovídá realitě. Paradoxně se

²⁵⁴ srov. MEZEI, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 54, odst. 184, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

²⁵⁵ v tomto kontextu lze k určité formě morálního zastarávání odcházet i v tomto případě, z absolutního hlediska je soubor stále shodný, avšak při relativním pohledu se v důsledku technologického pokroku, nových formátů, ztráty kompatibility apod. může jevit jako zastaralý

²⁵⁶ pro umělecká díla upraveno směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES o právu na opětovný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla

²⁵⁷ věc *Capitol Records, LLC v. ReDigi Inc. No. 12-0095, 2012 U.S. Dist*

²⁵⁸ patent US 8364595 B1, srov. <http://www.google.com/patents/US8364595>

v tomto kontextu může jevit, že jednou z příčin rozvoje digitalizačních technologií je odmítavý postoj hudebního průmyslu k distribuci hudby v digitální formě²⁵⁹, nedostatek legálních alternativ také vytvořil podhoubí pro vznik prvních *peer-to-peer* služeb²⁶⁰, prostřednictvím kterých dodnes dochází ve značném rozsahu k porušování autorských práv v prostředí internetu²⁶¹. V této souvislosti je možné uvést hypotézu, že sekundární trh má potenciál vytvořit konkurenci pro nelegální sféru.

8.3 Technologické zajištění fungování sekundárního trhu

Jak naznačil již SDEU v rozsudku *UsedSoft*, základním předpokladem uplatnění principu vyčerpání v digitálním prostředí je skutečnost, že při převodu na dalšího nabyvatele je ten původní povinen učinit svou rozmnoženinu nepoužitelnou. Zdůraznění této podmínky je nutné, protože v důsledku užitých technických řešení v počítačích nedochází k přechodu konkrétní rozmnoženiny jako takovému, ale tento úkon se skládá z vytvoření nové rozmnoženiny a následného odstranění původní. V minulosti byla pádným argumentem proti zavedení digitálního sekundárního trhu absence funkčních technologických řešení, která by dokázala tento požadavek zajistit. V dnešní době se zdá, že taková řešení existují, svědčí o tom funkční model uplatňovaný společností *ReDigi* i patent registrovaný společností *Amazon*. Technické opatření musí v první řadě zajistit jednoznačnou identifikaci každé legálně nabyté rozmnoženiny, což by umožňovalo jejich odlišení od nelegálních kopií a sloužilo k ověření, zda neexistuje v jednu chvíli více rozmnoženin se stejným identifikátorem, zároveň by samotné odstranění nebo pozměnění identifikátoru mohlo znamenat porušení autorského práva ve smyslu článku 12 *Smlouvy WIPO o právu autorském*. Druhým prvkem je technologie označovaná jako *forward-and-delete*, jejíž podstatou je zajištění odstranění

²⁵⁹ pro ilustraci lze uvést, že první přenosné mp3 přehrávače se objevily v roce 1998, zatímco první skutečně funkční systém distribuce hudby v digitální podobě až v roce 2003, mezidobí vyplnily dvě žaloby podané Asociací amerického nahrávacího průmyslu (RIAA), první přímo proti technologii mp3 přehrávače (neúspěšná), druhá proti serveru mp3.com, který umožňoval stažení hudby ve formátu mp3 po prokázání vlastnictví CD s dotyčnou hudbou (úspěšná), srov. PILNÝ, Martin. *RIAA vítězem soudního stání. Blíží se konec MP3.com?* Technet.cz, 2. května 2000, dostupné z: http://technet.idnes.cz/riaa-vitezem-soudniho-stani-blizi-se-konec-mp3-com-f7q-/sw_internet.aspx?c=A000430_0015918_digital

²⁶⁰ první online službou pro sdílení hudby byl *Napster* (červenec 1999), z důvodu porušení autorských práv byla jeho činnost ukončena v červenci 2001

²⁶¹ srov. HUYGEN, Annelies a další. *Ups and Downs - Economic and cultural effects of file sharing on music, film and games*. TNO-rapport. 18. února 2009, str. 19 – 20, dostupné z: <http://www.ivir.nl/publicaties/download/235>

rozmnoženiny na zařízení původního nabyvatele v případě, že došlo k jejímu prodeji. Vzhledem k tomu, že významné služby, které zprostředkovávají distribuci děl v digitální podobě, jsou dnes vysoce integrovány v konkrétních zařízeních a často předpokládají permanentní připojení k internetu, je poměrně snadné si představit fungování těchto technických řešení.²⁶²

8.4 Shrnutí

Z výše uvedené argumentace podle mne plyne, že vtažení doktríny vyčerpání do digitálního prostředí je z pohledu ekonomického, společenského i technologického možné a z hlediska uživatelů nepochybně i žádoucí. Tradiční argumenty proti vyčerpání práv k nehmotným rozmnoženinám považuji v současné době za nedostatečně závažné, aby ospravedlnily nerovnost, která existuje mezi prodejem hmotné rozmnoženiny a takovým užitím v digitálním prostředí, při kterém na straně nabyvatele vzniká trvalá rozmnoženina ve spojení s časově neomezeným užívacím právem. Domnívám se, že v tomto směru by mělo dojít k revizi autorského práva na mezinárodní a posléze unijní úrovni. Základní problém spatřuji v problematice týkající se definování jednoznačného kritéria, které by přesně odlišovalo způsoby užití autorských děl prostřednictvím internetu, u nichž k vyčerpání dochází, od těch ostatních. Dichotomie hmotného a nehmotného vyjádření neodpovídá zcela současné ekonomické realitě, její nespornou výhodou je ale fakt, že jde o objektivní hledisko.

²⁶² srov. MEZEL, Péter. *Digital First Sale Doctrine Ante Portas: Exhaustion in the Online Environment*, 6 (2015) JIPITEC, str. 56, odst. 191 - 193, dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>

Závěr

Princip vyčerpání práva na rozšiřování se zrodil před více než sto lety ze střetu zájmů nositele práv k nehmotným statkům na jedné straně a vlastníka na straně druhé. Od té doby se v oblasti práv duševního vlastnictví uplatňuje jako významný prostředek k zajištění rovnováhy mezi zájmem na ochraně tvůrčí duševní činnosti člověka a jinými společenskými zájmy. V procesu evropské integrace směřující ke vzniku jednotného vnitřního trhu byl jako jeden ze základních pilířů proklamován volný pohyb zboží. Jeho realizace však narážela na, ze zásady teritoriality vycházející, práva k nehmotným statkům. V řešení těchto střetů se princip vyčerpání osvědčil jako vhodný nástroj k stanovení míry, do které může ochrana duševního vlastnictví stát v cestě volnému pohybu na vnitřním trhu. Bohatá judikatura SDEU ve fázi, která může být označena jako období negativní harmonizace, jasně vymezila základní definiční znaky principu vyčerpání práva. Předpokladem k jeho uplatnění je prodej nebo jiný převod vlastnictví učiněný nositelem práv nebo s jeho souhlasem. Vyčerpává se pouze výlučné právo na rozšiřování a to jen ve vztahu ke zboží, tedy v případě vyjádření v hmotné podobě. Z hlediska teritoriálního došlo k prosazení komunitárního režimu napříč všemi členskými státy. V 90. letech začala fáze pozitivní harmonizace, kdy několik autorskoprávních směrnic uvedlo přímou úpravu principu vyčerpání.

V souvislosti s rozvojem technologií a zejména sítě internet se v posledních zhruba dvaceti letech významně proměnily způsoby, jak jsou autorská díla užívána. Masová digitalizace autorských děl, v rámci které došlo ve velké míře k oddělení autorských děl od hmotných nosičů, znamenala narušení některých tradičních principů autorského práva, které se po dlouhou dobu vyvíjelo s akcentem na hmotně vyjádřené dílo. Princip vyčerpání práv nebyl adaptován na digitální věk a zůstal mechanismem zajišťujícím rovnováhu práv autorů a uživatelů výlučně ve hmotném prostředí. Od té doby se však škála způsobů užití autorsky chráněného obsahu prostřednictvím sítě internet výrazně rozšířila, zejména se objevily nové způsoby, které jsou z funkčního hlediska obdobou tradičnímu užití hmotně vyjádřených děl. V této souvislosti došlo k znovuotevření diskuze o uplatnění principu vyčerpání v digitálním prostředí. Výrazným předělem se stal rozsudek SDEU ve věci *UsedSoft*, který poprvé prolomil status quo a dovedil

vyčerpání práv i pro obchod s nehmotnými rozmnoženinami počítačových programů v prostředí internetu.

Z hlediska platného práva je rozhodnutí SDEU předmětem silné kritiky, která zdůrazňuje účelový výklad příslušných směrnic a nerespektování mezinárodních závazků, s čímž nelze než souhlasit. Na druhou stranu, z hlediska hodnotového tento projev „soudního aktivismu“ lze vnímat jako signál či dokonce výzvu zákonodárci, aby vyčerpání práv bylo pojato technologicky neutrálně. Dnes je třeba vnímat některé způsoby užití v prostředí internetu jako rovnocennou alternativu k rozšiřování hmotných rozmnoženin. Absence vyčerpání práv však v digitálním prostředí znamenala posun rovnováhy mezi právy autorů a uživatelů oproti trhu s hmotnými nosiči, uživatelé u ekvivalentní transakce nejsou oprávněni autorské dílo dále prodat. Tato nerovnost byla často zdůvodňována obavou, že uvolnění pohybu rozmnoženin na digitálním trhu by představovalo neúměrné riziko pro ochranu práv autorů. Domnívám se, že tato obava dnes není podložená, respektive toto riziko není v digitálním prostředí o nic větší než u autorských děl inkorporovaných na hmotném nosiči. Už dnes je množství nelegálních rozmnoženin v prostředí internetu natolik vysoké a jejich dostupnost natolik snadná, že si lze jen obtížně představit zhoršení tohoto stavu v důsledku uvolnění digitálního trhu. Naopak považuji za možné, že nabídka „použitých“ autorských děl zlepší jejich finanční dostupnost a vznikne tak legální alternativa k nezákonnému sdílení.

Podle mého názoru nastala po bezmála dvaceti letech od přijetí *Smlouvy WIPO o právu autorském* vhodná doba k revizi úpravy autorského práva a způsobu jeho adaptace na výzvy spojené s prostředím internetu. Najde-li se dostatečná politická vůle k zavedení principu vyčerpání práv i pro digitální prostředí, bude pro jeho funkční aplikaci nezbytné detailně a jednoznačně definovat majetková autorská práva v souvislosti se způsoby, jakými jsou autorská díla prostřednictvím internetu užívána. I v případě, že se tato vůle nenajde, považuji za nezbytné pozměnit komunitární právo tak, aby aplikaci principu vyčerpání upravilo jednoznačně a shodně pro všechny druhy autorských děl. Současný stav právní nejistoty a duality režimů vyčerpání, který byl do této oblasti vnesen rozsudkem ve věci *UsedSoft*, považuji za neudržitelný.

Seznam použitých zkratk

ABGB	Všeobecný zákoník občanský (německy <i>Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie</i>)
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
EHS	Evropské hospodářské společenství
VHS	Video Home System
EHP	Evropský hospodářský prostor
WIPO	Světová organizace duševního vlastnictví (anglicky <i>World Intellectual Property Organization</i>)
TRIPS	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (anglicky <i>Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights</i>)
EU	Evropská unie
ES	Evropská společenství
BGH	Spolkový soudní dvůr (<i>Der Bundesgerichtshof</i>)
LG	Zemský soud (<i>Das Landgericht</i>)
SaaS	Software jako služba (<i>Software as a Service</i>)

Seznam použité literatury

AUJEZDSKÝ, Josef. 2012. Software z druhé ruky. *e-advokacie.cz*. [Online] 28. březen 2012. <http://www.e-advokacie.cz/cs/clanky/software-z-druhe-ruky>.

BELŠÁN, Eduard. 2013. Autorské právo z pohledu kontinentálního a angloamerického. *epravo.cz*. [Online] 11. červenec 2013. <http://www.epravo.cz/top/clanky/autorske-pravo-z-pohledu-kontinentalniho-a-angloamerickeho-91680.html>.

BOHÁČEK, Martin. 2014. Nehmotné věci v duševním vlastnictví podle nového občanského zákoníku. *Nový občanský zákoník a práva k duševnímu vlastnictví*. 1. vyd. Praha : Metropolitan university Prague Press, 2014, stránky 29-63.

CIMENTAROV, Petar. 2011. *The Exhaustion of Copyright in the Digital Environment: Are the Rules Suitable to Deal with Digitally Transmitted Goods? A Comparative Approach between the USA and the EU*. Master Thesis. Faculteit Rechtsgeleerdheid, Universiteit Gent. Gent, 2011. Vedoucí práce Inge Govaere. Dostupné z: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/786/979/RUG01-001786979_2012_0001_AC.pdf.

COOK, Trevor M. 2010. *EU intellectual property law*. Oxford : Oxford University Press, 2010. ISBN 978-1-90-450152-7.

DIRIYAI, Nengimote Daphne. 2014. *To Be or Not To Be? Constructing a Digital Exhaustion Doctrine in the EU and US*. Master Thesis. Tilburg University. Tilburg, 2014. Dostupné z: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=132801>.

DREIER, Thomas. 2013. Online and Its Effect on the “Goods” Versus “Services” Distinction. *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*. [Online] březen 2013. <http://paperity.org/p/33121649/online-and-its-effect-on-the-goods-versus-services-distinction>.

EVITT, Emily a ROTSTEIN, Robert. 2010. The First Sale Doctrine in the Digital Age. *Intellectual Property & Technology Law Journal*. [Online] březen 2010. <http://www.msk.com/newsroom-publications-1114>.

FICSOR, Mihály. 2005. Copyright in the Digital Environment: The WIPO Copyright Treaty (WCT) and the WIPO Performances and Phonograms Treaty (WPPT). *WIPO National Seminar on Copyright, Related Rights, and Collective Management*. [Online] 2. března 2005.

http://www.wipo.int/edocs/mdocs/arab/en/wipo_cr_krt_05/wipo_cr_krt_05_7.pdf.

FICSOR, Mihály. 2014. Current issues of exhaustion of rights (Kirtsaeng & Quality King, ReDigi v. UsedSoft). *Copyright See-Saw*. [Online] 28. leden 2014. http://www.copyrightseesaw.net/archive/?sw_10_item=55.

FICSOR, Mihály. 2002. *The law of copyright and the Internet: the 1996 WIPO treaties, their interpretation and implementation*. Oxford : Oxford University Press, 2002. ISBN 0-19-829901-X.

GINSBURG, Jane C. 1990. A Tale of Two Copyrights: Literary Property in Revolutionary France and America. *Tulane Law Review*. květen 1990, Sv. 64, 5, stránky 991-1031. dostupné z:

http://www.compilerpress.ca/CW/Library/Ginsberg%20Tale%20of%20Two%20Copyrights%20TLR%201990.htm#III._THE_FRENCH_ENACTMENTS_OF_1791_TO_1793_.

HARTMANOVÁ, Dagmar. 2012. Evropský soudní dvůr k vyčerpání práva u počítačových programů. *finance.idnes.cz*. [Online] 29. listopad 2012. http://finance.idnes.cz/evropsky-soudni-dvur-k-vycerpani-prava-u-pocitacovych-programu-p8q/pravo.aspx?c=A121129_155727_pravo_dag.

HEATH, Christopher. Parallel Imports and International Trade. *wipo.int*. [Online] http://www.wipo.int/edocs/mdocs/sme/en/atrip_gva_99/atrip_gva_99_6.pdf.

HUYGEN, Annelies, a další. 2009. Ups and Downs - Economic and cultural effects of file sharing on music, film and games. *ivir.nl*. [Online] 2009. <http://www.ivir.nl/publicaties/download/235>.

International Exhaustion and Parallel Importation . World Intellectual Property Organization. [Online]

http://www.wipo.int/sme/en/ip_business/export/international_exhaustion.htm.

JAKL, Ladislav. 2011. *Právní ochrana duševního vlastnictví*. 1. vyd. Praha : Metropolitní univerzita Praha, 2011. ISBN 978-80-86855-78-3.

JAROLÍMKOVÁ, Andrea. 2013. Jak se změní autorské právo? *Právní rádce*. č.4, 2013, stránky 12-15.

KAWABATA, Mako. 2014. Unresolved Textual Tension: Capitol Records v. ReDigi and a Digital First Sale Doctrine. *UCLA Entertainment Law Review*. [Online] Vol. 21, 2014. <http://escholarship.org/uc/item/11j4x2cg>.

KEELING, David T. 2003. *Intellectual property rights in EU law*. Oxford EC law library. Oxford : Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-825918-2.

KNAP, Karel a KUNZ, Otto. 1981. *Mezinárodní právo autorské*. 1. vyd. Praha : Academia, 1981.

KŘÍŽ, Jan. 1999. *Ochrana autorských práv v informační společnosti*. Praha : Linde, 1999. ISBN 80-7201-190-1.

KUBEŠA, Tomáš. 2012. *Druhotný prodej software*. Diplomová práce. Právnická fakulta, Masarykova univerzita. Brno, 2012. Vedoucí práce Jaromír Šavelka. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/257647/pravf_m/Diplomova_prace_Tomas_Kubesa.pdf?lang=en.

LEWINSKI, Silke von. 2008. *International copyright law and policy*. 1st published. Oxford : Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-920720-6.

LINKLATER, Emma. 2014. UsedSoft and the Big Bang Theory: Is the e-Exhaustion Meteor about to Strike? *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*. [Online] Vol. 5, 2014. <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-5-1-2014/3903>. ISSN 2190-3387.

MAISNER, Martin. 2011. *Základy softwarového práva*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-638-7.

MEZEI, Péter. 2015. Digital First Sale Doctrine Ante Portas – Exhaustion in the Online Environment. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-*

Commerce Law. [Online] Vol. 6, 2015. <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/mezei.pdf>. ISSN 2190-3387.

MOON, Ken. 2013. Resale of Digital Content: Usedsoft v Redigi. *Entertainment Law Review*. [Online] č. 6, 2013.

http://www.ajpark.com/media/178539/resale_of_digital_content_-_usedsoft_v_redigi_published_in_entertainment_law_review_issue_6_2013.pdf.

MYŠKA, Matěj. 2012. Vyčerpání práv u počítačových programů. *Revue pro právo a technologie*. č. 6, 2012, stránky 48-51.

ONDRUŠ, Jan. 2015. *Vyčerpání autorských práv k počítačovým programům*. Rigorózní práce. Právnická fakulta, Univerzita Karlova. Praha, 2015. Vedoucí práce Tomáš Dobřichovský. Dostupné z:

<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/150026298/?lang=cs>.

OTEVŘEL, Petr. 2013. Je možné prodávat „použité“ e-knihy? *pravoIT.cz*. [Online] 28. duben 2013. <http://www.pravoit.cz/novinka/je-mozne-prodavat-pouzite-e-knihy>.

OTEVŘEL, Petr. 2014. Je prodej produktových klíčů k počítačovým hrám nepřipustný? *pravoIT.cz*. [Online] 14. květen 2014. <http://www.pravoit.cz/novinka/je-prodej-produktovych-klicu-k-pocitacovym-hram-nepripustny>.

OTEVŘEL, Petr. 2014. Podmínky obchodování s použitým softwarem. *pravoIT.cz*. [Online] 28. duben 2014. <http://www.pravoit.cz/novinka/podminky-obchodovani-s-pouzitym-softwarem>.

OTEVŘEL, Petr. 2012. Prodej „použitého“ softwaru – zásadní rozhodnutí ESD v kauze usedSoft. *pravoIT.cz*. [Online] 4. červenec 2012. <http://www.pravoit.cz/novinka/prodej-pouziteho-softwaru-zasadni-rozhodnuti-esd-v-kauze-usedsoft>.

OTEVŘEL, Petr. 2013. Rozsudek usedSoft potřetí. *pravoIT.cz*. [Online] 2. září 2013. <http://www.pravoit.cz/novinka/rozsudek-usedsoft-potreti>.

PIETAK, Tomáš. 2004. Vliv judikatury soudního dvora z oblasti soutěžního práva na územní vymezení vyčerpání práv z ochranné známky – část. I. *epravo.cz*. [Online] 5.

únor 2004. <http://www.epravo.cz/top/clanky/vliv-judikatury-soudniho-dvora-z-oblasti-soutezniho-prava-na-uzemni-vymezeni-vycerpani-prav-z-ochranne-znamky-cast-i-23273.html>.

PROKEŠ, Martin. 2012. Autorskoprávní ochrana počítačového programu. *Právní rádce*. č. 3, 2012, stránky 53-56.

REESE, Anthony Ruth. 2003. The First Sale Doctrine in the Era of Digital Networks. *Boston College Law Review*. [Online] Vol. 44, 1. březen 2003. <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2233&context=bclr>.

RUBÍ PUIG, Antoni. 2013. Copyright Exhaustion Rationales and Used Software: A Law and Economics Approach to Oracle v. UsedSoft. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*. [Online] Vol. 4, 2013. <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-4-3-2013/3842/rubi-puig.pdf>. ISSN 2190-3387.

RUFFLER, Friedrich. 2011. Is trading in used software an infringement of copyright? The perspective of European law. *European Intellectual Property Review*. [Online] 33 (6), 2011. str. 375-383. http://sfx.is.cuni.cz/sfxlcl3?url_ver=Z39.88-2004&ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-8&rfr_id=info:sid/sfxit.com:opac_856&url_ctx_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:ctx&sfx.ignore_date_threshold=1&rft.object_id=110978977740233&svc_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:sch_svc&svc.fulltext=yes&. ISSN 0142-0461.

SAVIČ, Maša. 2014. *Dilemma of the Exhaustion Principle in the Digital Economy: The impact of UsedSoft in practice and theory in the EU and US*. Master's Thesis. Tilburg Institute for Law, Technology and Society, Tilburg University. Tilburg, 2014. Vedoucí práce Eleni Kosta. Dostupné z: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=134390>.

SERRA, Theodore. 2013. Rebalancing at Resale: ReDigi, Royalties, and the Digital Secondary Market. *Boston University Law Review*. [Online] Vol. 93, 2013. http://www.bu.edu/bulawreview/files/2013/10/SERRA_Resale.pdf.

SCHMIDT-KESSEL, Martin. 2011. The application of the Consumer Rights Directive to digital content. *Policy Department A: Economic and Scientific Policy*. [Online] IP/A/IMCO/NT/2010-17, leden 2011.

<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201101/20110113ATT11670/20110113ATT11670EN.pdf>.

STERLING, J. A. L. 1998. *World copyright law*. London : Sweet and Maxwell, 1998. ISBN 0-421-58290-1.

STOTHERS, Christopher. 2012. When is copyright exhausted by a software licence?: *UsedSoft v Oracle*. *European Intellectual Property Review*. [Online] 34 (11), 2012. str. 787-791. http://sfx.is.cuni.cz/sfxlcl3?url_ver=Z39.88-2004&ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-8&rfr_id=info:sid/sfxit.com:opac_856&url_ctx_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:ctx&sfx.ignore_date_threshold=1&rft.object_id=110978977740233&svc_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:sch_svc&svc.fulltext=yes&. ISSN: 0142-0461.

ŠAVELKA, Jaromír. 2013. *Autorskopravní ochrana funkcionality softwaru*. Rigorózní práce. Právnická fakulta, Masarykova univerzita. Brno, 2013. Vedoucí práce Filip Křepelka. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/134449/pravf_r/AutorskopravniOchranaFunkcionalitySoftwaru.pdf.

ŠVESTKA, Jiří, a další. 2009. *Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní a aktualiz. vyd.* Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9.

TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. 2007. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha : Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-608-4.

TELEC, Ivo. 2011. Duševní vlastnictví a jeho vliv na věc v právním smyslu. *Právní rozhledy*. 2011, 12/2011, str. 444 an. dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Telec_Dusevni_vlastnictvi_a_jeho_vliv_na_vec.pdf.

TELEC, Ivo. 1994. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. 1. vyd. Brno : Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-11-X.

TJONG TJIN TAI, Eric. 2003. Exhaustion and online delivery of digital works. *European Intellectual Property Review*. [Online] 25 (5), 2003. str. 207-211. http://sfx.is.cuni.cz/sfxlcl3?url_ver=Z39.88-2004&ctx_ver=Z39.88-

2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-8&rfr_id=info:sid/sfxit.com:opac_856&url_ctx_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:ctx&sfx.ignore_date_threshold=1&rft.object_id=110978977740233&svc_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:sch_svc&svc.fulltext=yes&. ISSN 0142-0461.

TRITTON, Guy. 2002. *Intellectual property in Europe*. 2nd ed. London : Sweet and Maxwell, 2002. ISBN 0-421-64150-9.

TROGH, Ramses. 2002. *The International Exhaustion of Trade Mark Rights after Silhouette: the End of Parallel Imports?* Master Thesis. Faculty of Law, University of Lund. Lund, 2002. Vedoucí práce Hans Henrik Lidgard. Dostupné z: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1554568&fileOid=1563370>.

VLASÁK, Michal. 2014. Aktuální otázky prodeje použitého software. *Revue pro právo a technologie*. č.10, 2014.

WALTER, Michael M. a LEWINSKI, Silke von. 2010. *European copyright law: a commentary*. Oxford : Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-922732-7.

Seznam použité judikatury SDEU

- C-24/67 Parke, Davis and Co. v Probel, Reese, Beintema-Interpharm and Centrafarm (ze dne 29. února 1968)
- C-78/70 Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH v Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG (ze dne 8. června 1971)
- C-15/74 Centrafarm BV and Adriaan de Peijper v Sterling Drug Inc. (ze dne 31. října 1974)
- C-16/74 Centrafarm BV and Adriaan de Peijper v Winthrop BV (ze dne 31. října 1974)
- C-119/75 Terrapin (Overseas) Ltd. v Terranova Industrie CA Kapferer & Co (ze dne 22. června 1976)
- C-62/79 SA Compagnie générale pour la diffusion de la télévision, Coditel, and others v Ciné Vog Films and others (ze dne 18. března 1980)
- C-55/80 Musik-Vertrieb membran GmbH and K-tel International v GEMA (ze dne 20. ledna 1981)
- C-187/80 Merck & Co. Inc. v Stephar BV and Petrus Stephanus Exler (ze dne 14. července 1981)
- C-144/81 Keurkoop BV v Nancy Kean Gifts BV (ze dne 14. září 1982)
- C-158/86 Warner Brothers Inc. and Metronome Video ApS v Erik Viuff Christiansen (ze dne 17. května 1988)
- C-341/87 EMI Electrola GmbH v Patricia Im- und Export and others (ze dne 24. ledna 1989)
- C-337/95 Parfums Christian Dior SA and Parfums Christian Dior BV v Evora BV (ze dne 4. listopadu 1997)
- C-200/96 Metronome Musik GmbH v Music Point Hokamp GmbH (ze dne 28. dubna 1998)
- C-355/96 Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG v Hartlauer Handelsgesellschaft mbH (ze dne 16. července 1998)
- C-61/97 Foreningen af danske Videogramdistributører v Laserdisken (ze dne 22. září 1998)
- C-414/99 Zino Davidoff SA v A & G Imports Ltd and Levi Strauss & Co. and Others v Tesco Stores Ltd and Others (ze dne 20 listopadu 2001)
- C-479/04 Laserdisken ApS v Kulturministeriet (ze dne 12. září 2006)

- C-403/08 Football Association Premier League and Others (ze dne 4. října 2011)
- C-393/09 Bezpečnostní softwarová asociace - Svaz softwarové ochrany v Ministerstvo kultury (ze dne 22. prosince 2010)
- C-128/11 UsedSoft GmbH v Oracle International Corp. (ze dne 3. července 2012)
- C-355/12 Nintendo Co. Ltd and Others v PC Box Srl and 9Net Srl. (ze dne 23. ledna 2014)

Resumé (CZ)

Účelem této práce je poskytnout přehled o vývoji, koncepci a zásadách principu vyčerpání autorských práv na mezinárodní a unijní úrovni. Otázka vyčerpání autorských práv a jejího uplatnění v digitálním věku se stala aktuální po překvapivém rozsudku SDEU ve věci *UsedSoft v Oracle*, kterým bylo poprvé prolomeno tradiční propojení principu vyčerpání práv s rozšiřováním hmotných rozmnoženin autorských děl. Přestože toto rozhodnutí bylo přijato odbornou veřejností velmi kriticky, některé myšlenky SDEU poukázaly na nedostatky současné právní úpravy v době internetu.

První kapitola práce vymezuje základní pojmy duševní vlastnictví a autorské právo včetně jeho historického vývoje. Druhá kapitola popisuje vznik principu vyčerpání v rozhodnutích národních soudů jako prostředku vyvážení mezi vlastnickým právem a právem k nehmotným statkům. Obsáhlá třetí kapitola je pak věnována utváření principu vyčerpání v judikatuře SDEU. Na jednotlivých případech jsou zde popsány základní prvky konstrukce principu vyčerpání autorských práv. Ve čtvrté kapitole je stručný přehled pramenů práva na mezinárodní, komunitární a české úrovni, které přímo či nepřímo upravují princip vyčerpání práv v oblasti autorského práva. Další kapitola práce popisuje adaptaci autorského práva na prostředí internetu a úvahy ohledně aplikace principu vyčerpání v digitálním prostředí. Závěrečná část práce úzce souvisí s počítačovými programy. Proto šestá kapitola nejprve poskytuje definici počítačového programu jako právního pojmu a popisují hledání vhodného systému jeho právní ochrany. Následující kapitola pojednává o vyčerpání autorských práv k počítačovým programům, přičemž hlavní důraz je kladen na právní rozbor průlomového rozsudku SDEU ve věci *UsedSoft v Oracle*. Poslední kapitola obsahuje zamyšlení nad možnostmi změny současné právní úpravy dotýkající se uplatnění principu vyčerpání práv v prostředí internetu.

Resumé (EN)

The purpose of this thesis is to provide an overview of the development, concept and rules of the exhaustion doctrine on the international and EU level. The issue of the exhaustion doctrine and its application in a digital age became topical after the unexpected judgement of the CJEU in case *UsedSoft v Oracle*, in which was for the first time broken the conventional link between the exhaustion doctrine and the distribution of works in a tangible form. Although this decision has been widely criticized by legal experts, some thoughts of CJEU highlight imperfection of current legal regulation in a context of an internet age.

The first chapter defines basic terms the intellectual property and the copyright including its historical evolution. The second chapter describes the origins of the exhaustion doctrine in the judicature of the national courts as a clue for balancing ownership and intellectual property rights. The extensive third chapter deals with formation of the exhaustion doctrine in judicature of the CJEU. Concrete cases are used to describe basic elements of the exhaustion doctrine. In the fourth chapter is a brief overview of the legal regulation concerning the exhaustion of copyright on the international, EU and Czech level. The next chapter describes an adaptation of the copyright to challenges associated with a worldwide dissemination of the internet and reasoning for and against an application of the exhaustion doctrine in a digital environment. Final part of the thesis is closely related to computer programs. Therefore the sixth chapter provides a definition of the computer program as a legal term and describes a search for suitable system of legal protection. The next chapter is about the exhaustion doctrine in relation to the computer program, where main accent is placed on legal analysis of the ground-breaking decision of the CJEU in the case *UsedSoft v Oracle*. The last chapter contains reflections on possibility of change of the current legal regulation and introduction of the digital exhaustion.

Diploma Thesis Title:

Exhaustion of rights in the copyright, especially in relation to the computer programs

Klíčová slova:

Vyčerpání autorských práv, Soudní dvůr Evropské unie, Počítačové programy

Keywords:

Exhaustion of Copyright, Court of Justice of the European Union, Computer Programs